

Zpřístupněné

JESKYNĚ 2009

ROČENKA SPRÁVY JESKYNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Foto na přední straně obálky:

Pohled do Lepivé chodby Chýnovské jeskyně, jejíž zpřístupnění zachovává historický ráz.

Foto: Petr Zajíček

Zpřístupněné

JESKYNĚ 2009

ROČENKA SPRÁVY JESKYNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

ÚVOD	8
Slovo ředitele	8
Základní údaje o organizaci SJ ČR	10
Přehled základních údajů o veřejnosti zpřístupněných jeskyních (stav k 1. 8. 2009)	12
SPRÁVY JESKYNÍ V ROCE 2009 – běžný provoz	14
Bozkovské dolomitové jeskyně	14
Chýnovská jeskyně	16
Javoříčské jeskyně	17
Jeskyně Na Pomezí	18
Jeskyně Na Špičáku	19
Jeskyně Na Turoidu	20
Koněpruské jeskyně	21
Mladečské jeskyně	23
Zbrašovské aragonitové jeskyně	24
Jeskyně Moravského krasu Jeskyně Balcarka	25
Jeskyně Výpustek	26
Kateřinská jeskyně	27
Punkevní jeskyně	28
Sloupsko-šošůvské jeskyně	29
KAŽDÝ JEN TU SVOU MÁ ZA JEDINOU aneb specifické činnosti nebo akce	30
Setkání průvodců – 40. výročí zpřístupnění Bozkovských dolomitových jeskyní	30
Několik „bezvýznamných drobností“ k objevu Chýnovské jeskyně	31
Svatby v Javoříčských jeskyních	33
Generální rekonstrukce Jeskyně Balcarka	34
Mladečské jeskyně – tradice pořádání koncertů v podzemí	35
Situace po nových objevech Na Pomezí	36
Jeskyně Na Špičáku – Sň naděje kdysi a nyní	37
Údržba geologických profilů v Přírodní rezervaci vrchu Turoid	38
Odstraňování zazdívek z období 2. světové války ve Výpustku	39
Stoletá Kateřinská v zrcadle návštěvnosti	40
Tradice čertů a mikulášské nadílky v Koněpruských jeskyních	42
Punkevní jeskyně – oslavy 100. výročí objevu	44
Sloupsko-šošůvské jeskyně – otevření ponorů na místě starých WC	45
Zahraniční výtvarnice ve zbrašovském podzemí	46
ODDĚLENÍ PÉČE O JESKYNĚ V ROCE 2009	47
Důlně měřická dokumentace	47
Kontroly báňské správy	48
Speleologický průzkum	49
Biospeleologický výzkum	50
Očistné zásahy v jeskyních – programové financování	51
Monitoring mikroklimatu v jeskyních SJ ČR	53
Fotodokumentace zpřístupněných jeskyní a dalších lokalit	54
Radiační ochrana	55
Databáze SPELEODATA	56
Projekt Jednotné evidence speleologických objektů (JESO)	58
Bibliografie krasu a jeskyní	60
Knihovna, intranet a webové stránky SJ ČR	61

ODBORNÉ PRŮZKUMY A VÝZKUMY	62
Souhrnné výsledky speleologického průzkumu v průběhu rekonstrukce Balcarky	62
Spolupráce s Českou speleologickou společností na zpřístupněných jeskyních	63
Objevy na jižním konci Javoříčských jeskyní	65
Nedestruktivní průzkum hrobek v historických objektech	67
3-D monitoring posunů na zlomech v jeskyních na území ČR	69
Monitoring mikroskopických hub v jeskyních SJ ČR	71
Sanace mikrobiálního napadení Opony ve Zbrašovských aragonitových jeskyních	72
Monitoring mikroklimatu jeskyní Moravského krasu v programu „Věda a výzkum“	74
Monitoring mikroklimatu ve Zbrašovských aragonitových jeskyních	76
EDICE A PROPAGACE	77
Ediční a propagační činnost SJ ČR jako celku	77
Ediční a propagační činnost jednotlivých správ jeskyní	79
Speciální edice pohlednic Moravského krasu	82
Publikační činnost oddělení péče o jeskyně	83
JESKYNĚ – třináctý díl edice Chráněná území ČR	84
Časopis Ochrana přírody	86
Prezentace na tuzemských a zahraničních veletrzích cestovního ruchu	87
EKONOMICKÉ ZAJIŠTĚNÍ A HOSPODAŘENÍ ORGANIZACE	88
Majetek organizace	88
Rozpočet příjmů a výdajů organizace – závazné ukazatele	88
Podíl státního rozpočtu na financování činností	89
Návštěvnost jeskyní SJ ČR v roce 2009	90
Vývoj návštěvnosti jeskyní SJ ČR v letech 2006 – 2009	91
Analýza návštěvnosti zpřístupněných jeskyní SJ ČR	92
Investiční akce	93
Velké technické opravy	95
Jiná činnost	96
VZDĚLÁVÁNÍ	97
Studijní cesta pracovníků SJ ČR do Německa	97
Zpráva: Vánoční pozdrav z Rübelandu	99
Studijní cesty jednotlivých správ jeskyní v roce 2009	100
Studijní cesta Správy Bozkovských dolomitových jeskyní	100
Studijní cesta Správy Jeskyně Na Turoldu	101
Studijní cesta Správy Koněpruských jeskyní	102
Studijní cesta Správy Zbrašovských aragonitových jeskyní	103
Seminář u příležitosti 100. výročí objevení jeskyní Punkevních a Kateřinské	104
Přednášková činnost pro veřejnost	105
Školení, zkoušky a vzdělávání pracovníků SJ ČR	106
MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE	107
Bádání německého historika – válečná výroba v Moravském krasu	107
Mínérlogické výzkumy v Grotta di Bossea v Itálii	108
Cesta za světlem – zpřístupnění jeskyně Herbstlabyrinthsystem v Německu	110
Konference „Výskum, využívanie a ochrana jaskýň“ ve Smolenicích na Slovensku	111
Významné zahraniční návštěvy v Moravském krasu v roce 2009	112
Návštěva kolegů z Grotta di Bossea v ČR	113
Podzimní zasedání Mezinárodní asociace zpřístupněných jeskyní (ISCA)	114

SPOLEČENSKÉ ZPRÁVY	115
Z činnosti odborové organizace	115
Životní jubilea, odchod do důchodu, svatby.	116
Jeskyňářský přírůstek	117
Klub jeskyňářů – seniorů	118
ZAJÍMAVOSTI ROKU 2009	119
Geologická exkurze po Jesenicku aneb ve znamení srdce	119
Velké cvičení záchranářů v Hranické propasti	120
Kniha Ladislava Slezáka „Jeskynní perly Chárónovy“	121
TOP 10 – Nejdelší a nejhlubší české jeskyně v roce 2009	122
Granát v Macoše	123
HISTORIE	124
Významné „devítky“ ve zpřístupněných jeskyních a kolem nich	124
POHLEDY ZVENČÍ	125
Áno, zázraky sa predsa dejú (<i>Kinga Székely</i>)	125
JAK TO VIDĚLA MÉDIA	127
Výběr z tisku	127
Citace z návštěvní knihy na www.caves.cz	130
POD POKLIČKOU	131
Pudinkové řezy hospodářky Baštýřové z Chýnovské jeskyně	131
Recept na Bratislavské rohlíčky paní Zvonárové z Jaskyne Driny	131
POHÁDKA NA KONEC	132
Dva bratři (<i>Ladislav Slezák</i>)	132
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	134

Návštěvníci Bozkovských dolomitových jeskyní v Blátivé chodbě. Foto: archiv BDJ

Jaroslav Hromas dokumentuje postvulkanické jevy na sopce Dalol v Danakilské proláklíně (Etiopie).

Foto: Jan Flek

ologický význam jeskyně. Sté výročí objevů jeskyní Punkevních a Kateřinské jsme veřejnosti připomněli atraktivními oživenými prohlídkami, a odborníkům i seminářem, zaměřeným nejen na historii, ale i aktuální současnost těchto našich nejvýznamnějších jeskynních systémů. K náročnějším úkolům patřila také další etapa revitalizace a úprav v podzemí Výpustku, spočívající zejména v dalším otevírání starých zazdívek a postupném budování podzemní expozice, věnované vztahům člověka a jeskyní.

V rámci péče o povrchové areály a provozní budovy jedokončena projektová dokumentace k obnově budovy Mladečských jeskyní s předpokladem zahájení realizace ve druhém pololetí roku 2010. I v Mladči počítáme s modernizací a výrazným rozšířením archeologické expozice, abychom mimořádný vědecký význam této lokality představili veřejnosti na odpovídající úrovni. Pokračovala spolupráce s Agenturou ochrany přírody a krajiny České republiky na projektu Domu přírody Moravského krasu a nového informačního střediska na Macoše, a obdobně začala také příprava nového návštěvnického centra Českého krasu v areálu Koněpruských jeskyní. Naopak musím přiznat, že se nám dosud nepodařilo pokročit v zajištění zdrojů na generální přestavbu areálu u Punkevních jeskyní.

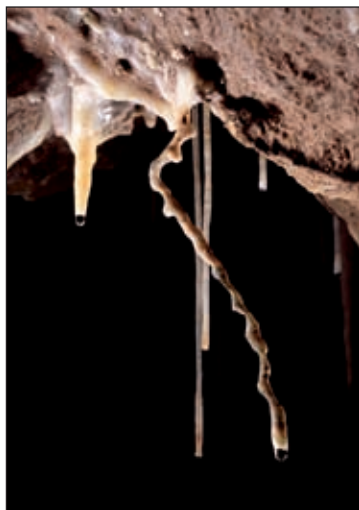
Z dokumentační, výzkumné a publikační práce velmi rád připomínám, že někdy až vášnivě diskuse okolo jednotné celostátní evidence jeskyní (JESO) ukončila dohoda mezi Správou jeskyní ČR

Vážení příznivci jeskyní,

již počtvrté máme příležitost ohlédnout se na stránkách ročenky za práci Správy jeskyní České republiky, zveřejnit některé výsledky její práce a poinformovat Vás i o dalších záležitostech, dotýkajících se ochrany a péče o kras a jeskyně.

Ani v roce 2009 jsme se neomezili pouze na rutinní provoz našich zpřístupněných jeskyní. Ten spočíval, zjednodušeně řečeno, zejména v údržbě jejich bezpečného stavu, v realizaci opatření podle plánů péče, provádění návštěvníků a poskytování doplňkových služeb. Je naší hlavní a nosnou činností, ale nikoli jediným posláním. A tak jsme pokračovali také v dlouhodobém programu rekonstrukcí a náročnějších oprav, v revitalizaci jeskyní spočívající v jejich důkladné očištění od starých deponií, zásypů a odpadu, a připomněli jsme si i významná výročí objevů. Výrazněji jsme pokročili také v našich nových záměrech, tj. v dovybavování zpřístupněných jeskyní vstupními expozicemi. Značná pozornost byla věnována i dokumentační, výzkumné a publikační činnosti.

Rád v této souvislosti připomínám zejména znovuotevření jeskyně Balcarky po její náročné omlazovací kúře. Podařilo se vyklidit poměrně rozsáhlé zakládky a zásypy, zbudovat novou návštěvní trasu s prvním použitím úsporných výkonných LED reflektorů, a také zřídit moderní expozici, přibližující mimořádný arche-

Excentrické krápníky v Masarykově domu Punkevních jeskyní. Foto: Petr Zajíček

a Agenturou na společné správě a naplňování této evidence s tím, že databáze se stala součástí informačního systému ochrany přírody, který je v gesci Agentury. Ta také dokončila a zveřejnila databázový program této evidence, do něhož jsme vložili základní údaje již o téměř čtyřech tisících jeskyních. Otevřel se tak prostor pro další etapu, tj. soustavnou aktualizaci a doplňování údajů, na kterém už mohou participovat i další partneři, zejména Česká speleologická společnost. Za srovnatelný úspěch považuji také výrazný podíl Správy jeskyní na vydání první souborné encyklopedie o jeskyních České republiky. Po téměř desetileté práci kolektiv několika desítek autorů a dalších spolupracovníků dokončil a EkoCentrum Brno s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR vydaly čtrnáctý díl edice Chráněná území ČR – Jeskyně. Na odbornou publikační činnost navazujeme novou edicí odborných prací ACTA SPELEOLOGICA, pro kterou jsou připraveny již první rukopisy.

Také v roce 2009 pokračoval ve spolupráci s brněnským pracovištěm Českého hydrometeorologického ústavu grantový úkol programu Věda a výzkum „Stanovení závislosti jeskynního mikroklimatu na vnějších klimatických podmínkách ve zpřístupněných jeskyních ČR“. Ve vybraných jeskyních jsou získávány informace, které po vyhodnocení budou jedním z podkladů pro vedení ochrannářského managementu jeskynních ekosystémů a pro objektivní stanovení režimu jejich turistického využívání.

Dovolil jsem si na úvod této ročenky připomenout jen některé výsledky práce Správy jeskyní České republiky, ty, které subjektivně považuji za nejvýraznější. Nejsou však jediné. Pokračovala obecná i báňsko měřická dokumentace jeskyní, dokončena byla etapa soustavné fotodokumentace, pokračovalo zpracovávání bibliografie, budování odborné knihovny a archivu, rozšiřoval se biospeleologický průzkum, prezentace odborných prací i prezentace propagačního charakteru atd., atd.

Na všech správách a provozech jeskyní, v oddělení péče o jeskyně, v technickoprovozních i ekonomických útvarech bylo vykonáno mnoho, často navenek málo viditelné práce. O jejích kvalitách však svědčí i téměř absolutní absence stížností a dostatek uznání nejen od našich partnerů, ale zejména od veřejnosti, pro kterou naši práci především konáme. Mnohé informace přinášíji následující stránky.

*RNDr. Jaroslav Hromas
ředitel Správy jeskyní České republiky*

Stále dolů! Ze speleologického průzkumu Balcarky v průběhu její rekonstrukce. Foto: Jan Flek

Základní údaje o organizaci

Název:	Správa jeskyní České republiky státní příspěvková organizace Květnové náměstí č. 3, 252 43 Průhonice 75073331 CZ75073331
Adresa sídla:	Květnové náměstí č. 3, P. O. BOX 21, 252 43 Průhonice
Identifikační číslo:	telefon +420 271 000 040
Daňové identifikační číslo:	fax +420 271 000 041
Poštovní adresa:	spravajeskynicr@caves.cz
Telefonní a faxové spojení:	www.caves.cz, www.jeskyneocr.cz
Adresa elektronické pošty:	
Internetové stránky:	

Organizační uspořádání a obsazení vedoucích funkcí

Pracoviště Průhonice

Ředitel	RNDr. Jaroslav Hromas
Ekonomicko-provozní náměstek a statutární zást.	Ing. Lubomír Příbyl
Odborný náměstek	Ing. Karel Drbal
Sekretariát ředitele	vedoucí Ing. Daniela Bílková
Odbor ekonomicko-provozní	vedoucí Ing. Lubomír Příbyl
Referát plánu a rozpočtu	vedoucí Ing. Jana Mazalová
Referát personální práce	vedoucí Ludmila Honsová
Oddělení účetnictví	vedoucí Marie Buňátová
Oddělení technické	vedoucí Ludmila Štrobichová
Oddělení péče o jeskyně	vedoucí Ing. Karel Drbal
Knihovna a studovna	vedoucí Ing. Ivana Mrázková

Pracoviště Blansko

Správa jeskyní Moravského krasu	vedoucí Jiří Hebelka
Oddělení ekonomické	vedoucí Jaromíra Kakáčová
Oddělení technické	vedoucí Jan Kakáč
Informační služba	vedoucí Jana Gabrišová
Provoz Punkevní jeskyně	vedoucí Hynek Pavelka
Provoz Kateřinská jeskyně	vedoucí Zdeňka Zouharová
Provoz Jeskyně Balcarka	vedoucí Eva Hebelková
Provoz Sloupsko-šošůvské j.	vedoucí Miluše Hasoňová
Provoz Jeskyně Výpustek	vedoucí Robert Dvořáček
Oddělení péče o jeskyně	
Pracovní skupina Blansko	vedoucí Ing. Jan Flek

Ostatní pracoviště

Správa Bozkovských dolomit. jesk., Bozkov	vedoucí Mgr. Dušan Milka
Správa Chýnovské jeskyně, Dolní Hořice	vedoucí Ing. Karel Drbal
Správa Javoříčských jeskyní, Javoříčko	vedoucí Stanislav Vybíral
Správa Jeskyně Na Tuřoldu, Mikulov	vedoucí Jiří Kolařík
Správa Jeskyně Na Špičáku, Supíkovice	vedoucí Evelyn Vozábalová
Správa Jeskyní Na Pomezí, Vápenná	vedoucí Petr Kubalák
Správa Koněpruských jeskyní, Koněprusy	vedoucí Alexandr Komaško
Správa Mladečských jeskyní, Mladeč	vedoucí Drahomíra Coufalová
Správa Zbrašovských arag. jesk., Teplice n. Beč.	vedoucí Barbora Šimečková

Daniela Bílková a Michal Vávra vybírají exponáty pro doplnění výstavy archeologických a paleontologických nálezů na pracovišti v Průhonicích. Foto: Zdeňka Mlýnková

Schodiště do Jeskyně Na Turoldu. Foto: Petr Zajíček

Přehled základních údajů o veřejnosti zpřístupněných jeskyních (stav k 1. 8. 2009)

Tabulky obsahují základní data, která jsou průběžně aktualizována. Jsou zdrojem dostupných ověřených údajů k uvedenému datu pro veškerou prezentační a publikační činnost.

Název jeskyně	Evidenční kód JESO	Katastrální území	Okres	Kraj	Chráněné území	Celková délka jeskyně (m)	Celková hloubka/ denivel. (m)	Nadm. výška (m n. m.) vchod vých.	
Bozkovské dolomitové j.	K162 50 10 J00001	Bozkov	Semily	Liberecký	NPP Bozkovské dolomitové jeskyně (1999) 5,54 ha	1060	43	449/ 447	449/ 446
Koněpruské j.	K112 87 11 J00007	Koněprusy	Beroun	Středočeský	NPP Zlatý kůň (1972) 37,06 ha CHKO Český kras	2050	70	443	459
Chýnovská j.	K123 57 10 J00001	Dolní Hořice	Tábor	Jihočeský	NPP Chýnovská jeskyně (1949) 0,09 ha	1400	74	547/ 539	543
Punkevní j.	K230 12 10 J03240	Suchdol v Mor. krasu	Blansko	Jihomor.	NPR Vývěry Punkvy (1933) 556,46 ha CHKO Moravský kras	4750 (systém Punk. + Macocha 3550, Sklen. dómy 500, Malý výtok 150, Stovka 550)	190/ 65	355	350
Kateřinská j.	K230 12 11 J06940	Suchdol v Mor. krasu	Blansko	Jihomor.	NPR Vývěry Punkvy (1933) 556,46 ha CHKO Moravský kras	950	63	342	-
J. Balcarka	K230 12 11 J05970	Ostrov u Macochy	Blansko	Jihomor.	PR Balcárova skála – Vintoky (1998) 7,09 ha CHKO Moravský kras	1150	40	461	458
Sloupsko-šošůvské j.	K230 12 10 J00250	Sloup v Mor. krasu	Blansko	Jihomor.	PR Sloupsko-šošůvské jeskyně (1999) 7,80 ha CHKO Moravský kras	4890	98	462	470
Mladečské j.	K220 35 10 J00001	Mladeč	Olomouc	Olomoucký	PP Třesín (1993) 143,08 ha CHKO Litovelské Pomoraví	1250	30	257	253
Javoříšské j.	K220 34 10 J00001	Březina	Olomouc	Olomoucký	NPR Špraněk (1949) 28,70 ha	cca 4000	108	445	488
Zbrašovské aragonitové j.	K212 06 10 J00001	Teplice nad Bečvou	Přerov	Olomoucký	NPP Zbrašovské aragonitové jeskyně (2003) 7,74 ha	1240	55	265	248
J. Na Pomezí	K163 32 10 J00001	Vápenná	Jeseník	Olomoucký	NPP Jeskyně Na Pomezí (1965) 13,78 ha	1320	47	549	545
J. Na Špičáku	K163 29 10 J00001	Supíkovice	Jeseník	Olomoucký	NPP Na Špičáku (1970) 7,05 ha	410	cca 10	439/ 447	437
J. Na Turoldu	K322 27 10 J00001	Mikulov	Břeclav	Jihomor.	PR Turol (1946) 16,84 ha CHKO Pálava	2800 (systém: Turol 1650, Liščí 1150)	47	285	-
J. Výпустek	K230 12 16 J11310	Březina u Křtin	Blansko	Jihomor.	PR U Výпустku (1977) 21,43 ha CHKO Moravský kras	cca 2000	55	385	385

Název jeskyně	Teplota (°C) vzduch voda		Objev		Zpřístup. část jeskyně (m)	Délka návst. okruhu *) (m)	Prohlídka (min)	Prům. roční návštěvnost 1991 – 2007	Charakteristika/výjimečnost j.
Bozkovské dolomitové j.	7,5-9	8	1947 1957	1969	350	400	cca 45	67 392	Největší jeskynní systém v dolomitech s největším podzemním jezerem v Čechách.
Koněpruské j.	9-10,5	-	1950	1959	580	620	cca 50-60	104 123	Největší jeskynní systém Čech a významná archeologická lokalita.
Chýnovská j.	5-9	8,7	1863	1868	280	260	cca 40	35 177	Největší česká jeskyně v krystalických vápencích a nejstarší zpřístupněná jeskyně v ČR.
Punkevní j.	7-8	4 - 10	1909	1910	1290	1250 (z toho 440 plavba)	cca 60	200 333	Nejznámější jeskynní systém s nejmohutnější propastí a jedinou veřejnou podzemní plavbou v ČR.
Kateřinská j.	7-8	-	část odedávna 1909	1910	420	580	cca 40	64 024	Jeskyně s největší zpřístupněnou podzemní prostorem v ČR.
J. Balcarka	7-8	-	1923	1926 1935 1949	700	720	cca 60	39 621	Jeskynní systém s bohatou krápníkovou výzdobou a významná archeologická lokalita.
Sloupsko-šošuvské j.	7-8	1 - 20	část odedávna 1879- Eliš j. 1889- Šoš. j.	1881 1890	1930	1760	cca 100/60	44 748	Nejdelší zpřístupněný jeskynní systém v ČR, jeskyně Kůlna je významná archeol. lokalita, naleziště pozůstatků neandrtálského člověka.
Mladečské j.	7-9	-	1826 (1828)	1911	330	380	cca 40	18 927	Významná archeologická lokalita - největší a nejstarší sídliště cromagnonských lidí ve střední Evropě.
Javoříčské j.	7-8	-	1938 1958	1938 1961	790	790 a 360	cca 60/40	51 581	Jeskynní systém s nejbohatší a nejpestřejší krápníkovou výzdobou.
Zbrašovské aragonitové j.	14-16	22	přelom 1912 1913	1926	375	375	cca 50	50 536	Hydrotermální jeskyně s plynovými „jezery“ CO ₂ , aragonitovými agregáty a unikátní krápníkovou výzdobou.
J. Na Pomezí	7-8	-	1936 1949	1950	410	350	cca 45	57 716	Největší jeskynní systém v krystalických vápencích v ČR.
J. Na Špičáku	7-9	-	před 1430	1885 1955	220	220	cca 30	15 123	Jeskyně vytvořená ledovcovými vodami, nejstarší písemně doložená jeskyně s nejstaršími historickými nápisy v ČR.
J. Na Turoldu	7-9	6-8	1951	1958 2004	140	280	cca 40	20 129	Největší jeskynní systém v druhohorních vápencích v ČR s unikátní modelací stěn a stropů.
J. Výpustek	7-8	-	před 1608	2007	550	cca 500	cca 70	-	Jeskynní systém s pohnutou historií (těžba fosfátů, německá továrna) a s tajným vojenským velitelským stanovištěm.

*) délkou návštěvního okruhu se rozumí trasa, kterou návštěvník projde

Bozkovské dolomitové jeskyně

Dušan Milka

Na počátku roku 2009 probíhaly v bozkovském podzemí závěrečné práce na dobudování systému čištění oplachových vod. V poslední větvi systému, jeskyních Za Prahem, Půlnoční a Kapli bylo třeba dokončit úpravy chodníků a v Kapli osadit nad filtrační nádobu zábradlí. Údržbáři finišovali, tentokrát ani ne tak kvůli hrozbě, že jim návštěvníci zakrátko pošlapou čerstvé betony, ale kvůli tomu, že to chtěl Luboš Dolenský dokončit před svým odchodem do důchodu. A měl to opravdu za pár. Poslední čtyři dny v lednu už Zdeněk Vacátků v dílně osířel a to zábradlí zbylo stejně na něj.

Zima sice mizerná, co se týče sněhu, ale mrzlo, a protože si vlekáři většinou už všichni pořídili sněhová děla, byli lidi na sjezdovkách, a ne v jeskyních. My jsme v té době už intenzivně jednali s firmou Travel Communications o možnostech použití „audio průvodců“ v Bozkovských jeskyních, ne snad, že bychom chtěli do jara propustit všechny průvodce, ale mohlo by nám to pomoci řešit ekonomiku provádění zahraničních návštěvníků. Léta už z několika důvodů neděláme „mixy“, ale docela by nám pomohlo, kdybychom mohli provádět návštěvníky v několika cizích jazycích najednou. Bylo to náročné, ale od dubna jsme již měli jeden přístroj s šesti cizojazyčnými texty na provoze k odzkoušení.

Bylo na čase. Potřebovali jsme si uvolnit ruce pro jinou práci, blížilo se 40. výročí zpřístupnění našich jeskyní veřejnosti a my si vymysleli, že na oslavu pozveme všechny průvodce, kteří za tu dobu u nás provádějí. Práce to byla opravdu náročná, ale na poslední chvíli se podařilo všechno dotáhnout do finise, a tak jsme společně se 160 průvodci Bozkovských jeskyní všech věkových kategorií prožili krásnou sobotu 23. května 2009. Jako úplnou novinku jsme zde mohli prezentovat batikovaná trička a mikiny s kapucí, opatřené stylizovaným znakem BDJ, které nám vyrobili až v Thajsku, a počítáme s nimi jako s obohacením sortimentu suvenýrů. U příležitosti 40. výročí zpřístupnění byl vydán minisborníček, který dostali všichni účastníci „Setkání průvodců“.

Počátkem června jsme dostali další „audio průvodce“ a měli jsme jich již dostatečný počet k zajištění hlavních sezón. Pár dní na to jsme společně s vedením Koněpruských jeskyní a dalšími kolegy prováděli italskou delegaci z Grotta di Bossea po vybraných podzemních lokalitách v naší zemi. Koncem června se nám podařilo zajistit nahrávku českého textu průvodcovského sylabu, který jsme přihráli ke stávajícím na „audio průvodce“ pro případné doplnění zahraničních skupin českými návštěvníky.

5. července 2009 přivedl p. Loprais v Tatře „Dakar“ k jeskyním celý konvoj 25 historických automobilů v rámci akce Trofeo Niké Bohemia 2009. Areál Bozkovských jeskyní jich byl plný a protože ten den ve vsi vrcholila pouť, přišla se na automobilové veterány podívat spousta lidí. Majitelé vozů si mezitím prohlédli jeskyně, natočili zde pár propagačních snímků a pak odjeli ukončit celou akci do krajského města.

Uprostřed sezóny přišla silná vichřice, a nejenže jsme byli ten den bez proudu, ale návštěvníci, kterým jsme slíbili prohlídku na následující den, se ani tentokrát nedočkali, protože jen proud zapnul, tak shořelo nějaké relé na sloupu k jeskyním a my byli znovu potmě. Byla to velká škoda, protože zklamaných zájemců o prohlídku bylo opravdu mnoho.

Do konce sezóny se kromě dalšího dlouhodobého výpadku elektřiny v půlce srpna již nic mimořádného nestalo.

V listopadu jeskyňáři ze Základní organizace ČSS 5-01 Bozkov vyčistili jezero od prastarých deponií a při omývání návštěvní trasy přibrali i venkovní zděné části. Do nové sezóny tak půjdeme s čistějším vstupními portály.

Rok 2009 byl, co se týče návštěvnosti, slabší než předchozí léta, skoro přestali jezdit Holanďané a výrazně poklesl počet Němců a Poláků. Čechů přijelo o něco víc než vloni, ale k vyrovnání deficitu zahraničních návštěvníků to nestačilo. Přesto se jednalo o průměrnou návštěvnost.

*Prohlídku Bozkovských dolomitových jeskyní průvodci tradičně zahajují u mapy podzemních prostor.
Foto: archiv BDJ*

Nově vydaná pohlednice Chýnovské jeskyně. Foto: archiv CHJ

Chýnovská jeskyně

Karel Drbal

V roce 2009 vstoupila Chýnovská jeskyně do své 141. sezóny. Ne všechny sezóny byla mříž do jeskyně otevřena návštěvníkům – byly roky, kdy jeskyně prožívala rekonstrukci. První zažila v roce 1986 a druhou v roce 2006. Nicméně návštěvníci přijíždějí, obdivují krásy podzemí, a mnozí se i vracejí. Stejně tomu bylo i v roce 2009, navzdory strašidlu globální ekonomické krize, kdy si jeskyni prohlédlo 36 490 osob. Meziroční pokles návštěvnosti sice činil cca 2 %, což představuje v reálných číslech 557 osob. Pokles však nebyl nijak dramatický a dá se srovnat s výpadkem 1 dne v letní sezóně. Při pohledu na ekonomická kritéria si tedy jeskyně nevedla tak úplně špatně. Správa jeskyně měla v průběhu roku 5,45 úvazku stálých pracovníků a v sezóně vypomáhalo 1,17 sezónních průvodců.

Správa jeskyně má výborné vztahy se Střední odbornou školou pro ochranu a tvorbu životního prostředí ve Velsel nad Lužnicí, jejíž 4 studenti vykonávají na tomto pracovišti měsíční praxi rozdělenou na jarní a podzimní turnus. V jarním turnusu, který se kryje s provozní „dětskou špičkou“, jsou zařazeni na pozice průvodců. Studenti zde získávají základní znalosti o resortu životního prostředí, začlenění Správy jeskyní České republiky, jejím poslání, a konečně také o zvláště chráněných územích Pacova hora, Kladrubska hora a NPP Chýnovská jeskyně. Škola si nesmírně pochvaluje, že se praktikanti naučí komunikaci a vystupování na veřejnosti. Podzimní turnus je zaměřen především na posezónní údržbu areálu a zpracování ročníkových prací z oboru ochrany přírody a karsologie.

Zvláštní pozornost je věnována budoucím investičním akcím v areálu a bývalém kamenolomu. Přípravné projektové práce probíhaly jak na akci „Přístavba Správy Chýnovské jeskyně“, tak na akci „Návštěvnícké centrum Pacova hora“. Přístavba stávající budovy OKAL byla vyvolána potřebou rozšíření technického zázemí správy,

kdy – řečeno prostými slovy – se do baráku už nevejdeme. V rámci přístavby vznikne garáž a dílenské prostory, v patře pak kancelář, sklad a archiv. Zároveň proběhne zateplení a stabilizace hroutících se obvodových stěn budovy.

Akce „Návštěvnícké centrum Pacova hora“ má ve hře dvě bývalé technické budovy Kamenolomů a štěrkoven. Jednou z nich je výtopna parních lokomotiv bývalé průmyslové železnice a druhou budova kanceláří a šaten personálu. Výtopna lokomotiv je poslední památkou na slavnou éru chýnovského kamenolomu a byla postavena na přelomu 19. a 20. století. Záměrem je tuto budovu rekonstruovat do původní podoby a umístit do ní muzeální expozice přírody, speleologie

Architektonická studie jedné z budov budoucího návštěvníckého centra na Pacově hoře. Foto: archiv CHJ

a historie těžby vápence na Pacově hoře. Budova šaten a kanceláří je slepencem ze 60. let 20. století a je v dezolátním stavu. Tato budova bude zlikvidována a na jejím místě vyroste nízká budova organicky propojená s výtopnou. Zde bude sociální a technické zázemí, ale především sál pro cca 60 osob s audiovizuálním 3D programem prezentujícím historii lokality od hvězdného období Země, přes sedimentace vápenců, jejich přeměny, tvorbu jeskyně, historii objevování až po současnost. Práce jsou ve stavu diskuse nad architektonickou studií.

Další činnost správy snad jen v kostce. Spolupráce s Národním muzeem na letitém monitoringu netopýrů, managementové práce, spolupráce s Hasičským záchranným sborem Jihočeského kraje a kraje Vysočina, koncerty houslového virtuosa Jaroslava Svěčeného, koncert Vojty „Kid'áka“ Tomáško, podíl na oživených prohlídkách ke 100. výročí objevení Punkevních jeskyní a Kateřinské jeskyně, podíl na natáčení filmu Malý princ pro „Mental Power Prague Film Festival“ s mentálně postiženými herci, screening archivních dokladů starých důlních děl pro Geofond Praha, nasazení unikátní techniky při výzkumech hrobky Rožmberků ve Vyšším Brodě, hydrologie, tektonika, mikroklima aj.

Zkrátka – taková normální sezóna.

Javoříčské jeskyně

Stanislav Výbiral

Návštěvnost Javoříčských jeskyní, která se od roku 2008 prakticky nelišila (43 868 osob), v kladném smyslu ovlivnilo konání pietní vzpomínky k 64. výročí vypálení Javoříčka. „Na Javoříčko se mezi ostatními vypálenými obcemi zapomíná,“ řekl účastníkům shromáždění předseda Poslanecké sněmovny Miloslav Vlček. „Ubývá lidí, kteří si události pamatují. Také těch, kteří se zúčastňují pietních aktů.“ Organizátoři se tak snaží oživit nastolenou tradici propagace obce Javoříčka společně s Javoříčskými jeskyněmi.

Pro každodenní provoz jeskyní je důležité připojení na rozvod vody. Dosud byla voda odebírána ze studny a přípojkou vedena po povrchu, přes zimu však musela být přípojka odpojena. Koncem prosince 2009 byla dokončena nová přípojka s napojením na obecní vodovod.

V horní části propasti Zátvořice u chaty Jeskyňka došlo k výměně bezpečnostního zábradlí. Základové sloupky jsou kovové a zábradlí pro sladení se stavbou chaty dřevěné. Na přístupových cestách zaměstnanci v jarních měsících vykáceli několik stromů a ořezali větve.

V lednu provedla AOPK ČR Olomouc společně s ČESON v Javoříčských jeskyních jako v největším zimovišti netopýrů v naší republice pravidelné sčítání netopýrů s překvapivě dobrými výsledky. Netopýři byli sledováni i v letních měsících v NPR Špraněk.

Základní organizace 7-09 ČSS Estavela, pracovní skupina Bruttopýr, pokračovala ve výzkumu a mapování horního patra jeskyní Míru. Zaměřila se především na Olomoucký dóm, jak se dozvíte z jiného příspěvku. Se svitavskými hasiči nacvičovali jeskyňáři jako každoročně záchrannou akci, a to přepravu raněné osoby ze středního patra Hlinitých jeskyní.

Atraktivitou pro turisty jsou také pro nás již samozřejmé svatby v jeskyních, podrobněji o nich píšeme v samostatném příspěvku. Průběh svatby v Dómu gigantů je již tak sehraný, že vlastní návštěvní provoz jeskyní prakticky nenarušuje.

Již třetím rokem zahrál ložtický soubor Loutkadlo v jeskynních prostorách loutkové divadlo. Dětské představení proběhlo v Suťovém dómu, pro velký zájem hned dvakrát.

Rok 2009 uzavřely Javoříčské jeskyně kytarovým koncertem prostějovských jeskyňářů v Dómu gigantů. Na Silvestra odpoledne se zde sešlo asi padesát jeskyňářských účinkujících a posluchačů.

Pietní vzpomínka na oběti nelidského řádění nacistů v Javoříčku před 64 lety. Foto: Stanislav Výbiral

Jeskyně Na Pomezí

Petr Kubalák

Provoz jeskyní v roce 2009 zajišťoval pětičlenný kolektiv stálých zaměstnanců, ke kterým se postupně po zahájení hlavní návštěvní sezóny přidalo dvacet dva brigádníků, převážně z řad studentů.

Kmenoví zaměstnanci v zimních měsících důkladně očistili návštěvní trasu a věnovali se přípravě provozní budovy na turistickou sezónu. Samozřejmostí bylo i provádění návštěvníků, kteří si chtěli zpestřit svůj zimní pobyt v Jeseníkách, případně kompenzovat nepříznivé podmínky k lyžování návštěvou jeskynních prostor, které zaručují stabilní teplotu po celý rok.

1. dubna jsme zahájili hlavní turistickou sezónu v očekávání, že bude úspěšnější než ta minulá. Vedla nás k tomu úvaha, že otevřením zrekonstruované silnice vedoucí přes Červenohorské sedlo k nám opět budou jezdit návštěvníci, kteří nebyli ochotni nás navštívit za cenu zdoluhavé objížďky náhradními trasami.

Po slibném rozjezdu došlo v červnu k situaci, kterou jsme nemohli ovlivnit. Jesenicko zasáhly prudké dešťové srážky a patřilo k nejvíce postiženým oblastem v České republice. Samotné Jeskyně Na Pomezí povodněmi neutrpěly, ale poškozené silnice a negativní reklama ve sdělovacích prostředcích nám přinesly znatelný úbytek návštěvníků. Ještě počátkem prázdnin jsme museli vysvětlovat tazatelům, že oblast kolem jeskyní nebyla povodněmi zasažena a že je zde bezpečno.

Provozní technik Martin Kubalák kontroluje stav elektroinstalace v jeskyních po úderu blesku. Foto: Petr Kubalák

byla nakonec nižší oproti minulému roku o 16 %. V roce 2009 jeskyněmi prošlo 48 333 návštěvníků, z toho 10 508 zahraničních (Poláků 9 155, tj. 85 % všech cizinců).

V září byla vytištěna brožura Jeskyně Na Pomezí v české a polské verzi. Závěrem roku jsme zajistili překлады průvodcovského textu do sedmi světových jazyků a následně jejich namluvení roditelými mluvčími. Plánujeme připojit se k jeskyním, které zahraniční návštěvníky provádějí pomocí přenosných speakerů.

Jak známo, v roce 2008 došlo k objevení Rumového domu v jeskyni Liščí díra poblíž dosud známého jeskynního systému Na Pomezí. Počátkem roku po přesném zaměření došlo k propojení v jeden jeskynní systém, bylo provedeno navázání měřičské sítě, takže dnes uvádíme celkovou délku Jeskyní Na Pomezí 1 320 metrů (dosud 960 m). Více se dočtete v samostatném příspěvku.

Při pravidelném sčítání netopýrů pracovníky AOPK ČR pod vedením Dr. J. Šafáře byl také zjištěn stav zimujících jedinců, který přesáhl úctyhodnou hranici jednoho tisíce kusů.

Když se situace s návštěvníky začala zlepšovat, příroda si tentokrát úspěšně vybrala jeskyně jako svůj hlavní cíl. V podvečer 15. července udeřil blesk do provozního areálu, vnikl i do jeskyní a prakticky zrušil elektrickou instalaci prvního úseku návštěvní trasy. Jeskyně byly druhý den uzavřeny a ihned jsme zahájili práce na jejich opětovném zprovoznění. Elektrikářská četa Martin a Josef odvedla skvělou práci, pracovali bez přerušení tak, že již následujícího dne, 17. července, jsme obnovili provoz. Nejen v jeskyních, ale i v provozní budově došlo ke značným škodám (poškození počítačové sítě, telefonní ústředny a motorgenerátoru).

Celoroční návštěvnost, která nejen působením přírodních vlivů, ale i díky zhoršené hospodářské situaci jak u nás, tak i v sousedním Polsku,

Jeskyně Na Špičáku

Evelyna Vozábalová

Během roku 2009 prošlo jeskynními prostorami 15 712 návštěvníků, z toho díky bezbariérovému přístupu také 72 vozíčkářů. Oproti předchozímu roku jsme zaznamenali pokles návštěvnosti, což by bylo třeba možné přičíst na vrub červnovým „bleskovým“ povodním, které dramaticky zasáhly Jesenícko, a s tím souvisejícími a zavádějícími informacemi médií, že je u nás nebezpečno a nikam se nedá dojet! Zato v prodeji suvenýrů a občerstvení se dařilo lépe než jindy. Například po velmi pěkných kalendářích na rok 2010 „Zpřístupněné jeskyně ČR“ se jen „zaprášilo“.

Po důkladném omytí chodníků a úklidu podzemních prostor, provozní budovy a jejího okolí se 1. dubna otevřely po zimním odpočinku brány jeskyně návštěvnícké veřejnosti.

Provoz jeskyně zajišťovaly dvě stálé pracovnice a 11 průvodkyň – brigádnic na dohodu o pracovní činnosti. Vcelku poklidná sezóna byla čas od času zpestřena koncerty v jeskyni (124 posluchačů), kostýmovanými prohlídkami např. ve Dnech evropského dědictví (199 osob) nebo v rámci srpnové 9. evropské noci pro netopýry (73 účastníků). Několikrát u nás natáčel Český rozhlas Olomouc, TV R1 Olomouc a režisér Pavel Linhart se svým štábem dotočil závěrečný díl večerníkových pohádek „Z kraje děda Praděda“.

Jako každý rok jsme se prezentovali na veletrzích cestovního ruchu (Regiontour, GO, Holiday World, Wroclaw, Poznaň a dalších) a jsme také zapojeni do regionálního programu Olomouc Region Card. Zúčastnili jsme se Konference ke 40. výročí vzniku CHKO Jeseníky, na níž jsme vystavili postery seznamující „v kostce“ účastníky akce s Jeskyní Na Špičáku, k dispozici jim byly také naše propagační materiály. Pokračuje spolupráce se SMOJ (Sdružení měst a obcí Jesenícka), informačními centry, cestovními kanceláři, ubytovacími zařízeními, kulturními a společenskými organizacemi, sdruženími tělesně postižených atd.

V rámci ochrannářského managementu, jenž je prováděn podle schváleného plánu péče, byla na jaře provedena údržba geologických profilů (skalních stěn) nad přístupovými cestami k jeskyni, odstraněna nežádoucí lampenflora z okolí svítidel v jeskyni a omyty ošetřené plochy.

Průzkumná činnost sestávala ze systematického biospeleologického průzkumu (R. Mlejnká), průzkumu mikroskopických hub (A. Novákové) a terénního šetření, konzultace, restaurátorské prohlídky a průzkumu kresby Ukřižování včetně odběru vzorku použitého barviva za účelem rozboru (P. Jenče, PhDr. L. Turčiana, ak. mal. D. Macháčové).

Výzkumná činnost zahrnovala monitoring mikroklimatu (P. Zajíčka), monitoring současných pohybů hornin na tektonických puklinách (J. Stemberka), archeologický výzkum a dokumentaci historických skalních nápisů a maleb v jeskyni (VMG Česká lípa) a pravidelné zimní sčítání netopýrů a vrápenců (AOPK ČR Olomouc).

V průběhu celého roku pořizovali naši kolegové P. Zajíček a J. Flek kvalitní odbornou fotodokumentaci.

U příležitosti otevření nového dětského hřiště v obci Písečná byl z nitra Jeskyně Na Špičáku přinesen olympijský oheň. Foto: Ivana Foitová

Jeskyně Na Turoldu

Jiří Kolařík

Počátkem roku 2009 jsme se hlavně zaměřili na propagaci na veletrzích cestovního ruchu v Brně, Praze a Bratislavě, a dále zajistili propagaci na zahraničních veletrzích v Maďarsku a Německu. Byla zajištěna propagační upoutávka po celé ČR formou rozeslání e-mailů, dopisů, přednášek a upoutávky v médiích.

V lednu a únoru proběhlo v Jeskyni Na Turoldu za účasti Správy CHKO Pálava sčítání netopýrů. Po částečné oblevě jsme začali okolo provozní budovy a v okolí cest k jeskyni likvidovat náletové dřeviny šípků a akátů a vymalovali provozní budovu.

V jarních měsících v jeskyni probíhaly dodělávky v Jezerním domě, hlavně úklid různých kousků kovu, a to jak historických hřebů a hřebíků po rozpadnutším se dřevěném schodišti z roku 1954, tak i zbytků po instalaci nového. Schodiště jsme zametli a chtěli jsme také utírat prach, ale to bylo celkem neřešitelné.

V dubnu se SJNT s Centrem ekologické výchovy Pálava ujala pořádání 3. ročníku Dnů Země, které se znovu odehrály v prostorách Přírodní rezervace vrchu Turol a Jeskyně Na Turoldu. Oslav se zúčastnilo okolo 1 000 návštěvníků. Pro nejmenší byla připravena divadelní představení, ekologické hry a soutěže. Pro starší návštěvníky vystoupily dvě folkrockové kapely a „římští legionáři“ z občanského sdružení „Marcomanie“, kteří v počtu 10 vojáků pobíhali celý den po dně lomu o velikosti cca 1 ha a snažili se jeden druhého zapíchnout, což se jim nepodařilo, protože se všichni po skončení akce sešli u guláše a piva, darovaného sponzory. Také v průběhu celého dne probíhaly zdarma prohlídky Jeskyně Na Turoldu.

V průběhu sezóny nebyl – krom odečítání výsledků dvou přístrojů k dlouhodobému měření pohybů na zlomech a puklinách nainstalovaných Ústavem mechaniky a struktury hornin AV ČR, průvodcovské činnosti a uklidů v PR Turol, provozní budově a jeskyni – na nic jiného čas.

Na sklonku léta jsme se účastnili akce „Evropská noc netopýrů“, pořádané CEV Pálava a Správou CHKO Pálava, a na podzim se zapojili do „Dnů evropského dědictví“. V listopadu jsme uskutečnili studijní cestu do Javoříčských a Mladečských jeskyní.

Z managementových prací realizovali jeskyňáři ze ZO ČSS 6-13 Jihomoravský kras a ochránci přírody ze ZO ČSOP 56/15 Pálava řadu akcí, a to čištění a opravu záchytných sítí nad jeskyní včetně kontroly ukotvení, opravu turistické trasy, posečení dna lomu včetně odstranění posečené hmoty, odstranění náletových dřevin na skalních stěnách a nad vchody nad jeskyní a nad turistickou stezkou, vybudování dřevěné zábrany (palisády) u vchodu do Jeskyně Na Turoldu a údržbu geologických profilů – ruční odstranění volných kamenů na skalních stěnách a svazích nad vchody do jeskyně a nad turistickou stezkou.

V roce 2009 navštívilo Jeskyni Na Turoldu 29 001 osob. Oproti roku 2008 vzrostla návštěvnost o 8,5 %.

Nižší návštěvnost byla zaznamenána hlavně v okrajových měsících dubnu a květnu, kdy se projevil menší zájem hlavně školních výletů a zájezdů různých spolků. Dále v říjnu, kdy díky prudkému ochlazení a přivalu sněhu klesla návštěvnost v jeskyni od 11. do 24. 10. na pouhých 169 návštěvníků, tj. 12 osob na den!

„Den Země“ pořádaný v areálu Jeskyně Na Turoldu se tradičně setkává s velkým zájmem veřejnosti.

Foto: Jiří Kolařík

Koněpruské jeskyně

Alexandr Komaško

Rok 2009 se od let předchozích příliš nelišil, snad jen tím, že přišlo méně návštěvníků. Proto, až na několik odchylek, které za chvíli rozvedu, zůstalo takřka vše postaru. V mezisezónním období 2008 – 2009 se opět prováděly práce na zvelebení prohlídkové trasy, tentokrát zaměřené na úpravu vstupních i výstupních partií včetně výměny dveří za nekorodující. Podstatně se také zvelebila část venkovní plochy u východových dveří.

Během r. 2008 nám společnost ČEZ – pro práce někde na trase – postupně po sedm dní znemožnila provádět návštěvníky, a to samozřejmě bez jakékoliv náhrady. Když nám v r. 2009 opět oznámili přerušení dodávky elektřiny, rozhodli jsme se provádět při baterkách. Již dříve objednaným zájezdům jsme předali informaci společnosti ČEZ a nabídli možnost poněkud neobvyklé prohlídky. Oslovení odmítli změnit svůj plán a naši nabídku uvítali. Nakoupili jsme monočlánky a baterky s velkým reflektorem se 17 vysoce svítivými LED diodami a s dosvitem až 100 m (to říká reklama a kupodivu nelže). V průměru jsme půjčovali jednu baterku na tři osoby a světla v jeskyni bylo nadbytek (při použití tohoto typu baterek by stačila jedna i na čtyři osoby). Po prohlídce jsem byl zvědav na reakci učitelského doprovodu, ale dříve, nežli jsem se stačil zeptat, spustili sami. A samé superlativy: „Děti hodné, dávaly pozor, držely se pohromadě, jeskyně byla úplně jiná – lepší, nežli jak ji znali, prostě měli byste takoveto prohlídky dělat častěji!“, zněl jejich závěr. Já sám jsem měl jedinou výhradu – zprvu během výkladu mi děti svítily do očí, protože naslouchaly výkladu a průvodce při tom chtěli vidět. A pro ekonomy – výnosy byly vyšší než náklady.

Nabytých zkušeností i baterek jsme použili ještě jednou na část dne, když společnost ČEZ po bouři předchozího večera pro opravy na trase ráno bez varování přerušila dodávku. Zde se to zkomplikovalo tím, že výprava již byla v jeskyni, takže nastala jistá prodleva. Až na jednu návštěvnici z Plzně, která jeskyni opustila, venku se pak chovala neurvale a kopala do košů (vstupné jsme jí vrátili), byli ostatní spokojeni.

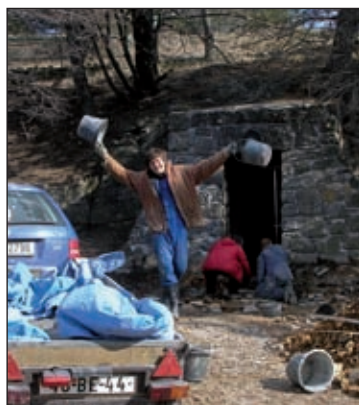
Koncem června jsme na žádost kolegů z Bozkovských dolomitových jeskyní doprovázeli společně s nimi pracovníky speleolaboratoře z Grotta di Bossea. Prohlédli si i naše jeskyně, které jsme dobře „prodlali“, protože je po více jak dvouhodinové prohlídce hodnotili jako velice, velice zajímavé po geologické, genetické i mineralogické stránce. Navíc nás pozvali k reciproční návštěvě. Uskutečnila se v září 2009 – viz příspěvek „Mineralogický průzkum v Grotta di Bossea v Itálii“.

Tak jako každoročně i během r. 2009 byl sledován těžební postup Velkolomu Čertovy schody se zřetelem na možnost nastřelení dutin. Stalo se tak 7. 7. 2009, kdy ve VLČS západ byly ve stěně nad etáží 320 nastřeleny jeskynní dutiny, které byly následně zdokumentovány a byl proveden záchranný odběr vzorků výzdoby. Jeskyně naprosto výjimečně svou krystalovou výzdobou. Bohužel je lom odmítl zachovat pro další generace, protože v daném prostoru měl vázáno značné množství kvalitní suroviny.

17. 11. 2009 jsme Koněpruskými jeskyněmi provedli vedoucího krasového institutu v Postojné ve Slovinsku. Jeskyně ho velice zaujaly jak po morfologicko-genetické, tak i mineralogické stránce a nabídl možnost provést ve slovinských jeskyních průzkum, zda v jimi vybraných jeskyních bude, či nebude zjištěn opál.

5. a 6. prosince jsme navázali na tradici Klubíčka a realizovali v části jeskyní mikulášskou akci. Zúčastnilo se celkem 414 dětí a 499 dospělých, tedy 913 osob platících poloviční vstupné. Kromě těchto osob se šest dětí z okruhu pracovníků Správy jeskyní i s jejich doprovodem akce zúčastnilo bezplatně. Následující den po pracovní době proběhla pro 30 osob firmy Límex ČR s. r. o., platících plné vstupné, jednorázová mikulášská akce, spojená s prohlídkou jeskyně (průvodce A. Komaško, Mikulášem J. Most a satanášem K. Svobodová).

V roce 2009 během 232 prodejních dní prošlo jeskyní celkem 89 617 návštěvníků, z toho 8 432 cizinců. Dospělých 43 229, dětských vstupenek bylo prodáno 34 348, důchodců 4 590, žádná individuální prohlídka a 7 450 osob zdarma (v drtivé většině děti do 6 let).

Přemíra práce se projeví na každém jinak. Zleva Tomáš Zdílna, Saša Komaško a Tomáš Vinš při úpravě východu z Koněpruských jeskyní. Foto: Vladimír Svoboda

Proměna vchodových partií Koněpruských jeskyní v březnu 2009. Foto: Vladimír Svoboda

Provozní budova Mladečských jeskyní před plánovanou rekonstrukcí. Foto: Drahomíra Coufalová

Mladečské jeskyně

Drahomíra Coufalová

V polovině ledna nás navštívil náš kolega Saša Komaško z Koněpruských jeskyní, který se svým fotoaparátem pátral po jeskyních, zda vybere nějaký makrosnímek do nového kalendáře. Při této příležitosti jsme navštívili i veřejnosti nepřístupné části jeskyně.

V tzv. Pracovní chodbě uviděl úzkou vertikální puklinovou chodbu a samozřejmě slezl na její dno. V sedimentech tam našel drobné úlomky kostí a malý kousek části klu. Předpokládali jsme, že by mohl být z mamuta. Objev jsme předali Archeologickému ústavu Dolní Věstonice. Přišla odpověď, že se bohužel nepodařilo určit, zda nalezená část klu pochází z mamuta nebo slona. Zklamání jsme se tedy věnovali svým povinnostem.

Prováděli jsme objednané skupiny a věnovali se údržbě návštěvní trasy a elektrického osvětlení. Ve spolupráci s AOPK ČR se uskutečnil každoroční monitoring netopýrů ve zpřístupněných jeskyních. Ústav struktury a mechaniky hornin v Praze pokračoval v dlouhodobém měření posunů na tektonických poruchách. Terčová měřidla jsou osazena v nepřístupných částech jeskyní a snímání dat provádějí měsíčně pracovníci správy jeskyní.

Hlavní turistická sezóna probíhala od 1. 4. do 31. 10. 2009. V tomto roce jeskyně navštívilo 18 739 osob, což je oproti roku 2008 snížení o 500 návštěvníků, v přepočtu o 2,6 %. Pokles návštěvnosti se projevil jen v měsících červenci a srpnu. Toto snížení zřejmě ovlivnilo opětovné uzavření části rychlostní komunikace Olomouc – Mohelnice z důvodu opravy mostu a vozovky, tentokrát u exitu Mladeč.

V měsíci dubnu se v jeskyních ve spolupráci s Městským klubem Litovel uskutečnilo koncertní vystoupení mezzosopranistky Virginie Walterové. V září jsme ve vstupní expozici uspořádali výstavu fotografií mladého fotografa Ondřeje Vlčka pod názvem „Rok v našem kraji.“ Výstava byla zahájena v rámci Dnů evropského dědictví a trvala do konce měsíce října.

Netradičně jsme ukončili s průvodci závěr turistické sezóny, a to podzemní vycházkou po naučné stezce Třesín. Prolezli jsme volně přístupnou jeskyní Podkovu, navštívili Rytířskou síň, upravený skalní útvar Čertův most a samozřejmě nechyběly Řimické vyvěračky v údolí Moravy.

Po ukončení sezóny jsme na základě vydání územního souhlasu přistoupili k opravě a prodloužení oplocení na hraně skalní stěny z důvodu zamezení vstupu a neoprávněného užívání pozemku majitelem sousedního penzionu.

V souladu s plánem péče NPP Třesín byla provedena likvidace lampenflory na zpřístupněné trase a v jejím bezprostředním okolí. Zásah byl proveden opakovaným postřikem 4% roztokem chlornanu sodného. Uhybnulé části lampenflory byly následně odstraněny oplachovou vodou.

Ochranný management probíhal v tomto období i na povrchu. Byla provedena údržba geologických profilů – ruční odstranění volných kamenů nad hranou i na skalní stěně v celém prostoru povrchového areálu. Za provozní budovou na pozemku, o který léta nikdo nepečoval a jež jsme zakoupili v minulém roce, probíhala likvidace náletových dřevin. O provedených pracích byla vyhotovena stručná zpráva včetně fotodokumentace.

Správa Mladečských jeskyní v roce 2009 nerealizovala žádné velké opravy z důvodu blížící se rekonstrukce provozní budovy a povrchového areálu. Předložen nám byl návrh stavby a úpravy povrchového areálu ke konzultaci z provozního hlediska. Správa jeskyní k této realizaci zajišťovala vydání odborných posudků a povolení ke kácení vzrostlých stromů. Kancelář architekta v současné době připravuje dokončení projektové dokumentace včetně vydání územního rozhodnutí.

Krápníková výzdoba v nepřístupných prostorách Mladečských jeskyní. Foto: Drahomíra Coufalová

Zbrašovské aragonitové jeskyně

Barbora Šimečková

Jen pár dní po Novém roce jsme přivítali pány speleolapinisty, kteří se vyšplhali v Jurikově dómě do Velkého komína a prohlédli, zda nějaká suť neohroží pádem na návštěvní trasu. My ostatní, kteří nejsme disponováni lezeckými dovednostmi, jsme vyrazili na zimní vycházku do NPR Hůrka. Přímou v terénu jsme si osvěžili znalosti o Hranickém krasu a zahájili tak náš tradiční cyklus zimních vzdělávacích přednášek, který končí vždycky poslední březnovou sobotou celodenním školením z bezpečnostních předpisů a dalších provozních nezbytností.

Děvčata si vzala na starost počítačový program „Speleologická bibliografická databáze“ a uložila do něj 607 položek zahrnujících písemnosti uložené v naší knihovně. Mládenci prolezli jeskynní kouty a zlikvidovali lampenfloru všude, kde ji našli. Oponu postříkali peroxidem vodíku a v předepsaných intervalech pak odebírali vzorky. Před zahájením sezóny jsme do pokladny nainstalovali nový počítač, čímž jsme konečně oddělili vedení dat monitoringu mikroklimatu v jeskyních od pokladní agendy.

Sotva jsme zahájili sezónu, začala s námi láskovat elektrika – nejprve se pokazilo ovládání osvětlení v jeskyni a světla si svítla, jak chtěla, na to si postavil hlavu elektroměr a zasekl si kolečko, a do třetice všeho zlého praštil do kopce blesk a „odváril“ nám internet i kabelovou televizi. Všechno se pospravovalo a návštěvníci nic nepoznali. Jeskyně byly otevřeny pro předem ohlášené výpravy už od začátku března a potom i v listopadu, za celý rok si je prohlédlo 48 997 osob. Téměř na vlas to odpovídá roku 2008 a oproti mimořádně úspěšnému roku 2007 znamená pokles o 22 %.

Jakmile se rozjařilo, vyrazili jsme za pomoci kolegů do terénu. Zkušební praktici Kelf s Mirkem Blažkem nejprve sundali ze skalního výchozu nad budovou volný balvan, aby se neskutálel na přístupový chodník. Vratík Ouhrabka a Kelf pak střídavě doprovázeli Báru do NPR Hůrka, kde naše organizace významně pomáhala Správě CHKO Poodří při přípravě projektové dokumentace na obnovu naučné stezky.

Na přednášce dr. Zdeňka Řeháka si mohli návštěvníci prohlédnout i živého netopýra. Foto: archiv ZAJ

Jako každoročně jsme také nainstalovali výtvarnou výstavu do Mramorové síně ZAJ, která obohatila prohlídky od července až do konce září, podrobněji se o ní dočtete v jiném článku. Koncem srpna jsme se zapojili do akce Evropská noc pro netopýry, na Zbrašově poprvé, a uspořádali zajímavou přednášku dr. Zdeňka Řeháka. Asi 65 účastníků zcela zaplnilo prostorové možnosti naší terasy.

Přešla nejsilnější sezóna, Správa jeskyní se vypravila na vzdělávací cestu po jeskyních Německa a Bára odjela tlumočit odborné výklady. Mezitím ostatní připravovali naši vlastní „studijku“, letos do okolí Mikulova na vinorodé Pálavě.

Sotva jsme se vrátili z putování po stopách Kopčema a Věstonické Venuše, nastalo to, čeho jsme se nejvíce obávali – malování celé provozní budovy od sklepa až po půdu. Díky perfektní organizaci práce, které velela Martina, a pohodovému přístupu pana malíře Sobotky

jsemě všecko zvládli, až jsme se divili. Zároveň s úklidem a stěhováním nábytku v budově vypuklo řádění i v jeskyni. Plakát opět obložil schody fošnami a začal vyvážet zakládky z Chodby za Vodopádem. Nekonečný konvoj koleček s kamením putoval jeskyní až na kontejner před východem a po vyklizení se profil chodby zvětšil tak, že by mistry projel i mikrobuz.

Když jsme se pak na konci roku ohlédlí, zjistili jsme, že kromě „hmatatelných“ výsledků práce jsme ještě spoustu času proseděli u počítače a nad literaturou. Pro zajímavost: za celý rok prošlo Báře rukama 17 odborných nebo propagačních textů pro různé instituce, část z nich i poměrně obsáhlých. Z nejdůležitějších jmenujme kapitolu týkající se Hranického krasu do dlouho očekávané publikace Jeskyně ČR. Největší podíl energie a nervů si vyžádalo sestavování tradiční „Ročenky SJ ČR 2008“, která se navzdory tomu stává stále oblíbenější „krasovou“ tiskovinou. Vedle toho si pro informace přišli 4 zpracovatelé diplomových prací, pokračovaly odborné výzkumy, monitorování mikroklimatu, v jeskyních natáčelo 7 televizních štábů – to všechno chtělo čas, čas a zase čas ... Závěrem shrnuto – v roce 2009 jsme se rozhodně nenudili!

JESKYNĚ MORAVSKÉHO KRASU

Jeskyňě Balcarka

Eva Hebelková

Začátek roku 2009 se nesl na Balcarce stále „rekonstrukčně“ – pokračovaly stavební práce v jeskyni. Všichni zúčastnění jsme cítili, že se blíží finále a nervozita stoupala. Zvýšila se četnost kontrolních dnů, kontrolovaly se odchylky od plánu a termín otevření byl stanoven na začátek července. Nedá mi to, abych nevzpomněla na stres, který zde panoval měsíc před otevřením...

Zhruba tři týdny před dnem D umývaly průvodkyně Hanka Jelínková a Gábina Štafflová jeskyni tlakovou vodou téměř denně, někdy až do 22 hod. Vstupní schodiště (cca 60 schodů) se betonovalo týden před termínem otevření. Tři dny před otevřením se upravoval terén kolem jeskyně za vydatné pomoci děvčat ze SJMK Blansko. Dva dny před otevřením se zazdívaly „protiprůvanové“ dveře a betonoval chodník ve vstupním portále. Okolí jeskyně, především velké plochy – chodník a parkoviště, pak umývaly hasičské vozy. Den před otevřením se ve Velkém domě dolaďovalo LED osvětlení a ozvučení. Ráno v den slavnostního otevření se od východu i od vchodu odvážely zbytky stavebního materiálu a nářadí. Vše probíhalo hekticky, ale důležité bylo, že se podařilo dodržet jak termíny stanovené smlouvami, tak i plánovaný den otevření.

V pátek 3. 7. 2009 se stříhala páska za přítomnosti významných hostů. Účast přijal viceprezident NKÚ Ing. Miroslav Kala s manželkou, zástupci MŽP, AOPK a SCHKO, starosta Ostrova u Macochy JUDr. František Pernica, starostka města Blanska PhDr. Jaroslava Králová a starostové okolních obcí, Ing. Karel Klobása z OBÚ Brno, firma Cave Lighting A. Chrapka z Herbornu, ředitel dětské léčebny MUDr. Pavel Slavík, kolegové ze SSJ v čele s ředitelem Ing. Jozefem Hlaváčem a samozřejmě řada kolegů včetně vedení Správy jeskyní ČR.

Zahajovací projev přednesl RNDr. Jaroslav Hromas, ředitel SJ ČR. Mimo jiné nás – zaměstnankyně – jmenovitě přede všemi pochválil a my jsme se jen těžko bránily slzám. Další proslovy zazněly z úst Ing. Kalý, vedoucího SJMK Jiřího Hebelky a ředitele firmy Zamgeo Rožňava Ing. Štefana Molčíka. O kulturní „vločku“ se tradičně postarali Hudci z Kyjova. Jeskyňě byla otevřena.

Tímto článkem bych chtěla vyjádřit poděkování všem, kteří se jakkoliv na rekonstrukci podíleli. Především řediteli SJ ČR dr. Hromasovi a ekonomickému náměstkovi Ing. Příbylovi za odbornou a finanční zástihu. Vedoucímu SJMK p. Hebelkové a jeho zástupci p. Kakáčovi za inovativní kreativitu, koordinaci prací, návrhy a realizaci scénického osvětlení. Projektantu Ing. K. Klobásovi a firmě Zamgeo Rožňava – generálnímu dodavateli zakázky. Zaměstnancům firmy HASK, zedníkům pod vedením p. Jedličky, p. Bílkovi a p. Špidlíkovi, před jejichž rychlou a kvalitní prací nezbývá než smeknout. Ministerstvu životního prostředí za uvolnění finančních prostředků. SCHKO Moravský kras a OBÚ Brno za maximální vycházení vstříc našim provozním potřebám. Technickému dozoru investora Ing. Šímkovi, který pečlivě dohlížel na průběh prací. Základní organizaci 6-21 ČSS Myotis pod vedením Ing. Fleka za speleologické práce při vyklízení jeskyně. Firmě Cave Lighting za instalaci LED osvětlení, firmě Jitom Elektro Měřín za ozvučení jeskyně, firmě SKS Blansko za instalaci zabezpečovacího zařízení, Dr. Seitlovi a jeho spolupracovníkům za úžasnou expozici.

V sobotu 4. 7. 2009 byl zahájen běžný provoz. Ranní kontrola jeskyně je zapsaná již v 6 hodin (Hebelková, Jelínková) – nemohly jsme prostě napětím dospat. První prohlídka proběhla v 8.30 a jeskyni vidělo 13 osob. V zahajovací den bylo provedeno 326 osob v 21 vstupech.

S napětím jsme očekávaly reakce na jeskyni – byly vesměs kladné, až nadšené. Návštěvníci chválili LED osvětlení, výběr skladby ve Velkém domě, nerezové přemostění a shodně říkali, že jeskyňě „prokoukla“ a je krásnější než dřív... Za sezónu, která trvala od 4. 7. do 30. 11. 2009, navštívilo Balcarku 24 807 osob.

V portále Balcarky se shromáždili hosté k jejímu slavnostnímu znovuotevření. Foto: Jan Kakáč

Jeskyňě Výpustek

Robert Dvořáček

Rok 2009 byl druhým rokem provozu po otevření jeskyňě návštěvníkům. Probíhaly práce ve venkovním areálu, kde byla dokončena výstavba krycí pergoly, přiléhající k provozní budově a pokračovalo se v terénních úpravách i drobnějších opravách budov a zařízení. Postupně jsou doplňovány exponáty, související především s využitím jeskyňě jako podzemní německé továrny v období 2. světové války, a s obdobím, kdy podzemí bylo použito jako zázemí pro českou armádu v letech 1961 – 2001, která zde měla vybudováno velitelské podzemní pracoviště.

Provoz jeskyňě zabezpečovali tři stálí pracovníci a pro průvodcovskou práci bylo využito celkem 17 brigádníků především z řad studentů a aktivních důchodců. V roce 2009 došlo k poklesu návštěvnosti oproti roku 2008, kdy byla jeskyňě nově otevřena a jako o novinku o ni byl vyšší zájem. Pokles návštěvníků činil téměř 29 %, přesto jeskyni navštívilo přes 20 000 osob. Byla provedena analýza tohoto stavu a vymezeny úkoly, jejichž splnění by mělo napomoci ke zvýšení propagace jeskyňě u cestovních kanceláří jak tuzemských, tak i zahraničních. Jeskyni totiž navštívilo „jen“ 15 hromadných zájezdů, organizovaných cestovními kancelářemi. Zřejmě jsme zatím – vzhledem ke krátké době provozu – nepronikli do povědomí tzv. touroperatorů. Návštěvnost nám tedy tvořili především jednotlivci a rodinné výlety. Podobný stav byl v oblasti prezentace jeskyňě ve školách, která bude v příštím roce řešena z úrovně vedení SJ ČR.

V r. 2009 pokračovalo odstraňování nevhodných zásahů do přírodního stavu jeskyňě. Jednalo se především o vybourání další části zazdívek provedených německou armádou. Při těchto pracích se postupně objevují další, v historické literatuře popisované prostory, které jsou po úpravách a osazení osvětlení zařazeny do návštěvní trasy. Došlo tak k jejímu prodloužení asi o 70 metrů a zároveň k navýšení času nutného pro kvalitní prezentaci jeskyňě návštěvníkům.

V roce 2009 byl dokončen návrh expozic v podzemních prostorách jeskyňě. Jeho realizace byla zahájena tak, aby byla expozice dokončena před zahájením plné turistické sezóny 2010. V jeskyni se nově objevily artefakty historie, která má přímou souvislost s tímto místem – plastika jeskynního medvěda v Medvědíh sále, plastika jeskynního lva ve Škrapovém dómku, repliky skalních maleb a předvedení kultury období, kdy lidé začali osídlovat toto území a využívali jeskyni jako úkryt, obydlí či místo rituálních obřadů.

Návštěvník de facto prochází postupně historií lokality od období před cca 40 000 lety, kam ho „přene- se“ stroj času (hra světla a zvuku naší světelné show), přes období paleolitu a neolitu, prvních písemných

zmínek o jeskyni, zahájení systematických výzkumů počátkem 19. století a přes celé 20. století (využití jeskyňě při těžbě fosfátových hlín, působení prvorepublikové armády a německé armády).

Kromě replik nálezů jsou v jeskyni osazeny panely, které přibližují jednotlivé etapy ve vývoji a využití jeskyňě. Zároveň jsou přepracovávány průvodcovské texty, aby plně vyhovovaly postupným změnám v systému provádění prohlídek.

Delegace Nejvyššího kontrolního úřadu ČR naslouchá výkladu Roberta Dvořáčka v Jindřichově sále před ústím Chodby překvapení. Dnes je chodba již součástí prohlídkového okruhu. Foto: Jiří Hebelka

Kateřinská jeskyně

Zdeňka Zouharová

Rok 2009 byl pro Kateřinskou jeskyni výjimečný zejména tím, že jsme v něm slavili již 100. výročí objevu tzv. Nové Kateřinské. Proto se této historické události věnujme trochu podrobněji.

Na přelomu 19. a 20. století byly prostory první části jeskyně – Hlavního domu – známy především jeskynním badatelům, mezi nimiž je nutno jmenovat J. Wankla a J. Kniese, kteří zde prováděli archeologické výzkumy. K příležitostnému provádění v jeskyni byl v té době oprávněn nájemce Skalního mlýna František Rubeš. Veden snahou o zvýšení svých příjmů se proto ve volných chvílích snažil objevit nové prostory, které by přilákaly větší počet návštěvníků. Objev místa se silným průvanem, k němuž došlo v jarních měsících roku 1909, byl impulzem k zahájení výkopových prací v severovýchodní části jeskyně.

Rubeš prokopával štolu o celkové délce cca 8 m a výšce až 2 m. V tomto směru pokračovali na popud K. Absolona počátkem října téhož roku členové Jeskynní sekce Přírodovědeckého klubu v Brně. Dne 10. října 1909 pronikli do nových prostor s krásnou krápníkovou výzdobou, jejíž dominantou byl tzv. Stalagmitový lesík, tvořený stíhlými hůlkovitými krápníky. Ve velmi krátké době byla jeskyně zpřístupněna veřejnosti, a to po slavnostním otevření, které se konalo dne 13. 5. 1910 společně s otevřením nově objevené části Punkevních jeskyní. Jedinečnost těchto okamžiků je zvyrazněna skutečností, že od roku 1910 byly tyto jeskyně také elektricky osvětleny.

O tomto významném výročí zpravoval Ing. Flek informační panel, který byl instalován před provozní budovou jeskyně, a rovněž průvodcovské výklady byly o tuto informaci rozšířeny. Velkému zájmu návštěvníků se těšily oživené prohlídky, připravené z iniciativy Ing. Karla Drbala, které probíhaly ve výroční den – 10. 10. 2009. Členové Divadélka Tyjátr Pacov předváděli v průběhu prohlídky historické scény z objevu jeskyně nebo příběh pasačky ovcí Kateřinky. Součástí prohlídky bylo rovněž vystoupení jazzové zpěvačky Jany Koubkové. Oživené prohlídky shlédlo skoro 300 návštěvníků.

Sté výročí objevu jeskyně bylo připomenuto i rozšířením sortimentu prodávaných suvenýrů – historickou pohlednicí se záběry vchodu do KJ na počátku 20. století a první fotografií Stalagmitového lesíka, pamětní výroční mincí KJ a turistickou známkou, pro sběratele bylo k dispozici i pamětní razítko.

Součástí oslav byla též slavnostní prohlídka Kateřinské jeskyně pro účastníky semináře uspořádaného k tomuto výročí, který se konal v hotelu Panorama Blansko – Českovice ve dnech 7. – 8. 10. 2009.

Běžná průvodcovská činnost probíhala v celé sezóně bez jakýchkoliv připomínek jak ze strany návštěvníků, tak i nadřízených a kontrolních orgánů. Celkové snížení turistického ruchu v uplynulém roce v celé ČR se samozřejmě projevilo i na návštěvnosti Kateřinské jeskyně. Roční návštěvnost dosáhla počtu 47 004 osob, což je proti předcházejícímu roku snížení o 9 275 návštěvníků.

Pravidelnou každoroční činností je sčítání netopýrů, které provádějí pracovníci ochrany přírody, tentokrát se konalo dne 17. 2. 2009 a bylo zjištěno 174 kusů hibernujících netopýrů.

Stejně jako v předcházejícím roce jsme i letos vypomáhali při pracích spojených se sledováním mikroklimatu, které provádí Český hydrometeorologický ústav, pracoviště Brno.

Tradičně ve druhém víkendu měsíce září proběhly „Dny evropského dědictví“, kterých se zúčastnilo téměř 500 osob.

„Oživená“ prohlídka Kateřinské jeskyně – Luboš Příbyl jako spolupracovník Suchánek ukazuje nalezené medvědí kosti profesoru Absolonovi v podání Karla Drbala. Foto: Hynek Pavelka

Punkevní jeskyňe

Hynek Pavelka

V roce stého výročí objevu navštívilo Punkevní jeskyňe 200 460 návštěvníků, což je o 15 806 méně než v roce 2008. Z tohoto počtu bylo 73 109 cizinců. Nejvíce turistů přijelo z Polska – téměř 30 000, z Ruska 10 100, Taiwanu 7 000, Německa 6 200 a ze Slovenska 5 000.

Co se týká vodní plavby, byla situace o něco horší než předchozí rok. Zkrácená plavba se provozovala 40 dnů, bez vodní plavby byl provoz 11 dnů.

5. března byla vodní plavba z důvodu prudkého zvýšení hladiny uzavřena. Ve 20.00 hodin se začala voda přelévat ze třetího sifonu kolem Anděla do Tunelové chodby. Byli povoláni pracovníci firmy SKS, kteří provedli demontáž kamer a telefonů v ohrožených místech. V 1.15 začala voda přetékat přes plato na Macoše. Ve 2.30 bylo zahájeno čerpání vody z druhého sifonu do Předního domu pod most. V téže době byl zaplaven rozvaděč ve třetím sifonu. Čerpání vody probíhalo až do 6. 3. do 18.30 hodin. Hladina vody podle údajů na limnigrafu pod Punkevními jeskyňami kulminovala 6. 3. v 5.30.

Výši hladiny Punkvy v Macoše při březnové povodni názorně ilustruje zbytek sněhové pokrývky na suťovém svahu. Foto: Jiří Hebelka

Jeskyňi došlo koncem června a k největší pak 14. 7. Při těchto povodních ovšem nebyla dotčena jeskyňe, ale odehrávaly se v areálu před provozní budovou. Bylo třeba odklidit velké množství naplaveného materiálu. I v tomto případě proběhl úklid v rekordně krátkém čase, takže jeskyňe byla uzavřena pouze na půl dne.

V dubnu se zaměstnanci aktivně účastnili úklidu Moravského krasu v rámci Dne Země a zajišťovali prohlídky pro dětské účastníky této akce. Koncem června se uskutečnily technické prohlídky pěti plavidel. 16. 6. absolvovalo na Státní plavení správě v Praze zkoušky 7 nových převozníků. V květnu jsme se zúčastnili setkání provozovatelů lodní dopravy ve Spytihněvi.

Jako každý rok zabezpečovali pracovníci Punkevních jeskyň několik mimořádných exkurzí, koncertů, natáčení filmových pořadů a dalších kulturních akcí. 4. října se za přítomnosti více jak 100 účastníků uskutečnil 60. ročník Memoriálu T. K. Divíška a 30. ročník Liškovy Punkvy.

Z managementových prací byla opět provedena likvidace lampenflory na suché části jeskyňe i na vodní plavbě, údržba ocelových konstrukcí nad skalní stěnou nad vchodem do jeskyňe a čištění a údržba ochranné sítě nad přístavem.

V říjnu si na dně propasti Macocha řekli své ano Irena Konečná a Jan Zeman ze ZO ČSS 6-21 Myotis. V prosinci opět proběhl výstup horolezců klenbou Macochy.

Následující tři dny byly Punkevní jeskyňe uzavřeny. Od 9. 3. probíhalo odstraňování škod po povodni. Byly odstraněny nánosy bahna a kamení v Tunelové chodbě, na Macoše a přístavišti Macocha, opraveny rozvaděče a elektrická instalace. Provoz na suché části jeskyňe byl obnoven 10. 3. Dále pak pokračovalo vyčištění vodní plavby a oprava elektroinstalace na vodní plavbě. 14. 3. byl zahájen provoz na zkrácené vodní plavbě.

K dalším povodním v areálu Punkevních

Sloupsko-šošůvské jeskyně

Miluše Hasoňová

Poslední roky jsme sezónu začínali vždy bojem s povodněmi. Samozřejmě tedy je, že i v roce 2009 si s námi příroda pohrála. Nakonec vše dobře dopadlo a my jsme mohli do nové sezóny nastoupit plni sil načerpaných po zimním období. Povodním a událostem s nimi spojeným se budu věnovat v samostatném článku.

Po přípravných školeních a báňských zkouškách, které proběhly v měsíci únoru, jsme se 1. 3. 2009 vrhli do zajišťování průvodcovské činnosti, což je hlavní náplní naší práce. Během měsíce března se vylepšilo a doplnilo elektrické osvětlení v kopané chodbě a ve zkratce pro vozičkáře. Dále se doplnilo původní elektrické osvětlení nad Stupňovitou propastí.

Členové Speleologické záchranné služby ČSS v březnu a ještě jednou pak v říjnu procvičili v Nagelově propasti pomoc při záchrane lidských životů.

1. 6. 2009 jsme zajistili prohlídku jeskyně europoslancům a ministrům zemědělství zemí Evropské unie s následným rautem v jeskyni Kůlna.

Celý rok 2009 jsme se v našich jeskyních věnovali dvěma významným výročím, které na sebe „devítkový“ rok váže, a to 130 letům od objevu Eliščiny jeskyně a 120 letům od objevu vstupu do Šošůvské části jeskyní.

K těmto dvěma výročím jsme v místnosti vedle pokladny uspořádali pro návštěvníky výstavu věnovanou archeologovi J. Kniesovi a s ní spojenou vědomostní soutěž. Soutěž byla věnována Sloupsko-šošůvským jeskyním, vylosovaní výherci obdrželi hodnotné ceny věnované SJMK Blansko.

14. 6. proběhl v jeskyni Kůlně koncert Druhé trávy spolu s Robertem Křesťanem a 27. 7. opět v Kůlně koncert skupiny Fleret s Jarmilou Šulákovou. Oba tyto koncerty byly charitativní, jejich výtěžek byl určen na pomoc lidem postiženým povodněmi v obci Životice.

V září byly instalovány nové naučné panely do jeskyně Kůlny, v říjnu potom nainstalováno nové přehrávací zařízení do Eliščiny jeskyně.

Sloupsko-šošůvské jeskyně navštívilo 42 963 návštěvníků, což je podstatně méně než v roce 2008. Největší propad byl v návštěvnosti turistů ze zemí bývalého Sovětského svazu a Polska. Jejich propad byl až 90 %. Daleko více se u nás ale líbilo vozičkářům, kterých přibýlo o 70 % více.

Před ukončením sezóny, 10. 10., se v Eliščině jeskyni uskutečnila také jedna svatba.

Údržbáři Jan Šebek a František Kleveta odstraňují povodňové nánosy z chodníku v portále Sloupsko-šošůvských jeskyní. Foto: Jiří Hebelka

KAŽDÝ JEN TU SVOU MÁ ZA JEDINOU

aneb specifické činnosti nebo akce

Setkání průvodců – 40. výročí zpřístupnění Bozkovských dolomitových jeskyní

Dušan Milka

Devítka na konci letopočtu je rokem zpřístupnění Bozkovských dolomitových jeskyní veřejnosti a stalo se již tradicí, že toto výročí neslavíme ani setkáním objevitelů – pamětníků, ani organizováním odborné konference, ale zveme všechny průvodce, kteří za ta léta v jeskyních pracovali. Napočítali jsme jich 450, a tak jsme předpokládali účast do 200 osob. V roce 1999 (30. výročí zpřístupnění) jsme ještě uspořádali setkání průvodců v areálu jeskyní, ale letos jsme nechťeli riskovat problémy při špatném počasí, a tak jsme tuhle akci svolali na 23. května 2009 do sokolovny v Bozkově.

Ještě před polednem se začali sjíždět první účastníci. Atmosféra byla tak trochu podobná srazu abiturientů. Poznat po letech, o koho se vlastně jedná (většina průvodců se za tu dobu změnila a průvodkyně stačily i několikrát změnit příjmení), není vůbec jednoduché.

Celkem se nás sešlo asi 160 a atmosféra byla výborná. Trochu jsme zavzpomínali, šli si projít jeskyně (abychom se pochlubili, co je nového), prohlédli si výstavku archivních skupinových fotografií a zápisů z kronik a vrátili se znovu do sokolovny. Bývalý provozní p. Prokeš nám osvěžil paměť „Historií Kutnohorského překrasu“ a country kapela Naboso dotvářela příjemnou kulisu až do pozdního večera. Ti nejvytrvalejší končili nad ránem v Dřevěnce u Balatku.

Přejme si, abychom se ve zdraví mohli opět všichni sejít při příležitosti 50. výročí zpřístupnění.

Účastníci setkání bozkovských průvodců zaplnili celý sál zdejší sokolovny.

Foto: Ladislav Tóth

Několik „bezvýznamných drobností“ k objevu Chýnovské jeskyně

František Krejča

Ať už pro odbornou veřejnost či pro běžného návštěvníka existují určité věci, které budou v jejich očích Chýnovskou jeskyni vždy nějak charakterizovat. Barevnost mramorů, členitost podzemních prostor, neobvyklá hydrologie, bohatost minerálních forem a nebo jen hrůzostrašná vzpomínka na tu spoustu nepravidelných schodů, které musel vyšlapat, když už ho aktivní křídlo rodiny donutilo k její prohlídce. Jedna věc však stojí nade všemi ostatními – je to pro mnohé nepochopitelná odpověď na otázky typu: proč tady nemáte normální schody ..., proč si sem nedáte nerezové zábradlí ..., proč ...? Prostě proto, že s jistou dávkou nostalgie stále udržujeme, a snad i zlepšujeme to, čemu říkáme „historický ráz zpřístupnění“.

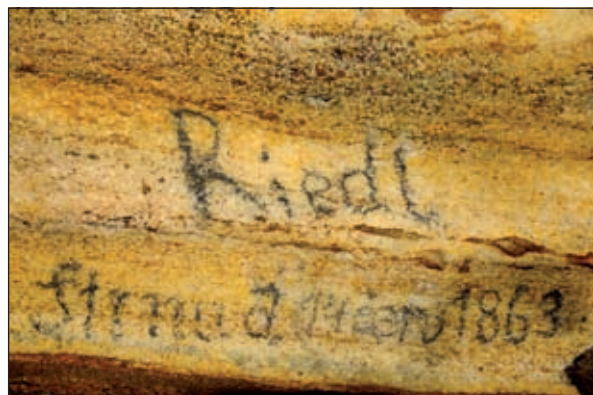
Ve srovnání s tou skutečnou však zas ta „lidská“ historie Chýnovské jeskyně nesáhá do minulosti zdaleka tak hluboko. Řekněme pět, možná šest generací. Tehdy byla, díky notoricky známému kladivu Vojtěcha Rytíře, jeskyně objevena. Vezmeme-li do ruky nějakou publikaci se zmínkou o Chýnovské jeskyni, většinou zde nalezneme údaj, že k této události došlo **14. července 1863**. Dočteme se tuto informaci ve zprávách o výzkumech, v novinových článcích, nemluvě o médiu dnešní doby – internetu.

Ve skutečnosti vlastně žádný z dostupných pramenů tento údaj jako datum objevu neuvádí. Původní zpráva o výzkumu jeskyně, otištěná v časopise Živa (Dr. Krejčí, Prof. Frič, 1863), se přímo o datu objevu nezmiňuje. Začíná sice větou: „*V měsíci červenci roznesla se novinami zpráva, že na Pacově hoře u Chejnova v kraji Tábořském odkryta jest jeskyně ...*“, ale tento údaj spíše hodnotí výkonnost tehdejších médií. Přestože se „zpráva novinami roznesla“, dosud se mi nepodařilo dohledat žádný článek z tehdejšího tisku, který by po-

dal informaci o objevu jeskyně ještě před zveřejněním odborné zprávy v Živě. V každém případě by hledané novinové články mohly o celé události hodně napovědět.

Právě zprávy v tehdejšímu tisku zřejmě přispěly k tomu, že Přírodnická sekce Muzea království Českého v Praze na svém zasedání 27. července 1863 (tedy 13 dnů po výše uvedeném datu) rozhodla o vyslání odborné komise k průzkumu Chýnovské jeskyně. Ta na místo dorazila 3. srpna a dva dny se zde věnovala své práci. Frič a Krejčí se ve své zprávě několikrát zmiňují o velkém množství lidí, kteří již před nimi jeskyni navštívili.

Pro datum 14. července je zřejmě nejpřiznivější autentický podpis sa-

Podpisy objevitele Jana Strnada a učitele Josefa Riedla na stěně Kaple sv. Vojtěcha v Chýnovské jeskyni. Foto: archiv SCHJ

motného objevitele Jana Strnada na stěně jeskyně (v Kapli svatého Vojtěcha). K podpisu je připojeno datum, je však zapsáno formou: **14. červ 1863**. Jak se již na první pohled nabízí – červenec mohl být klidně i červen. Celý tento nápis navazuje na další jméno: **Riedl**. Výše uvedená zpráva Krejčího a Friče uvádí tohoto privátního učitele z Budějovic, který se zúčastnil i zmíněného zasedání muzejní komise a předložil zde svůj nákres jeskyně. Riedl při své soukromé návštěvě v Chýnově nově objevenou jeskyni navštívil a lze předpokládat, že průvodcem mu byl opět Jan Strnad. Je docela dobře možné, že datovaný nápis zaznamenává právě tuto událost. Jména Riedl a Strnad jsou zapsána těsně pod sebou a prostorově zcela oddělena od všech ostatních podpisů v Kapli sv. Vojtěcha.

Objev jeskyně musel být tehdy pro „místní“ skutečnou událostí s velkým U, protože ji popisuje i několik rodných kronik. Bohužel tyto materiály jsou veskrze psány až s odstupem mnoha let (včetně kroniky rodiny Strnadových). Konkrétním datem objevu se nezabývají a často používají jako pramen až zprávu z časopisu Živa.

Jan Strnad pracoval ve schwarzenberských službách jako „dohlízeč“ ve vrchnostenských lomech. Byl znám jako člověk velmi spolehlivý, čestný a odvážný. Když při požáru v Čankovicích v roce 1854 vynesl nemluvně

z hořícího domu, byl jeho čin dokonce velmi sugestivně výtvarně zpracován. Při prvním odborném zkoumání jeskyně byl nápomocen muzejní komisi a později zde také prováděl další zájemce, kteří se do podzemí odvážili. Z jeho pozůstalosti se zachoval též jedinečný rukopisný dokument: tzv. **Kniha Napamátků navštívení Jeskyně**. Podle zápisu byla „... započata dne 29. května 1879 ...“, tedy bohužel až 16 let po objevu. Na čtyřech stranách rukopisu je pak zachyceno několik významných návštěv z let 1878 – 1880. Bez zajímavosti není ani fakt, že řada jmen z této knihy figuruje i mezi podpisy v Kapli sv. Vojtěcha. Hned na první straně zmíněného rukopisu je však důležitý záznam: „... Jeskyni první prohledal dne 12. Května 1863 Jan Strnad knížecí dohlizitel Pacovi i Kladrubské hory, s nim byli lamači Jozef Janů z Chýnova, Ján Švehla z Hořic a František Kral z Hořic ...“. Autorem je nepochybně sám objevitel, jehož podpis je připojen na konci stránky. Tento zápis relativně posunuje hledané datum o více než dva měsíce do minulosti.

Na první pohled zcela jednoznačný zápis, tak proč mu nevěřit? Ale důvod trochu pochybovat se vždycky najde. Třeba už ten, že na těžce stránce následuje poznámka o tom, že „... Dne 9. Srpna 1863 viměřili Páni Profesorové z Prahy Jeskyni, Pan Profesor Frič, Pan Profesor Krejčí, Pan Inžinir Hekt ...“. „Páni profesoroové“ skutečně jeskyni vyměřili, jenže ne 9., ale již 4. srpna, jak vyplývá z jejich oficiální zprávy. Nemůžeme tedy vyloučit ani možnost, že se Jan Strnad po uplynutí dlouhé doby od události k jejímu zapsání mohl zmýlit i v datu objevení jeskyně. Na druhou stranu pojednání Krejčího a Friče zase vůbec nezmiňuje jméno Františka Krále mezi objeviteli jeskyně, přestože jsou ostatní tři výslovně uvedeni včetně křestních jmen a jejich profesí.

V každém případě to zatím vypadá, že s datem objevení Chýnovské jeskyně to není tak jasné, jak se dosud zdálo. Při skutečně podrobném studiu historických materiálů pomalu vychází najevo, že takových nejasností je v případě Chýnovské jeskyně celá řada, ať už se týkají objevů, zpřístupňování nebo třeba existence dalších krasových jevů v okolí. Jak už to tak ale bývá – čím více se nějakou otázkou zabýváte, tím více nových otázek se objevuje namísto odpovědí.

Dojemný obraz s nápisem: Dne 15. dubna 1854 zachránil Jan Strnad, četník, Marii Šantrůčkovu v Čankovicích od smrti ohněm. Foto: archiv SCHJ

Svatby v Javoříčských jeskyních

Marcela Vybíralová

Javoříčské jeskyně se nacházejí v Národní přírodní rezervaci Špraněk. Každoročně je navštíví tisíce turistů, kteří oceňují nejen jejich pohádkovou krásu, ale i nádhernou okolní přírodu.

Díky rozlehlým dómům a výborné akustice se v jeskyních konají koncerty, občas si zde zazpívají i pěvecké sbory. Tradicí se stává vystoupení skupiny Loutkadlo, která každoročně přijíždí s novým hudebním loutkovým představením pro děti.

A právě pohádková krása Dómu gigantů přivedla prostějovské jeskyňáře ze Základní organizace 7-03 ČSS Javoříčko na myšlenku, že by zde mohli uzavřít sňatek. Myšlenka se stala skutkem a další svatby už na sebe nenechaly dlouho čekat. Vdávala se zde naše průvodkyně a za zmínku stojí, že sňatek u nás uzavřeli i zdatní šedesátníci.

Jak postupně zájem o svatby v jeskyních stoupal, museli jsme provést drobné technické úpravy. Jelikož po celé prohlídkové trase provází návštěvníky hudba, nainstalovali jsme v Dómu gigantů nové zařízení tak, abychom mohli svatebčanům pouštět jejich vlastní hudbu, aniž by byl narušen plynulý provoz jeskyní.

Jediné pozdrzení tak ostatní návštěvníky čeká při samotném svatebním obřadu. Vidět svatbu vcházet do jeskyní je však pro mnohé atrakcí, a tak k tomu přistupují s porozuměním.

To, že se o našich jeskyních v souvislosti se svatbami mluví jen v superlativech, nám dělá samozřejmě radost a budeme se snažit vytvářet svatebčanům co nejlepší podmínky.

V současné době zájem o svatby stále stoupá. Zájemci nejsou pouze z blízkého okolí, ale často i ze značně vzdálených míst, čímž nám zároveň dělají i potřebnou reklamu. Věříme, že právě v krásném prostředí Javoříčských jeskyní se pro zpečetění vstupu do společného života rozhodnou i další zamilované páry.

Dlouholetá sezónní průvodkyně Dagmar Machainová (chvilu před fotografováním ještě Špačková) s manželem Zbyňkem v Sutově domě Javoříčských jeskyní. Foto: Milan Obšel

Generální rekonstrukce Jeskyně Balcarky

Jiří Hebelka

Vstupní část Jeskyně Balcarky byla známa od nepaměti. Další části jeskyně byly postupně objeveny od roku 1923 ostrovskými občany pod vedením poslance Josefa Šamalíka. V roce 1948 byly uskutečnány poslední větší objevy a jednotlivé části jeskyně spojeny v jeden celek. Za tuto dobu se několikrát změnil návštěvní okruh. Zpřístupňovací práce byly tenkrát, vzhledem k nedostatku finančních prostředků, prováděny velmi nešetrně. Původní turistické trasy byly zasypávány materiálem z nově objevených částí, v jeskyni byla ponechána stará betonová schodiště, železné konstrukce, nepoužívané elektrické kabely.

V listopadu 2007 zahájila SJ ČR generální rekonstrukci jeskyně, které předcházela záchraná archeologický výzkum ve vstupní části. V průběhu rekonstrukce byly z jeskyně postupně odstraňovány pozůstatky starých zpřístupňovacích prací – betonová schodiště a chodníky, horninové zakládky, ocelové konstrukce, výztuže, kabely, osvětlovací tělesa aj. Vzhledem k charakteru jeskyně musel být veškerý transport materiálu prováděn ručně. Po vyklizech se znovu ukázaly dávno zapomenuté části jeskyně, které dávají do budoucna příležitost k novým objevům. Celkem bylo z jeskyně vyklizeno 2 100 tun nepůvodních materiálů.

V dalších etapách rekonstrukce byly zbudovány nové turistické chodníky, zábradlí, elektrické osvětlení. Novou podobu dostala i vstupní část jeskyně. Chodníky a schodiště byly zúženy na nezbytně nutnou míru. V některých partiích se pod starými chodníky a schodišti objevila původní krápníková výzdoba. Zde byla návštěvní trasa řešena formou nerezových můstků a lávek tak, aby výzdoba zůstala zachována.

K výrobě zábradlí a dalších konstrukcí byl použit antikorozní materiál. Tímto opatřením odpadnou v minulosti nezbytné ochranné nátěry, které silně zatěžovaly jeskynní ekosystém. Ve vybraných částech jeskyně bylo místo původních ochranných plotů kolem krápníkové výzdoby nainstalováno elektronické zabezpečovací zařízení, návštěvníkům se tak naskytá nový a ničím nerušený pohled.

LED osvětlení podtrhuje krásu výzdoby ve Velkém (neboli Fochově) dómu Jeskyně Balcarky. Foto: Petr Zajíček

Ze stěn jeskyně byly odstraněny staré elektrické rozvody, nová instalace je uložena převážně pod betonovými chodníky. V celé jeskyni bylo nainstalováno nové osvětlení, a to i v těch částech, které dříve zůstávaly návštěvníkům skryty. Ve Velkém dómu bylo poprvé ve východní Evropě použito osvětlení LED diodami, které vytváří zvláštní světelné efekty. LED světla mají nesrovnatelně nižší spotřebu energie a nezatěžují jeskynní prostředí vydávaným teplem. LED osvětlení bylo doplněno zařízením pro hudební produkci, při níž se automaticky osvětlují různé scénérie Velkého dómu. V celé jeskyni byly očištěny a umyty stěny a krápníkové útvary.

Do turistického okruhu byla nově zahrnuta i část jeskyně s bývalým muzeem, které bylo krátce zpřístupněno v roce 1938. Zde byla nainstalována expozice představující Balcarku jako jeskyni lovců sobů a koní, generační zimoviště medvědů jeskynního medvěda i jako jeskyni medvědíat. Na tuto expozici navazují i nové venkovní naučné panely. Návštěvní trasa se tak prodloužila o 150 metrů a návštěvníci vycházejí novým východem přímo u provozní budovy.

Rekonstrukce Jeskyně Balcarky probíhala od listopadu 2007 do července 2009, realizovala ji firma ZAM-GEO s.r.o. Rožňava a moravské subdodavatelské firmy. V průběhu rekonstrukce bylo převážně ručně přesunuto 3 033 tun materiálu, instalováno 410 osvětlovacích těles a položeno 9 650 metrů kabelů. Celková délka nové návštěvní trasy dosáhla 700 metrů. Celkové náklady na rekonstrukci činily 17,5 mil. Kč z investičních prostředků Ministerstva životního prostředí.

Mladečské jeskyně – tradice pořádání koncertů v podzemí

Drahomíra Coufalová

První podnět k uspořádání podobné akce vzešel počátkem roku 2000, kdy Správu Mladečských jeskyní oslovil Městský klub Litovel, jehož součástí je zájmové sdružení Kruh přátel hudby, zda by nebylo možné vzhledem k atraktivnímu netradičnímu prostředí a dobré akustice jeskyních prostor uspořádat koncert komorní hudby. Byla to pro nás velká výzva. Proč se ale neprezentovat tímto směrem pro širokou veřejnost?

Špičkové koncerty komorní hudby jsou ale finančně náročnou záležitostí, protože nelze očekávat pokrytí nákladů z jejich návštěvnosti. Díky příspěvku sponzorů – Vápenky Vitoul, s.r.o. a Obecního úřadu Mladeč – byl i tento problém vyřešen.

Prvním koncertním vystoupením byl houslový recitál Pavla Šporcla, tehdy ještě u nás méně známého houslisty, který se vrátil ze zahraničních studií na prestižních univerzitách. Nelze opomenout, že byl zaskočen prostředím, kde měl vystupovat. Do naší pamětní knihy pak napsal: „Ještě nikdy jsem nehrál v jeskyních a v takové zimě, ale bylo to super. Budu na to dlouho vzpomínat.“

Jeho vystoupení mělo veliký ohlas, a tak se postupně uskutečnila další, tentokrát za účasti Českého klarinetového kvarteta, vokálního kvarteta Qvox, mezzosopranistek Edit Randové a Pavlíně Senič. Velký úspěch měl i recitál světově proslulého kytarového virtuosa Štěpána Raka. Jen málokterý kytarista je zároveň skladatelem a interpretem svých vlastních skladeb.

Neméně úspěšné bylo i pěvecké vystoupení Jarmily Chaloupkové pod názvem „Cesta evropských madrigalů z renesance do současnosti.“ V Dómu mrtvých, kde se koncerty konají, tak zazněly písně B. Martinů, F. Schuberta, A. Boesseta či L. Janáčka.

Zatím největší ohlas i co do návštěvnosti měl koncert devítičlenného mužského vokálního souboru Gentle-men Singers. Svým komorním složením a různorodým repertoárem od evropské soudobé hudby, přes písně na lidové motivy, populární skladby a spirituály se nesmazatelně zapsal do srdcí našich posluchačů.

Držitelkou prestižní „Světové ceny Antonína Dvořáka“ je zatím naše poslední účinkující, mezzosopranistka Virginie Walterová. Za klavírního doprovodu Karla Prokopa, profesora Pražské konzervatoře, zazněly Biblické písně a Cikánské melodie od Antonína Dvořáka, Poetická polka d moll od Bedřicha Smetany či Ave Maria Césara Francka.

Na počátku snad ani nikdo nevěřil tomu, že ponurý ráz Dómu mrtvých s kosterními pozůstatky a stopami dávné minulosti přispěje k takové nevšední každoroční tradici, jakou je koncert komorní hudby. Bez příspěvů výše jmenovaných sponzorů by se však tato vystoupení nikdy nemohla uskutečnit, za což jim patří naše upřímné poděkování.

*Dům mrtvých v Mladečských jeskyních naplnili posluchači koncertu mezzosopranistky Virginie Walterové.
Foto: Drahomíra Coufalová*

Situace po nových objevech Na Pomezí

Martin Kubalák

Po objevech v jeskyni Liščí díra z roku 2008 bylo zřejmé, že nové prostory Rumového dómu se nacházejí v blízkosti chodby vedoucí ke zpřístupněnému jeskynnímu systému Na Pomezí. Po dohodě mezi Správou jeskyní a Základní organizací 7-04 ČSS Sever provedli Lukáš Abt, Vojtěch Heger a Martin Kubalák dne 9. 1. 2009 ve zpřístupněných jeskyních zaměření chodby vedoucí ve směru k Rumovému dómu. A skutečně se prokázalo, že staré a nové prostory jsou od sebe nepatrně vzdáleny.

To se potvrdilo již následující den 10. 1. 2009, kdy se podařilo jesenickým jeskynářům prolézt, a tím propojit oba jeskynní systémy. Na základě této skutečnosti proběhlo dne 16. 1. 2009 jednání potvrzené zápisem mezi zástupci ZO 7-04 ČSS Sever a Správou jeskyní za účasti hlavního důlního měřiče SJ ČR Mgr. V. Ouhřabky.

Na tomto jednání bylo dohodnuto navázání měřičské sítě v nově objevených jeskyních a stanoven způsob, jakým bude ZO 7-04 ČSS Sever pokračovat v průzkumech nově objevených jeskyní. Aby mohla provozovat činnost v režimu České speleologické společnosti, byla provedena uzávěra mezi zpřístupněnými jeskyněmi a novými objevy uzamykatelnou mříží. Ta byla instalována dne 17. 11. 2009 na určeném místě V. Hegerem, D. Janákem ml. a M. Kubalákem.

Jeskyňář Vojtěch Heger připravuje kotvení pro uzamykatelnou mříž v chodbě k Liščí díře.
Foto: Dalibor Janák ml.

Nová nerezová mříž odděluje zpřístupněné jeskyně a Liščí díru. „Měřítkem“ je speleolog Dalibor Janák ml.
Foto: Vojtěch Heger

Jeskyňe Na Špičáku – Síň naděje kdysi a nyní

Evelyna Vozábalová

Dlouhé roky nikdo nedokázal popsat, jak vlastně vypadala Síň naděje – poslední zpřístupňovaná prostora Jeskyně Na Špičáku – před rokem 1955. Že se v roce 2009 podaří šťastnou náhodou díky internetové burze objevit černobílou pohlednici z počátku padesátých let 20. století, bylo velké překvapení, úspěch a radost.

Na pohlednici vidíme nízskou a nepřehlednou prostorou, která byla kdysi nejzazším a těžce přístupným koutem jeskyně. Strop se příkře svažoval a mizel v troskách dna. Při zpřístupňovacích pracích v roce 1955 byla

úroveň dna místy snížena až o 150 centimetrů. Z východního cípu prostory byla proražena výstupní štola ústící na povrch do bývalého vápencového lomu.

Při celkové rekonstrukci návštěvní trasy v r. 2008 prošla i Síň naděje omlazovací kúrou, současný stav dokumentuje barevná fotografie Petra Zajíčka z počátku roku 2010. Krásu jeskyně zdůrazňuje kromě pozičních světel také scénické osvětlení, které podtrhuje tajemnost a určitou intimitu popisované podzemní prostory.

Pohlednice zachycující Síň naděje asi kolem roku 1953. Foto: archiv SJNŠ

A takto vidí návštěvníci Síň naděje dnes. Foto: Petr Zajíček

Údržba geologických profilů v Přírodní rezervaci vrchu Turolď

Jiří Kolařík

Při kontrole kotvení záchytných sítí, instalovaných na skalní stěně nad vchodem do Jeskyně Na Turolďu, bylo na přilehlé stěně zjištěno narušení skalních bloků erozní a korozní činností. Hrozilo tak samovolné uvolnění a pád sutě nebo bloků na přístupovou cestu k jeskyni.

Z důvodu zajištění bezpečnosti návštěvníků Jeskyně Na Turolďu a Přírodní rezervace vrchu Turolď začaly v roce 2009 práce na údržbě geologických profilů, které realizovala Základní organizace 6-13 ČSS Jihomoravský kras.

Akce zahrnovala ruční odstranění volného horninového materiálu na skalních stěnách a svazích nad vchodem do jeskyně a nad turistickou stezkou na ploše cca 100 m². Vzhledem k nebezpečí pádu z výšky se tyto práce prováděly speleoalpinistickým způsobem s osobním zajištěním lezců.

Vzhledem ke značné návštěvnosti PR Turolď byly v první etapě na jaře 2009 odstraněny evidentně volné kameny, čímž byla zajištěna bezpečnost návštěvníků. Druhá etapa údržby geologických profilů proběhla na podzim téhož roku. Lezci zavěšení na stěnách pomocí lanové techniky testovali nejprve stabilitu bloků kladi-vy. Nestabilní bloky byly postupně pomocí ručního nářadí rozrušeny, kontrolované shazovány na svah a cestu, odkud byly druhou pracovní skupinou odklizeny, samozřejmě po ukončení lezecké části obírky. Ze stěn bylo odebráno celkově cca 5 m³ kamenů a sutě, přičemž ty největší vážily okolo 150 kg.

Třetí etapou bylo vybudování ochranné dřevěné palisády podél přístupové cesty u vchodu do jeskyně, která má zachytit případný opad drobnější suti.

Při kontrole a údržbě geologických profilů bylo zjištěno, že i další přilehlé stěny vykazují narušení vlivem zvětrávání a je nutné u nich provést údržbu a ruční obírku. V další fázi bude nutno vybudovat také ochrannou palisádu na skalní římsu nad jeskyní.

Snímek zachycuje kontrolu a obírku skalních stěn nad turistickou stezkou v PR Turolď. Foto: Jiří Kolařík

Odstraňování zazdívek z období 2. světové války ve Výпустku

Robert Dvořáček

Jedním z hlavních úkolů Správy jeskyní ČR jsou systematické práce na udržení přírodního stavu provozovaných jeskyní. Z tohoto důvodu jsou postupně odstraňovány nevhodné zásahy člověka, který buď při mnohdy živelných výzkumech nebo při využívání jeskyně pro svoji potřebu zasáhl velmi nešetrně do konfigurace podzemních prostor.

Jeskyně Výпустek byla takto ve srovnání s jinými jeskyněmi zasažena zcela mimořádně, a to především v období 2. světové války, kdy byla v podzemí vybudována německá továrna na výrobu součástek leteckých motorů. Tehdy byly při úpravách podzemních sálů odstraněny mnohé skalní pilíře i výklenky, a poté zazděny všechny přístupové chodby do prostor dříve popisovaných v historické literatuře.

I v roce 2009 SJ ČR pokračovala v odstraňování těchto nevhodných zásahů bouráním betonových zazdívek. Postupně tak dochází k prodlužování návštěvnické trasy jeskyně. V průběhu roku byla trasa rozšířena o Škrapový domek se zbytky původní krápníkové výzdoby a Chodbu překvapení, která dostala název po opravdovém překvapení po odstranění její zazdívky. Před našima očima se totiž objevila více než 20 metrů dlouhá a přes 6 metrů vysoká chodba se sintrovými náteky a zbytky původní sintrové podlahy.

Při těchto pracích bylo z jeskyně vyvezeno přes 30 nákladních aut horninového materiálu ze zakládek a také zbytků kamenné a betonové sutě.

Při ručním dočišťování prostor jsou nalézány mimo jiné i zlomky kostí zvířeny, která jeskyni v dávnověku obývala. Zcela „normálním“ nálezem jsou zlomky kostí jeskynního medvěda, kterých zde v průběhu asi 40 tisíc let, kdy jeskyni „obýval“, uhynulo dle odhadu odborníků více než 100 tisíc jedinců!

Při odstraňování zakládek v Chodbě překvapení byl v jednom z výklenků nalezen zlomek kosti, kterou prof. Musil zařadil jako část lebky mamuta se zcela jasným profilem zaoblení místa, které obepínalo mamutí kel. Tento artefakt je hmatatelným potvrzením historických záznamů, které popisovaly nálezy kostí mnoha druhů dávnověké zvěře, která prostory jeskyně využívala.

Novodobým artefaktem jsou naproti tomu nálezy drobných součástek letadel, které byly vyráběny za války v podzemní továrně a jsou nyní postupně odhalovány v různých výklencích, propastech a škvírách.

Jeskyně Výпустek jistě připraví i v dalším období při postupném odstraňování nevhodných zásahů v podzemí a při speleologickém průzkumu prováděném Základní organizací 6-05 ČSS Křtinské údolí mnohá překvapení, a to jak svému provozovateli, tak samozřejmě i návštěvníkům.

Na odstraňování zazdívek a zakládek ve Výпустku nastoupila skutečně „těžká“ technika. Foto: Jiří Hebelka

Stoletá Kateřinská v zrcadle návštěvnosti

Ivo Štelcl

Stará Kateřinská byla známa od nepaměti. Výletníci ji však až do 18. století měli většinou bez povšimnutí, protože vstupní chodbou, která byla místy jen 75 – 80 cm vysoká, bylo nutno se do Velkého domu proplazit. Navíc byla jeskyně opředena různými strašidelnými historkami. Pozdější bohatou historií návštěvnosti dokládá velká řada podpisů na stěnách jeskyně. Klíče od jeskyně byly k dispozici na Skalním mlýně, jeskyně byla zřejmě součástí pronájmu mlýna, což potvrzuje i případ mlynáře F. Rubeše, který v jeskyni prováděl od r. 1905. Jeskyni měl pronajatu od majitele rájeckého velkostatku knížete Hugo Mikuláše Salm-Reiferscheidta.

Před objevem Nové Kateřinské jeskyně byla návštěvnost nízká, jak o tom svědčí následující údaje:

Rok	1905	1906	1907	1908	1909
Počet osob	520	540	600	490	530

Zpřístupnění jeskyně a zřízení elektrického osvětlení prohlídkové trasy zajistila „Společnost pro zachování jeskynních krás v Moravském krasu“. Jeskyně byla slavnostně otevřena pro veřejnost v květnu 1910, čímž nastal v zájmu o její prohlídku značný obrat.

Rok	1910	1911	1912	1913	1914
Počet osob	11 800	10 050	11 250	10 100	10 300

Zmíněná společnost však jeskyni provozovala velmi krátce. Nájemní smlouva nebyla sepsána pro různé obtíže ze strany majitele – rájeckého velkostatku. Po dlouhých soudních sporech byla společnost přinucena předat jeskyně (též Punkevní jeskyně) v r. 1911 zpět Salmům, kteří je v r. 1922 pronajali akciové společnosti Moravský kras.

Z období I. světové války a počátečních let existence a. s. Moravský kras nejsou k dispozici žádné údaje o návštěvnosti jeskyní. Stručné informace poskytují výroční zprávy Klubu českých turistů, který byl spolumajitelem Punkevních jeskyní. Např. ve „Výroční zprávě za rok 1926“ čteme: „Jeskyně Macošské (tj. Kateřinská, Punkvina, Masarykova) měly v uplynulém roce menší příjem ze vstupné, jelikož následkem katastrofálních dešťů a povodní v měsíci červnu byla část jeskyň v době nejvyšší návštěvy nepřístupna. Navštívilo je 75.940 osob.“

Ke zvýšení návštěvnosti jeskyní Moravského krasu zakoupila a. s. Moravský kras vyhlídkový autobus, který zahájil v měsíci květnu 1926 okružní jízdy od Skalního mlýna ke všem jeskyním a k Útulně KČT na Macoše. Okružní jízdy se těšily rostoucí oblibě návštěvníků, umožňovaly návštěvu několika jeskyní v průběhu jediného dne a poznání zajímavých přírodních partií Moravského krasu.

Rok	1927	1928	1929	1930
Počet osob	44 630	81 068	34 664	42 313

Autobusová doprava Blansko – Macocha kolem roku 1928. Foto: Karel Absolon

Významného zvýšení dosáhla návštěvnost Kateřinské jeskyně v r. 1928. Nespornou úlohu na tom měla i Výstava soudobé kultury v Brně, po dobu jejího trvání byla zavedena okružní autobusová doprava z Brna do jeskyní Moravského krasu.

Velký pokles návštěvnosti v Macošských jeskyních (vč. Kateřinské) v r. 1929 byl přičítán zpoždění dodavatele při ražbě tunelu a instalaci stavidel v Punkevních jeskyních a dále v důsledku nařízení ministerstva školství, kdy bylo školám zakázáno pořádat školní výlety. Pro další sezónu byla navázána spolupráce s výstavou Anthropolos, jejíž návštěvníci obdrželi propagační letáky Moravského krasu. Návštěvnost v r. 1930 dosáhla v jeskyních Macošských

celkem 151 401 osob, tj. o 28 050 více než v r. 1929. O návštěvnosti v 30. letech 20. století údaje chybí. Pro představu o návštěvnosti r. 1931 máme k dispozici údaj o tržbách, kdy bylo na vstupném ve všech spravovaných jeskyních přijato 518 940,40 Kč. Pro porovnání tentýž údaj z předchozích let (ke zvýšení vstupného pro rok 1931 nedošlo):

Rok	1928	1929	1930	1931
Tržby na vstupném (Kč)	1.760 065,-	879 975,-	989 117,-	518 940,-

V březnu 1939 vstoupila a. s. Moravský kras do likvidace. Návštěvnost jeskyní v tomto období je srovnatelná s koncem 20. a počátkem 30. let.

Rok	1938	1939	1940	1941
Počet osob	30 083	42 728	31 405	25 275

Ke skutečné likvidaci akciové společnosti došlo až po ukončení 2. světové války. Usnesením Zemského národního výboru v Brně byla nad provozem jeskyní vytvořena národní správa a od r. 1955 se jeskyně staly součástí n. p. Turista.

Od tohoto období jsou k dispozici úplné statistické přehledy o návštěvnosti jeskyní. Absolutně nejvyšší návštěvnost Kateřinské jeskyně byla zaznamenána v r. 1989 – 108 197 návštěvníků. Více než stotisícová návštěvnost byla kromě toho dosažena v letech 1973 (103 983), 1986 (102 910), 1987 (108 154) a 1988 (102 458).

Provoz jeskyní Moravského krasu zaznamenal v historii mnoho organizačních změn. Jednou z nejvýznamnějších bylo začlenění Moravského krasu do organizace sdružující všechny zpřístupněné jeskyně v České republice – Českého ústavu ochrany přírody – v r. 1991. Množství organizačních změn je také příčinou toho, že statistiky z různých období chybějí nebo jsou neúplné. Kvalitní podklady jsou prakticky k dispozici až od roku 1958, kdy byla ustavena organizace Moravský kras, provoz a výzkum jeskyní Blansko.

Závěrem můžeme konstatovat, v návaznosti na dřívější odborné odhady, že za uplynulých 100 let navštívilo Kateřinskou jeskyni více než 7,6 mil. návštěvníků.

Speciální pohlednice vydaná ke stému výročí objevu Kateřinské jeskyně. Foto: archiv SJ ČR

Tradice čertů a mikulášské nadílky v Koněpruských jeskyních

Alexandr Komaško

Koněpruské jeskyně to potrefilo vcelku náhodou. Někdy koncem r. 2004 se spolupracovnice Klubíčka Beroun a geoložka berounského Muzea Českého krasu v jedné osobě obrátila na vedoucího Správy Koněpruských jeskyní (*to víte, známosti se musí využít*) s naléhavou prosbou: z nějakých báňsko-bezpečnostních důvodů byl do doby odstranění závad zastaven provoz na chrustenickém důlním díle, a tím pádem Klubíčko Beroun (Asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí v ČR, o. s.) nemá, kde by pořádalo již tradičního podzemního Mikuláše. A zda by to nějak nešlo na jeskyních. Nevyhovte jí (*ještě vás pomluví*).

A tak jsme podali prst. A další rok další prst a další rok další ..., a pak to už byla celá ruka. Ve svrchním patře bylo PEKLO s čerty a se skládáním účtů nezletilců, plné slibů o polepsení, a pak zpět ke správní budově, kde před bývalou restaurací bylo NEBE s anděly a Mikulášem a dárky ... a kde to hlavně bylo daleko od čertů. Jenže pak přišel rok celosvětové krize a Klubíčko Beroun se z finančních důvodů rozhodlo, že v r. 2009 již nebude Mikuláše pořádát.

Po nějaké době zvažování pro a proti vedoucí nakonec rozhodl tradici udržet, byť s poněkud pozměněným scénářem. Vše se odehraje v jeskyni, vstupy po půl hodině pro 15 dětí plus příslušný doprovod. Vstoupí se do středního patra, u Varhan bude PEKLO, Luciferem propuštěné děti budou průběžně odcházet, dojdou k Marešově síni, tam bude náš dozor, zkratkou k točitému schodišti, po něm do svrchního patra, kde bude NEBE s Mikulášem a anděly a dárčky. A potom odtud ven.

Jenže rozhodnutí je jedna věc a realizace věc druhá. Musela se zajistit bezpečná chůze po zkratce jak pro mrňata, tak pro případné prarodiče. Muselo se vyrobít a vybavit PEKLO i NEBE. Musely se pořídit kostýmy a zajistit dostatečné množství účinkujících. Přípravných prací se účastnili více méně všichni zaměstnanci Správy Koněpruských jeskyní – vlastně až na vedoucího, který měl neustále nějaké připomínky, které přípravu jen prodlužovaly.

Na www stránky SJ ČR byly pověšeny informace o akci a příslušné pokyny pro účastníky. Budoucí čertice pokladní ušila část kostýmů, vyrobila andělská křídla, něco čertovského oblečení se koupilo ve vojenském výprodejci, paruky v papírnicku, něco se přineslo z domova. Nerezové rošty pro zkratku trasy se sice objednal pozdě, ale výrobce na Vysočině – po vysvětlení, k čemu jsou zapotřebí – zkrátil výrobní lhůtu, takže počátkem prosince se mohly instalovat. Zavedeno pekelné osvětlení a ve čtvrtek 3. prosince bylo vše hotovo. V pátek povinné volno a v sobotu 5. prosince opět do práce. Ještě bezpečnostní prohlídka jeskyně a ...

... už to začalo. Přijížděli první návštěvníci. Vstupné vybírala čertice, dvě pomocnice přebíraly písemné informace pro čerty o třech špatných vlastnostech ratolestí, pro Mikuláše o třech dobrých a příslušné dárčky. Ve stanovený čas čertice pokladní dala povel k odchodu a skupina pod dozorem odkrácela do jeskyně. Nebeská pošta poté doručila Mikuláši a dvěma andělům do NEBE dárčky a obálku s dobrými vlastnostmi dětí. Mezi tím

skupina došla k Labuti, kde začínalo pekelné červené osvětlení ... a tři čerti ... a kotel, ze kterého čněla ruka ... a Lucifer s Knihou hříchů ... a již před něj předstupovali první hříšníci ... a první sliby a nezbytné slzy ... Ti starší, poněkud otrlejší, slibovali polepsení až poté, co se jich ujali čerti a cpali je do pytle či kotle, doprovod tvořený rodiči či prarodiči se radoval, jak to ratolesti prožívají, jak trpí, a filmoval, fotil, ale v případě potřeby i potřebnou jistotu následníkům poskytoval.

Po rozhořšení Luciferem – raději od něj dál – pryč ... kamkoliv ... hlavně od čertů ... průběžně odcházeli do jeskyně, kde dozor u Marešovy síně dohlédl na bezproblémový průchod k točitému schodišti, které prý do NEBE vede. A opravdu. Nahoře dva andělé a Mikuláš, několik pochval, ratolest na oplátku zazpívala nějakou písničku či zarecitovala básničku, obdržela dárčky a vyšla zpět na ten nášездеjší svět ... a jazyky ratolestí tam již rozvažovaly, brebentily, i když v zádech jejich držitele ještě trochu mrazilo.

A tak to bylo po celý den. A v neděli to samé. Za dva dny peklem i nebem prošlo 420 dětí a 504 osob doprovodu, tedy, kromě šesti dětí z okruhu pracovníků Správy jeskyní ČR a jejich doprovodu, kteří se akce zúčastnili bezplatně, celkem 913 osob platících poloviční vstupné.

A toto se dalo na Koněpruských jeskyních 5. a 6. prosince L. P. 2009 v duchu zavedené tradice ...

Satanáš Katka Svobodová čte v „Knize hříchů“ během akce pro dospělé. Foto: Alexandr Komaško

*Pekelná
 a nebeská parta.
 V pozadí Lucifer
 Vladimír Svoboda,
 zleva Mikuláš
 Tomáš Zdílina,
 čert Tomáš Vinš,
 anděl
 Martina Sobotková,
 anděl
 Ivana Sobotková,
 vpravo za ní čert
 Jakub Most
 a vpravo na kraji
 nebeský pošťák
 Aleš Záleský.
 V popředí dvě čertice
 Kateřina Svobodová
 a
 Kateřina Sklenářová.
 Foto:
 Alexandr Komaško*

100 let od objevu Punkevních jeskyní

Speciální pohlednice vydaná ke stému výročí objevu Punkevních jeskyní. Foto: archiv SJ ČR

Punkevní jeskyně – oslavy 100. výročí objevu

Hynek Pavelka

V roce 2009 jsme si připomněli významné výročí, a to 100 let od objevu Punkevních jeskyní dne 26. září 1909. Toho dne se podařilo členům sekce pro výzkum jeskyň při brněnském Klubu přírodovědném proniknout do Předního dómu. Tehdy započala etapa objevných a zpřístupňovacích prací jeskynního systému mezi Pustým žlebem, propastí Macochou a vývěrem Punkvy.

Při této významné příležitosti připravila Správa jeskyní několik akcí, aby si nejen pracovníci jeskyní, ale i široká veřejnost toto výročí připomněli. Byly vydány pohlednice, pamětní mince, turistická známka a pamětní razítko s tematikou 100 let objevu Punkevních jeskyní. Výročí bylo hojně prezentováno také ve sdělovacích prostředcích.

V sobotu 26. září, tedy v den výročí objevu, vítala návštěvníky před vchodem do jeskyně cimbálová muzika Javorník z Brna. Ve vstupní hale byly nainstalovány dvě výstavy – jedna ke 100. výročí objevu a druhá fotografie Petra Zajíčka, a také velkoplošná obrazovka s prezentací historických objevných postupů.

V režii odborného náměstka SJ ČR a zároveň principála souboru Tyjatr z Pacova Karla Drbala poté proběhl oživené prohlídky Punkevních jeskyní. Celou prohlídkovou trasu prováděl návštěvníky jeskyní sám profesor Karel Absolon. U Zrcadlového jezírka předneslo několik skladeb hudební těleso Pinguin. V Reichenbachově dómu předvedl své číslo s pochodněmi a za doprovodu bubnů člověk z doby kamenné. V Zadním dómu potom doprovodil zasvěcený výklad pana profesora operní zpěv.

Na dně propasti Macocha sehrál pověst o Macoše loutkový divadelní soubor Loutkadlo z Mohelnice. Prohlídka byla zakončena ukázkou práce kamenovrtacího oddílu Macocha pod velením poručíka Slámy, který „odšťeloval“ sifony od Wankelova jezírka směrem k Masarykovu dómu. Tyto oživené prohlídky byly velmi zdařilé a setkaly se s velkým ohlasem. Svědčí o tom téměř 340 spokojených návštěvníků, kteří představení shlédli. Na závěr slavnostního dne zahráli a zazpívali 120 posluchačům členové známého a oblíbeného souboru Spirituál kvintet.

Pověst o Macoše v podání dřevěných herců – otec zachraňuje synka ze chřtánu propasti, kam ho uvrhla zlá macecha. Foto: Hynek Pavelka

Podle postoje poručíka Slámy a ovázaného vojína soudě, páně poručíkův „oddíl kamenovrtací“ asi právě něco zvrtil. Foto: Hynek Pavelka

Sloupsko-šošůvské jeskyně – otevření ponorů na místě starých WC

Miluše Hasoňová

V posledních letech jsme si na vyšší vodní stavy Sloupského potoka tak zvykli a jsme tak vycvičení povodněmi z minulých let, že si bez nich ani jarní tání neumíme představit.

Intenzivní tání sněhové pokrývky, které začalo v severní části Moravského krasu ve čtvrtek 27. února 2009, bylo doprovázeno deštivým počasím a přineslo opět výrazné nadlimítní až povodňové vodní stavy. Kulminace vody nás v noci ze středy 4. na čtvrtek 5. března ve 22 hodin opět přinutila vynášet vše, co by mohla voda znehodnotit, do horního patra správní budovy.

Pracovníci Sloupsko-šošůvských jeskyní jsou již tak sehraný tým, že evakuace spodních pater správní budovy trvá zhruba 1 hodinu. Vytvořili jsme si opět osvědčenou „koštěměrku“ (zapíchnuté koště s vyznačeným metrem) a sledovali nárůst vodní hladiny. Voda stoupala každých 15 minut o 5 cm. Ve tři hodiny ráno voda již téměř zaplavila most přes Sloupský potok. Před vstupem do jeskyní a kolem Hřebeňáče se vytvořilo rozsáhlé jezero, které by za jiných okolností bylo nádherným a romantickým místem k projížděkám na lodičkách. Vzhledem k narůstající hladině a silícímu přítoku jsme začali shánět pěnu a připravovali se na zapěnování dveří, které se při povodních v roce 2006 velmi osvědčilo.

Přes stále silící přítok se ale najednou stalo něco, čemu jsme nerozuměli. Kolem 4 hodiny ráno začala voda klesat. Kolem 6 hodiny ráno již voda klesla o více než 60 cm, přičemž přítok stále sílil. Tento hydrologický jev byl způsoben vznikem nového, či spíše otevřením starého zanešeného ponoru na úpatí skalní stěny vlevo od vchodu do Sloupských jeskyní.

Otevření ponoru tak zcela neočekávaně a na poslední chvíli zachránilo areál kolem provozní budovy od zaplavení. My zaměstnanci jsme vše pojali s nadsázkou a od té doby říkáme, že skalním skřítkům se nás zželelo, a proto pomohli „Staré skály otevřít ...“. Všichni zúčastnění potom mohli s klidným svědomím odejít domů a po dramatickém nočním zápasu si odpočinout. „Díky Vám, skalní skřítkové!!!“

Na úpatí skal se nachází celá série starých ponorů, které v minulosti odváděly Sloupský potok – zatím však neznámými cestami – do spodních pater Sloupsko-šošůvských jeskyní. Nový ponor tedy dokázal zhruba během tří hodin snížit vodní hladinu rozsáhlého jezera před jeskyněmi a kolem Hřebeňáče, a co víc, udržoval stabilní hladinu, i když se přítok vody stále zvyšoval. Teprve v pátek odpoledne došlo k úplnému poklesu vody, potok se pomalu vracel do svého koryta. I za této nepříjemné situace však provoz Sloupsko-šošůvských jeskyní zůstal nepřerušen, pouze bylo nutno využít vstupu přes jeskyni Kůlnu.

Jen pár metrů od místa otevření ponorů stávaly kdysi dávno dřevěné záchody – tak zvané „kadibudky.“ Nebyly to však obyčejné budky, ale kouzelné – jejich obsah se sám ztrácel neznámo (či známo) kam. Sloužily návštěvníkům jeskyní, ale i zbloudilým pocestným. Řekněme, že zde byly snad od nepaměti, nikdo už totiž neví, kdo je postavil a v jakém časovém horizontu sloužily svému účelu. Můžeme se domnívat, že snad skalní duchové Sedlák s Klusákem tyhle dřevěné „kadibudky“ pod skalami postavili. Koncem 70. let minulého století však zasáhla příroda a uvolněné kameny ze Starých skal sloupských se trefily přímo do kadibudek, v tu chvíli naštěstí prázdných. Po r. 1980 byly vybudovány Správou jeskyní Moravského krasu nové zavodňovací WC se septiky na vyvážení, do té doby se o obsah budek musely postarat jeskynní traditovci a skalní skřítkové. Při stavbě nové provozní budovy v r. 1999 pak téměř po dvaceti letech od osudného pádu kamenů vznikly moderní WC, sloužící široké veřejnosti dodnes.

Foto starých záchodů se bohužel nepodařilo sehnat. Snímek zachycuje současnou situaci s vyznačením důležitých bodů.

Foto a úprava: Jan Flek

Zahraniční výtvarnice ve zbrašovském podzemí

Barbora Šimečková

Věhlas výtvarných výstav v podzemí Zbrašovských aragonitových jeskyní dolehl už i za hranice naší republiky. Za těmito slovy se skrývá uspořádání výstavy drážďanské umělkyně Anke Binnewerg, která je mj. také uměleckou kurátorkou galerie Kunstbahnhof Dresden. Stala se první zahraniční výtvarnicí, která svá díla předvedla v prostorách ZAJ od vzniku samostatné České republiky.

Ve fázi přípravy bylo nutno nejprve vyřešit dopravu výtvarných děl z Německa. Tento problém vzalo ochotně na svá bedra Velvyslanectví Německé spolkové republiky v Praze, které výstavu podpořilo a přispělo na úhradu transportních nákladů částkou 12 000,- Kč.

Dalším oříškem, a to technickým, bylo zabudování svítidel s UV světlem na „výstavní plochu“. Dosud jsme neměli zkušenosti s tímto speciálním typem osvětlení v náročných podmínkách jeskyní a navíc v dlouhotrvajícím „zápřahu“. I zde finančně vypomohl sponzor, Město Valašské Meziříčí, a samozřejmě technický um našich mužských kolegů.

Vše se nakonec podařilo a 30. června byla výstava slavnostně zahájena za přítomnosti řady hostů i zástupců médií. Úvodní slovo přednesl kurátor výstavy, sochař a výtvarný pedagog Jaroslav Kolář. O hudební doprovod se postaralo duo Tamara Foltýnková (violoncello) a Petra Václavíková Kališová, hráčka na všemožné foukací nástroje.

Výstava nesla název „The Last City“ podle stejnojmenného objektu umístěného ve dvou zákoutích Mramorové síně. K jeho vytvoření inspirovalo autorku prostředí jeskyně a hledání odpovědi na otázky: Kam kráčí lidská civilizace, architektura a člověk obecně? K uměleckému vyjádření posloužily různé plastové odpady, kelímky, tuby a obaly rozmístěné na skalních blocích a nasvícené UV žárovkami. Zářící domy nebo kupa odpadků? Živoucí město nebo mrtvé ruiny? Lesk metropole nebo místo bez duše?

Na tyto otázky mohli dospělí návštěvníci nahlížet až do konce září. Bez hlubokomyslné filozofie si však výstava našla své obdivovatele i mezi dětmi pro svou barevnost, fosforeskující prvky a rozměry připomínající domečky pro panenky.

A mně nezbývá, než všechny ubezpečit, že „The Last City“ bylo v našich jeskyních sice možná „posledním městem“, ale rozhodně ne poslední výstavou.

Účastníci vernisáže výstavy Anke Binnewerg v Mramorové síni si se zájmem prohlížejí „městečko“ mezi skalními bloky.
Foto: Slavomír Černý

Důlně měřická dokumentace

Vratislav Ouhrabka

Vedení důlně měřické dokumentace je v rámci SJ ČR zajišťováno jedním pracovníkem oddělení péče o jeskyně, který je zároveň pověřen funkcí hlavního důlního měřiče. Činnosti spojené s vedením dokumentace zahrnují měřické práce v terénu, zpracování dat do formy digitálního modelu, kresličské práce, údržbu a aktualizaci digitální dokumentace, péči o bodová pole jeskyní (jejich údržbu a obnovu), zajištění měřických podkladů pro projekční a managementové práce aj.

V roce 2009 byly zajišťovány tyto níže uvedené měřické práce v terénu (jeskyních):

- stabilizace a zaměření bodového pole a situace ve zpřístupněné části Jeskyně Balcarka;
- zaměření nového stavu turistické trasy v Jeskyni Balcarka včetně dokumentace skutečného provedení stavebních prací, elektroinstalace a rozvodů dalších sítí;
- zaměření bodového pole a situace v části Jeskyně Na Pomezí a na povrchu s ohledem na realizované propojení s Liščí jeskyní (Rumovým domem);
- zaměření přístupového schodiště a vyhlídkové plošiny u Hranické propasti (Propasti);
- zaměření prodloužené trasy a schodiště do Jezerního domu v Jeskyni Na Turoldu.

V rámci aktualizací základních map jeskyní, vedených formou digitálního modelu byla provedena:

- obnova základní mapy Jeskyně Balcarka zahrnující doplnění nové situace po rekonstrukci, vytvoření nových tiskových výstupů mapové dokumentace a doplnění souboru měřické dokumentace;
- doplnění základní mapy Jeskyně Na Turoldu o nově zpřístupněné části jeskyně;
- měřická dokumentace byla doplněna o nové údaje a propojení s digitálními dokumenty vedenými katastrem nemovitostí, AOPK ČR a Geofondem prostřednictvím tzv. WMS služeb (katastrální mapy, bodová pole, ortofoto mapy, chráněná území, dobývací prostory, chráněná ložisková území apod.).

Z archivu důlně měřické dokumentace byly pro potřeby SJ ČR a dalších osob vydány:

- podklady pro vedení měřických prací při rekonstrukci Jeskyně Balcarka;
- podklady pro dokladování vlastnických vztahů a lokalizace zásahu pro investiční záměry programového financování a podklady pro řešení převodu pozemků do vlastnictví SJ ČR;
- podklady pro publikace SJ ČR, www, grafické přílohy odborných zpráv a publikovaných článků.

Výkres zachycuje nový stav vchodových partií Jeskyně Balcarky po rekonstrukci návštěvní trasy.

Foto: Vratislav Ouhrabka

Kontroly báňské správy

Jan Flek, Barbora Šimečková

V průběhu roku 2009 proběhlo na pracovištích SJ ČR celkem devět pravidelných kontrol inspektorů obvodních báňských úřadů, vyplývajících z předpisů státní báňské správy.

Správu jeskyní ČR jako organizaci dozoruje Obvodní báňský úřad v Kladně. Jednotlivé zpřístupněné jeskyně pak náleží do územní působnosti několika místně příslušných obvodních báňských úřadů, a to OBÚ Brno, Kladno, Liberec, Příbram a s účinností od 1. 2. 2009 také OBÚ Ostrava.

Právě do působnosti posledně jmenovaného přešly na základě novely zákona č. 61/1988 Sb. z dosavadní působnosti OBÚ Brno všechny zpřístupněné jeskyně v Olomouckém kraji.

Inspektoři OBÚ Ostrava pod vedením předsedy OBÚ Bc. Ing. Libora Hrocha si vybrali jako první „seznamovací“ lokalitu ke kontrole Zbrašovské aragonitové jeskyně. V jejím rámci prověřili předepsanou provozní dokumentaci, vedení důlně měřické dokumentace, způsob indikování oxidu uhličitého, zkontrolovali havarijní plán a prohlédli si vlastní jeskynní prostory.

Pravidelnou každoroční kontrolu ve Zbrašovských aragonitových jeskyních provedli také pracovníci Hlavní báňské záchranné stanice v Ostravě – Radvanicích. Předmětem této kontroly byl zejména havarijní plán, a to především jeho mapová část, dále evidenční karty sebezáchranných přístrojů ŠSS-1-PV a revize jejich těsnosti, a nakonec kontrola věcných prostředků požární ochrany.

Závěrem nutno zdůraznit, že ve všech kontrolách orgánů státní báňské správy obstály zpřístupněné jeskyně bez závad (lidově řečeno na jedničku).

Inspektoři OBÚ Ostrava při kontrolní prohlídce Zbrašovských aragonitových jeskyní v Jurikově domě.

Foto: Jan Flek

Speleologický průzkum

Vratislav Ouhrabka, Roman Mlejnek

Nové, doposud neevidované jeskyně v České republice byly nalezeny v geomorfologickém celku Broumovská vrchovina a Svitavská pahorkatina.

V Broumovské vrchovině se jedná o jeskyni vytvořenou v arkózovém pískovci svrchnokarbonského stáří, která se nachází v geomorfologickém okrsku Jestřebí hory. Jeskyně je přibližně 8 m dlouhá a představuje typ rozsedlinové jeskyně.

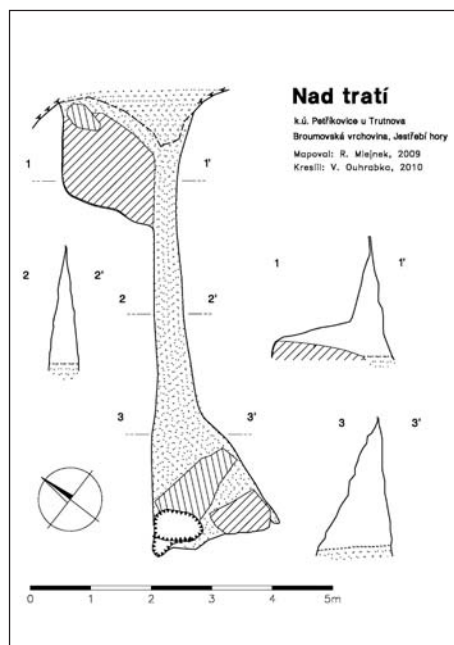
Ve Svitavské pahorkatině se nová jeskyně nachází v písčitém slínovci (opuce) svrchnokřídového (turonského) stáří. Lokalita leží v blízkosti již známé jeskyně U Rozhraní. Přesto, že jeskyně není velká (délka přibližně 5 m), je pozoruhodná mikroklimaticky. V letních měsících z ní vyřáží chladný vzduch, který je možné registrovat i několik metrů od vchodu.

Výše uvedené objekty byly registrovány v rámci JESO (Jednotné evidence speleologických objektů).

V roce 2009 byla rovněž dokončena mapová dokumentace několika dalších jeskyní, objevených již v minulých letech (např. jeskyně Plutonův chrám). U dalších jeskyní byl doplněn zakres výskytu kořenových útvarů.

Vchod do nově registrované pseudokrasové jeskyně v Jestřebích horách. Foto: Roman Mlejnek

Mapa jeskyně Nad trati (Broumovská vrchovina, Jestřebí hory).

Biospeleologický výzkum

Roman Mlejnek

V roce 2009 byl biospeleologický průzkum proveden ve 41 jeskyních České republiky. Z determinovaného materiálu se jedná o 62 druhů brouků (*Coleoptera*), 12 druhů mnohonožek (*Diplopoda*), 2 druhy stonožek (*Chilopoda*), 6 druhů suchozemských stejnonožců (*Oniscidea*), 27 druhů pavouků (*Araneida*), 7 druhů roztočů (*Acari*), 5 druhů sekáčů (*Opiliones*), 2 druhy motýlů (*Lepidoptera*), 4 druhy blanokřídlých a 5 druhů štírků (*Pseudoscorpiones*).

Z významných nálezů je třeba vyzdvihnout především pavouky rodu *Porrhomma* (např. *Porrhomma cambridgei* nebo *Porrhomma microps* z Moravského krasu). Jedná se o druhy, které jsou na jeskynní prostředí pravděpodobně nejvíce adaptovány.

Ve zpřístupněných jeskyních v roce 2009 probíhal monitoring mikroskopických hub a bezobratlých živočichů. Oba výzkumy zapadají do dlouhodobého monitoringu biologických složek v turisticky navštěvovaných jeskyních.

Chladnomilný pavouk *Bathypantes eumenis* nalezený na dně Dračí propasti v Teplických skalách. Foto: Petr Zajíček

Kořenový stalagnát (výšky 50 cm) v jeskyni Velký stalagnát v Adršpašsko-teplických skalách. Foto: Roman Mlejnek

Výzkum bezobratlých navázal již na výzkumy z minulých let. U tohoto výzkumu se jednoznačně ukazuje, že řada zjištěných bezobratlých jsou druhy vzácné, které jsou vázány na minimálně poškozené ekosystémy, jsou proto velice cenné z ochrannářského pohledu. Sledování mikroskopických hub, jak ukazují první výsledky, je zase vhodné k posouzení, do jaké míry turistická návštěvnost ovlivňuje prostředí jeskyní.

V roce 2009 pokračovalo vkládání dat do „Biospeleologické evidence bezobratlých v ČR“, ke dni 31. 12. 2009 bylo celkem vloženo 1 680 záznamů. „Biospeleologická evidence bezobratlých v ČR“ posloužila i pro prezentaci na www.caves.cz. Zde byla umístěna tabulka s nastavitelným filtrem pro vyhledávání. V tabulce nalezneme přehled zjištěných druhů bezobratlých s odkazem na jednotlivé lokality (jeskyně, propasti, případně krasové závrtky).

V rámci biospeleologických průzkumů pokračovalo v roce 2009 studium kořenových útvarů. Byl doplněn registr kořenových útvarů o dalších 11 jeskyní, ve všech případech pískovcových. Zde bylo nově evidováno 62 kořenových útvarů, převážně kořenových stalagmitů.

Očistné zásahy v jeskyních – programové financování

Vratislav Ouhrabka

V roce 2009 již tradičně přispěly k řešení problematiky ochrany a péče o jeskyně včetně zásahů v přílehlých povrchových areálech prostředky speciálního programu MŽP, označovaného jako „Správa nezcizitelného státního majetku v ZCHÚ“. V tomto roce bylo navíc Správě jeskyní ČR umožněno využít k financování ochrannářského managementu rovněž prostředků tzv. Programu péče o krajinu.

Z prostředků podprogramu číslo 115012 „Správa nezcizitelného státního majetku v ZCHÚ“ bylo v roce 2009 realizováno 6 samostatných akcí:

1. Oprava opěrné zdi, zábradlí, přístupového chodníku a zpevněných ploch před vchodem do Bozkovských dolomitových jeskyní, dokončení z roku 2008. (118 166,- Kč)

2. Managementová opatření ve zpřístupněných jeskyních. (2.118 009,- Kč)

Tato akce zahrnovala 32 následujících dílčích opatření:

- likvidaci lampenflory a prachoplísňových povlaků na zpřístupněných trasách všech zpřístupněných jeskyní;
- celoplošnou desinfekci mikrobiálního napadení aragonitové výzdoby na Oponě v Jurikově dómu ve Zbrašovských aragonitových j.;
- ošetření a očištění skalních stěn a vybraných sintrových útvarů (J. Balcarka, Bozkovské j., Sloupsko-šošůvské j.);
- odstranění, likvidaci a odvoz naplavené zeminy, odpadků a dřeva z řečiště Sloupského potoka;
- drobné opravy a očištění záchytných plotů a sítí nad vchody do jeskyní včetně kontroly a případné opravy jejich ukotvení a vizuální kontroly přílehlých skalních stěn (Punkevní j., J. Na Turoldu);
- opravy, údržbu a kontrolu ochranných konstrukcí, zábradlí a bariér zajišťujících bezpečný pohyb návštěvníků a zamezujících jejich přístupu mimo určené trasy (J. Balcarka, J. Na Turoldu, J. Výpustek);
- drobné opravy přístupových cest a turistických tras v jeskyních a na povrchu (Bozkovské j., J. Balcarka, J. Výpustek, Sloupsko-šošůvské j.);
- odstranění deponií sutí a zakládek, které byly v jeskyních ponechány při starých průzkumných a pozdějších zpřístupňovacích pracích a odstranění starých nefunkčních technických zařízení a rozvodů (Zbrašovské j., Punkevní j. – Macocha, J. Balcarka, J. Výpustek);
- instalaci zařízení pro odvod znečištěných oplachových vod z jeskyní (Bozkovské j.);
- výrobu a instalaci informačních panelů v areálech zpřístupněných jeskyní Moravského krasu.

Při odstraňování pozůstatků starých technických zařízení v Jeskyni Výpustek byly odhaleny nové jeskynní chodby. Foto: Jiří Hebelka

3. a 4. Oprava povrchu zpevněné plochy před vchodem a oprava přístupových chodníků k Jeskyni Balcarka (766 360,- Kč)

Akce navazovaly na celkovou rekonstrukci návštěvní trasy jeskyně a jejich účelem byla oprava poškozených betonových povrchů přístupových cest, redukce těchto ploch a výměna či oprava starých zábradlí podél chodníků.

5. Oprava a vyčištění záchytné sítě na dně propasti Macochy (29 000,- Kč)
Opatření bylo realizováno z důvodu zajištění nezbytné údržby a opravy pružných záchytných konstrukcí instalovaných na dně propasti Macocha.

6. Odstranění suti a záspy rubaniny z chodby za Medvědí síní a spojovací chodby u východu v jeskyni Výpustek (664 734,- Kč)
Jednalo se o jednorázový čistý zásah, jehož účelem bylo částečné odstranění antropogenních zásahů z období vojenského využívání jeskyně, zejména za 2. světové války.

V povrchových areálech zpřístupněných jeskyní pak bylo realizováno dalších 18 dílčích managementových opatření v rámci Programu péče o krajinu: (999 440,- Kč)

- údržba geologických profilů a odstranění volných kamenů na skalních stěnách nad vchody do jeskyní (Punkevní j., Kateřinská j., J. Balcarka, Koněpruské j., Mladečské j., Javoříčské j., J. Na Špičáku a J. Na Turoldu);
- kosení, údržba travních porostů a likvidace náletových dřevin (Kateřinská j., Sloupsko-šošůvské j., Koněpruské j., Chýnovská j., Mladečské j. a J. Na Turoldu);
- odstranění nefunkčního objektu „EXFOTA“ v areálu Punkevních jeskyní;
- oprava zábradlí a turistického chodníku v areálech Javoříčských j. a J. Na Pomezí.

Čerstvě vybudovaná ochranná palisáda u vchodu do Jeskyně Na Turoldu s uloženými bloky „obranými“ z okolních skalních stěn. Foto: Jiří Kolařík

Výše uvedenými opatřeními je zajišťována především zvláštní péče o jeskynní systémy a související chráněná území. Jejich cílem je co nejvíce omezovat negativní vlivy provozu zpřístupněných jeskyní, odstraňovat důsledky dřívějších nešetrných zásahů a udržovat zvláštní technická zařízení sloužící k těmto účelům v provozuschopném a bezpečném stavu. Celkové náklady na tyto činnosti hrazené z prostředků dotací MŽP v roce 2009 činily 4.695 709,- Kč.

Kontrolu a obírku uvolněné horniny v portále Jeskyně Balcarky je nutno provádět speleoaipinistickým způsobem. Foto: Jan Flek

Monitoring mikroklimatu v jeskyních SJ ČR

Petr Zajiček

V průběhu roku 2009 bylo dvakrát provedeno jednorázové měření mikroklimatických poměrů ve všech veřejnosti zpřístupněných jeskyních dle vyhlášky ČBÚ 55/1996 Sb. Výsledky ukázaly, že všechny zpřístupněné prostory odpovídají předepsaným bezpečným podmínkám pro provoz jeskyní.

V roce 2009 pokračoval také kontinuální monitoring teploty ovzduší a vzdušné vlhkosti ve výškovém profilu propasti Macocha. V současné době je k dispozici srovnání let 2007, 2008 a 2009. Porovnání průměrných teplot ovzduší za jednotlivé roky ukázalo sestupnou tendenci, což bylo patrné na všech měřicích stanovištích vertikálního profilu propasti. Průměrná teplota v roce 2008 byla o 0,12° C nižší než v roce 2007, a v roce 2009 dokonce o 0,4° C nižší než v roce 2008.

Zatímco při srovnání let 2007 a 2008 se na dně Macochy tento rozdíl v průměrné roční teplotě prakticky neprojevil, výrazně chladnější rok 2009 postihl i nejnižší úroveň, a to snížením dokonce o půl stupně Celsia.

Z těchto výsledků vyplývá, že na dně propasti je těžší chladný vzduch zadržován s delší setrvačností, i když venkovní teploty výrazně stoupají. Srovnání minimálních, maximálních a průměrných teplot v letech 2007 – 2009 ukazuje následující tabulka.

Chladný zimní vzduch na dně Macochy setrvává ještě dlouho po venkovním oteplení. Foto: Petr Zajiček

ÚROVEŇ / HLOUBKA	Minimální teplota			Maximální teplota			Průměrná roční teplota		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Horní můstek / 0 m	-9,90	-12,00	-16,82	36,00	29,90	29,85	9,02	8,90	8,50
Dolní můstek / 50 m	-8,69	-10,13	-13,77	29,80	26,27	25,15	8,40	7,98	7,71
Vrchol suť. kužele / 90 m	-5,73	-8,08	-11,58	20,20	20,28	20,70	5,97	5,84	5,50
Střed suť. kužele / 110 m	-6,80	-8,54	-10,20	14,48	14,73	13,24	5,12	5,09	4,90
Kámen sebevražd / 130 m	7,60	-9,14	-13,02	11,00	11,64	13,55	4,89	4,88	4,39

Tabulka uvádí teploty vzduchu v Macoše v letech 2007 až 2009. Upravil: Petr Zajiček

Fotodokumentace zpřístupněných jeskyní a dalších lokalit

Petr Zajíček

Fotodokumentace v roce 2009 probíhala průběžně dle aktuálních i dlouhodobých potřeb organizace.

Podařilo se vytvořit základní soubory dokumentačních fotografií všech zpřístupněných jeskyní. Během pořizování těchto snímků byly vytvořeny i snímky reprezentativní pro publikační a prezentační účely. Dále byly pořízeny snímky i z krasových a nekrasových objektů veřejnosti nepřístupných a také několika významných historických obrazových materiálů.

V roce 2009 bylo vytvořeno přes 1 400 nových záběrů, některé z nich již byly použity pro tiskové materiály Správy jeskyní (pohlednice, kalendáře, novoročenky). Zpřístupněné jeskyně ČR byly také prezentovány formou expozice velkoplošných fotografií v prostorách Ministerstva životního prostředí v Praze.

Snímek zachytil sestup Romana Mlejnků do Kolmé propasti ve Sloupsko-šošůvských jeskyních. Foto: Petr Zajíček

Nejpůsobivější prostorou Bozkovských dolomitových jeskyní je bezesporu Jezerní dóm. Foto: Petr Zajíček

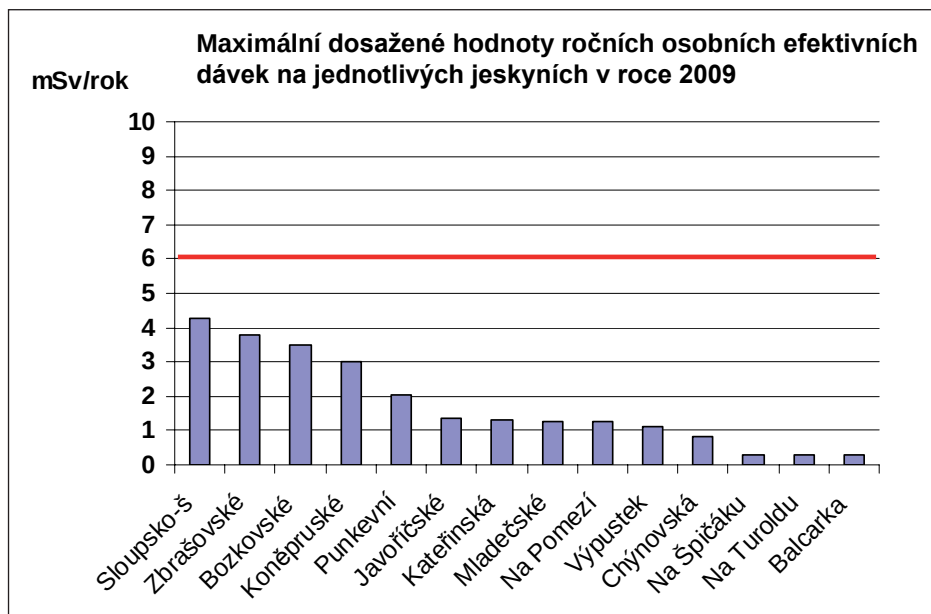
Radiační ochrana

Petr Zajiček

V pravidlech radiační ochrany ve zpřístupněných jeskyních České republiky došlo v roce 2009 k zásadním změnám. Na základě výsledků monitoringu, který prováděla FJFI ČVÚT, bylo zjištěno, že riziko překročení 1/3 povolené dávky ROED (což je 6 mSv/rok) se týká pouze Zbrašovských aragonitových jeskyní. Výpočet dávek dle vyhlášky SÚJB č. 499/2005 Sb. se tedy bude provádět pouze pro pracovníky této správy jeskyní. V ostatních jeskyních byl ponechán pouze monitoring objemové aktivity radonu pomocí detektorů Ramarn (buď stávající nebo omezený), a to pro účely vědeckého sledování či případnou kontrolu.

Nová pravidla radiační ochrany byla uvedena v platnost v průběhu roku 2009, proto pro kalendářní rok 2008 byly ještě vypočteny dávky pracovníkům všech provozů dle původních pravidel radiační ochrany, tj. na konci monitorovacího období byly roční osobní efektivní dávky za kalendářní rok 2008 vyhodnoceny a formou protokolu zaslány na správy jeskyní, vedení SJ ČR a SÚJB Ostrava. Pracovníci provozů jeskyní byli řádně proškoleni.

Za kalendářní rok 2008 nikdo ze stálých a sezónních zaměstnanců provozů jeskyní nepřekročil třetinu povolené dávky, tj. 6 mSv/rok.

Graf ukazuje nejvyšší dosažené roční osobní efektivní dávky na jednotlivých jeskyních. Upravil: Petr Zajiček

Databáze SPELEODATA

Jan Flek

Databáze SPELEODATA slouží k archivaci všech titulů týkajících se speleologických objektů, jejich historie, výzkumu, prezentace i propagace. Jedná se o operativní evidenci OPJ SJ ČR, určenou především pro jeho potřeby. V současné době je databáze rozdělena na následující „šuplíky“, které se pozvolna plní:

1. Knihovna	7. Monitoring tisku
2. Listinné dokumenty	8. Provozní fond
3. Mapová dokumentace	9. Hmotný fond
4. Obrazová dokumentace	10. Veřejnosti nepřístupné jeskyně
5. Fotografická dokumentace	11. Kalendárium
6. Audio – video dokumentace	

S účinností od roku 2009 byla uzavřena smlouva s firmou NEWTON Media a. s., která je největší nadnárodní střeoevropskou společností monitorující mediální trh. Firma dodává v elektronické podobě plný obsah zpráv z tisku (novin, časopisů), zpravodajských pořadů televizních a rozhlasových stanic, agenturního zpravodajství a internetu. Na základě zadaných klíčových slov dodala firma v roce 2009 SJ ČR 2 930 článků. V databázi denního tisku bylo v roce 2009 archivováno 1 054 článků v textové podobě a 1 159 v původní tiskové podobě.

Zajímavý přehled i podnět pro zlepšení propagace poskytuje následující tabulka, zahrnující frekvenci výskytu jeskyní (nebo organizačních složek) SJ ČR v tisku za jednotlivá čtvrtletí 2009.

NÁZEV	1. ČTVRTLETÍ	2. ČTVRTLETÍ	3. ČTVRTLETÍ	4. ČTVRTLETÍ	CELKEM
Moravský kras	108	27	120	80	335
Český kras	12	5	33	7	57
Správa jeskyní ČR	1	4	2	2	9
Správa jeskyní Mor. krasu	6	2	5	3	16
Macocha	44	3	23	25	95
Punkevní jeskyně	40	18	43	36	137
Kateřinská jeskyně	16	10	19	5	50
Jeskyně Balcarka	11	1	23	4	39
Sloupsko-šošův. jeskyně	12	0	17	5	34
Jeskyně Kůlna	0	0	3	0	3
Jeskyně Výpustek	12	2	28	6	48
Jeskyně Na Turoldu	13	2	5	0	20
Chýnovská jeskyně	14	5	6	1	26
Koněpruské jeskyně	12	7	19	5	43
Bozkovské dol. jeskyně	7	1	3	1	12
Jeskyně Na Pomezí	3	0	11	0	14
Jeskyně Na Špičáku	3	3	11	2	19
Mladečské jeskyně	2	4	12	1	19
Javoříčské jeskyně	2	10	12	3	27
Zbrašovské arag. jeskyně	12	4	24	5	45

Výběr tisku je zpracováván v textové podobě ve formátu MS Word a některé zajímavé články jsou ukládány v původní tiskové podobě. Aktuální novinové články jsou jedenkrát týdně zasílány pracovníkům SJ ČR prostřednictvím emailu a jsou rovněž vyvěšeny na intranetu.

Dále jsou z nejrůznějších zdrojů, zpravodajských serverů a speleologických stránek získávány informace pro tzv. „Speleostřípky“. Tento přehled obsahuje kapitoly:

- Články
- Foto
- Rozhlas
- Speleologie
- Nové publikace
- Přednášky, výstavy, exkurze, atd.
- Televizní programy
- Z archivů

„Speleostřípky“ jsou týdně vyvěšovány na veřejně přístupných internetových stránkách SJ ČR.

Na pohlednici z roku 1901 vidíme portál Sloupsko-šošůvských jeskyní i vycházkový úbor tehdejších turistek. Archiv Speleodata

Historická podoba pokladny a vstupu do Jeskyně v Pacové hoře neboli dnešní Chýnovské jeskyně. Archiv Speleodata

Projekt Jednotné evidence speleologických objektů (JESO)

Antonín Zelenka

Během roku 2009 tradičně pokračovala aktivní spolupráce s Geologickým ústavem AV ČR, v. v. i., oddělením provozu systémů Ministerstva životního prostředí (odbor informatiky), členy České speleologické společnosti a Agenturou ochrany přírody a krajiny České republiky.

Po dokončení tzv. Velkého sjednocení byla zkompilevaná data – na základě pokynu náměstka ministra a ředitele sekce 600 MŽP – postupně protokolárně předávána příslušným pracovníkům AOPK ČR:

- 5. 3. 2009 – souřadnice vchodů jeskyní evidovaných v SJ ČR;
- 23. 7. 2009 – pseudokras (údaje o 1 209 objektech);
- 20. 8. 2009 – kras (údaje o 2 351 objektu).

SJ ČR jako primární dodavatel výchozích dat do projektu JESO tímto AOPK ČR oficiálně předala údaje o 3 560 krasových a pseudokrasových jeskyních evidovaných na území České republiky.

Aktivní spolupráce obou výše jmenovaných institucí pokračuje i nadále a bude definována smluvně. Nutno ocenit vstřícný přístup vedoucího projektu JESO RNDr. Ivana Baláka. Jím vedené jednodenní školení o práci s touto databází, pořádané pro vybrané pracovníky SJ ČR v prosinci roku 2009 v Blansku, bylo velice přínosné.

Neustále doplňovaný datový sklad (SuperBáze SJ ČR) v současnosti obsahuje 12 148 souborů v 1 419 složkách o velikosti 14,3 GB. Během operace Velkého sjednocení se nahromadilo celkem 66 tzv. Novinek. Jde o nedořešené případy buď nových objektů (či skupin objektů) určených k evidenci, nebo o případy korektur dat u jeskyní již evidovaných. Zpracovávání těchto Novinek probíhá nyní průběžně, jsou připravovány k vložení do databáze JESO AOPK ČR (viz <http://jeso.nature.cz/>).

Nelze též pominout pomocnou – byť zcela nezastupitelnou – úlohu původních datových zdrojů SJ ČR při koncipování struktury monumentální a generačně významné publikace Jeskyně ČR, o níž se dočtete v samostatném článku.

Ukázka kovových štítků osazovaných u vchodů jeskyní v Českém krase.

Foto: Antonín Zelenka

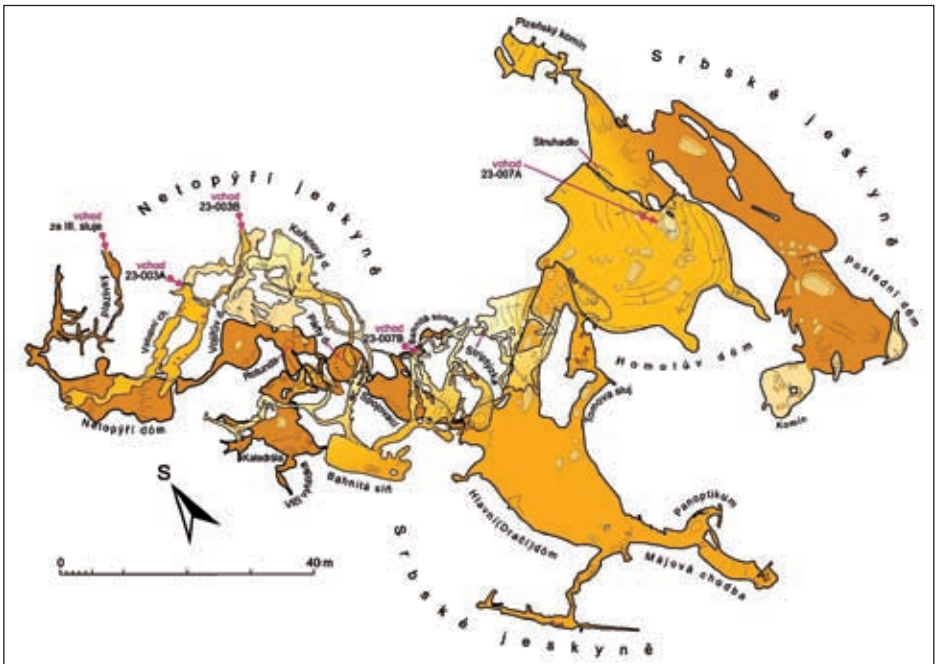
Základní úkoly do roku 2010

Správa jeskyní ČR má provozovatelem projektu JESO (AOPK ČR) zaručena rozsáhlá přístupová a editační práva – od nejnižší úrovně (Běžný uživatel JESO) až po tzv. Lokálního administrátora. Hlavním úkolem tudíž bude kontinuálně doplňovat do této aplikace množství hodnotných údajů, která se v datových zdrojích SJ ČR nacházejí. Jedná se například o následující soubory dat:

- výše uvedené Novinky (samozřejmě po jejich náležitém zpracování);
- cca 110 georeferencovaných plánek jeskyní, jejichž vytvoření bylo iniciováno SJ ČR pro výše zmíněnou publikaci Jeskyně ČR;
- údaje z tzv. „Papírového JESO“ SJ ČR, tento soubor 620 papírových karet obsahuje mj. 196 fotografií jeskynních vchodů a 280 mapek či popisů přístupů k jeskyním;
- naskenované obrázky, fotografie, negativy, diapositivy aj. Při získávání podkladů pro výše zmíněnou publikaci se na SJ ČR shromáždilo značné množství především obrazových dat, jejich vložení do SuperBáze by její velikost vzrostla na cca 40 GB.

Pohled do Netopýřího domu v Netopýří jeskyni (K1128723-J-00003) na Chlumu u Srbska. Foto: Karel Ryšánek

Mapa systému jeskyní Srbských (K1128723-J-00007) a Netopýří (K1128723-J-00003).
Digitalizace Martin Přibíl, 2009.

Bibliografie krasu a jeskyní

Roman Mlejnek

Také v roce 2009 pokračovaly práce na systému Speleologické bibliografické databáze sloužící k evidenci literatury a týkající se zejména jeskynních objektů v České republice. Cílem systému je umožnit evidenci velkého množství těchto knih a časopisů a zejména podporovat jejich provázanost s jeskynními objekty, jichž se tyto dokumenty týkají.

Během roku 2009 probíhal zejména rutinní provoz aplikace, kdy stávající uživatelé evidovali literaturu ze svých knihoven a zároveň se připojovali uživatelé z některých dalších správ jeskyní.

Významným impulsem pro databázi, vedoucím k usnadnění práce takřka všech uživatelů systému, byl import původní databáze Mgr. V. Ouhrabky, která byla ještě před zahájením vývoje Speleologické bibliografické databáze zpracována v programu Microsoft Excel. Databáze obsahovala cca 2 700 záznamů zejména časopiseckých článků.

Vývoj systému Speleologické bibliografické databáze v roce 2009 se týkal zejména údržby a zajišťování stálého chodu systému. Během roku bylo odstraněno několik menších chyb, objevených uživateli při používání systému.

Důležitým krokem v dalším vývoji je budoucí napojení systému na centrálně spravovanou a aktualizovanou databázi jeskynních objektů České republiky. Bude potřeba zajistit přístup do nově vzniklé databáze JESO spravované AOPK ČR a zároveň vytvořit převodníky, které jsou nutné pro konverzi systému ze stávající integrované databáze jeskyní na centrální databázi.

V současné době je v systému Speleologické bibliografické databáze evidováno cca 4 000 bibliografických záznamů a 350 periodik.

Rozevřeli jsme první vydání slavné knihy Karla Absolona „Moravský kras“. Foto: Petr Zajíček

Knihovna, intranet a webové stránky SJ ČR

Ivana Mrázková

Ke konci roku 2009 činil počet knih v knihovně na průhoničském pracovišti 1 431 svazků. V průběhu roku byly zakoupeny převážně publikace pro ekonomické a personální oddělení, což je dáno neustálou aktualizací předpisů v oblasti účetnictví, mezd apod. Výpravné fotografické publikace přivezli kolegové z cesty po německých jeskyních. Nejdůležitější a dlouho očekávanou publikací se stala kniha *Jeskyňe z edice Chráněná území České republiky*, svazek XIV. Na webových stránkách www.caves.cz jsou kromě upoutávky na vlastní publikaci také uveřejněna errata, která jsou průběžně aktualizována.

Ze seznamu čísel ISBN přidělených SJ ČR Národní knihovnou bylo během roku distribuováno osm. Čísla zdobí tiráže sedmi brožur v různých jazykových mutacích a Ročenky SJ ČR 2008.

Knihovna SJ ČR spadá pod Referenční informační středisko MŽP, které vydává souhrnné aktualizované informace o databázích jednotlivých resortních knihoven. Pořádá také pravidelné poradní sbory pro knihovnice resortních organizací. Jednou z novinek roku 2009 je přístup na webové stránky ScienceDirect, které zájemcům z resortních organizací umožní prohledávat zahraniční periodika.

Počítače jsou již součástí našeho života a ovládání internetu je nutností. Facebook, ICQ, skype, twitter a další komunikační „berličky“ prostupují život každého. Je proto samozřejmé, že i SJ ČR má svůj vnitřní komunikační kanál – intranet. Logické je také používání informací uložených na intranetu v elektronické podobě, možnost „šetřit naše lesy“ a netisknout zbytečně papírové formuláře. Zároveň tak lze uspořit i firmenní peníze a neposílat poštou to, co lze jednoduše zobrazit na monitoru. Každý týden se v pondělní e-mailové poště zobrazí všem, kteří mají na intranet přístup, zpráva o tom, co všechno nového se na tomto médiu objevilo. V r. 2009 přibývaly v intranetu položky *Příkazy ředitele* a *Monitoring médií*, a sem vložené dokumenty byly rozříděny podle data vložení. Další nová složka *Účetní náhledy* umožňuje hospodářkám jednotlivých pracovišť SJ ČR sledovat přehledy o hospodaření.

Webové stránky www.caves.cz byly v r. 2009 rozšířeny o německou jazykovou mutaci. V sekci Výzkum/dokumentace byla umístěna složka „Biospeleologie“, která obsahuje abecedně seřazený seznam bezobratlých živočichů ČR vztažený k jednotlivým jeskyním. Seznam sestavil podle taxonomických jednotek Roman Mlejnek a programátorskou práci odvedl Pavel Troubil spolu s „otcem“ webových stránek SJ ČR Romanem Brzuskou. Spolupráce těchto tří tvůrců bude pokračovat i nadále, a to při propojování databáze faktické s fotografickou.

Jak jsou naše webové stránky využívány zvenčí, sleduje program Google Analytics. Díky prováděným analýzám lze zjistit, že např. v r. 2009 byly stránky caves.cz (případně jeskynecr.cz) navštíveny 138 000krát. V letních měsících, červenci a srpnu, zaznamenalo počítadlo dvacet tisíc návštěv za každý měsíc. Na naše stránky se návštěvníci nejčastěji dostanou pomocí vyhledávačů, které jim nabídnou hlavní stranu. Z jednotlivých jeskyní pak si návštěvníci vybírají nejvíce stránky Zbrašovských aragonitových jeskyní.

Čeština je logicky nejfrekventovanějším jazykem, následuje angličtina a polština. Ze statistiky zabývající se původem návštěvníků jsou na prvním místě návštěvníci z ČR, na druhém z Polska, třetí jsou návštěvníci ze Slovenska a na čtvrtém místě z Německa. Pohyb kurzoru přes evropské státy umožní zobrazit bubliny s údaji o počtu návštěv. Z evropských států se „k nám“ virtuálně podívali všichni, tedy alespoň jedna návštěva směřovala z každé evropské země, kromě Grónska. A protože dnes se žije hlavně vyhledáváním na internetu, je téměř jisté, že návštěvníka z Grónska asi v jeskyních nepotkáme.

Výběr nejnovějších publikací s jeskyňářskou tematikou z knihovny SJ ČR v Průhonicích. Foto: Ivana Mrázková

Souhrnné výsledky speleologického průzkumu v průběhu rekonstrukce Balcarky

Jan Flek

Rekonstrukce Balcarky byla pro speleologický průzkum ZO 6-21 ČSS Myotis velice výhodná. Nemuseli jsme dbát na čistotu chodníků, neomezovali jsme návštěvní provoz a zejména vytěžená zemina ze zasypaných chodeb mizela z provizorních skládek na chodnicích na povrch. Ideální, co víc si může jeskyňář přát, než když mu za zadkem mizí vytěžený materiál. Ovšem mělo to také své úskali, museli jsme být vždy napřed před postupující betonáží chodníků.

Po přerušení prací v prostorách tzv. Sklepa jsme museli práce více koordinovat se stavaři. Po nahlédnutí do harmonogramu rekonstrukce jsme jako další pracoviště zvolili Hlavní dóm. Pokus o propojení Hlavního dómu se Zahradní jeskyní měli za úkol pracovníci firmy Zamgeo, zde však práce příliš nepostoupily.

My jsme v první fázi průzkumu zvolili svah za rozvaděčem při vstupu do Velkého dómu, byl od stropu osedlý a bylo vidět další neprůlezná pokračování s drobnou krápníkovou výzdobou. Po několika akcích uvolňování a transportu sedimentů se podařilo dosáhnout volnější krátkou chodbičku a za ní dómek. V dómku ležela hromada shnilého dřeva, s největší pravděpodobností dřevěné bedničky.

Další evidentní pokračování z dómku bylo dolů směrem doprava zasypanou propástkou. Po orientačním zaměření bylo zřejmé, že směr propásky kříží směry chodbiček „U dutého stromu“. Po prohloubení a rozšíření těchto chodbiček a jejich prolezení byl na konci nalezen komínek zcela vyplněný balvanitou sutí. Provoláním se zjistila souvislost s výše uvedenou propástkou. Další pokračování v této nadějně lokalitě je nepochybně dolů. My jsme však museli práce ukončit a posunout se blíže ke vchodu, betonování chodníků nás z této nadějně lokality vytlačilo.

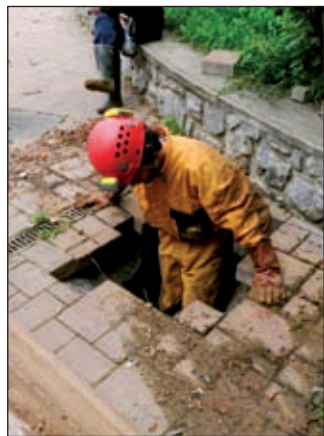
Jako další pracoviště jsme zvolili místo u tzv. „Trpaslíka“, na které nás upozornil Hynek Pavelka, neboť dříve sloužilo jako trativod a bez problémů „hltalo“ množství oplachové vody z chodníků. Záhy jsme zjistili, že „Trpaslík“ není původní, stalagmitová kupa byla do počvy jen zasazena. V sondě se začala otvírat příčná puklina, která nás k naší radosti „pouštěla“. Přes sintrové desky jsme se za hlubovali a dostávali směrem k Dómu zkázy. Za skalní kulisou ve výši turistického chodníku jsme snížili vrstvu sedimentu o cca 1,5 m a ověřili úzkými chodbami souvislost těchto prostor s Dómem zkázy. Tyto těsné chodbičky pokračují neprůleznou propástkou.

V naší sondě jsme se dostali do hloubky cca 3 m, propojili ji s neprůleznou propástkou ukrytou pod opěrnou zídkou Dómu zkázy. Naše další práce by směřovaly k neprůlezným propástkám na konci těsných chodbiček. Vzhledem k úklonu a směru postupu je možné předpokládat, že směřujeme hluboko pod ně. Bohužel i zde nás dostihla betonářská parta, a tak musely být práce ukončeny. Naše sonda

i vyčištěná chodba za skalní kulisou zaujala vedení Správy jeskyní tak, že se rozhodla ji zachovat. Dnes tedy turisté chodí přes osvětlenou sondu po nerezovém můstku.

Speleologickým průzkumem se podařilo částečně vyřešit tajemství „Rotundy“ mezi Velkým dómem a Galeríí (Zamgeo); chodeb pod Odlehlou chodbou a jejich vzájemného propojení; Sklepa a jeho záhadného spojení s povrchem. Všechna tato místa i další, tj. prostory a chodby ve Velkém dómu či trativodu U trpaslíka pokračují dále a přinesla spíše další otázky než konečné vyřešení.

O žádném speleologickém pracovišti, na kterém jsme v období rekonstrukce jeskyně Balcarky pracovali, nemohu říci: „Dál to nejde, zde to končí.“ Průzkum by mohl pokračovat, je tu však „šamalikův problém“ – transport a ukládání materiálu. Tak snad někdy přišť.

I takto se vstupuje do jeskyně. Speleolog Dušan Kleberc ze ZO 6-21 ČSS Myotis v propadlém chodníku před východem z Jeskyně Balcarky.

Foto: Jan Flek

Spolupráce s Českou speleologickou společností ve zpřístupněných jeskyních

Barbora Šimečková, Jan Flek

Česká speleologická společnost je občanským sdružením s celostátní působností, sdružujícím v současné době asi 1 100 amatérských jeskyňářů a zájemců o zkoumání krasu, pseudokrasu a historického podzemí. Díky podobnému odbornému zájmu můžeme spolupráci ČSS se SJ ČR předpokládat. V roce 2009 se spolupráce odehrávala především na úrovni jednotlivých správ jeskyní, její intenzita je však co do lokalit velmi rozdílná.

Ze všech 14 zpřístupněných jeskyní neprobíhá v současnosti speleologický průzkum členů ČSS na jeskyních **Kateřinské, Koněpruských, Mladečských a Na Špičáku**. V případě **Zbrašovských jeskyní** má pro uvedenou činnost uzavřenu smlouvu ZO 6-23 Aragonit, průzkum však již několik let stagnuje. V **Jeskyni Balcarce** naopak využila ZO 6-21 Myotis rekonstrukce návštěvní trasy k téměř dvouletému intenzivnímu průzkumu, o jehož výsledcích jste se mohli dočíst předchozím článku.

Ve vlastních prostorách **Jeskyňě Na Pomezí** také průzkum členů ČSS neprobíhá, nicméně v r. 2008 se konečně usmálo štěstí na jeskyňáře ZO 7-04 Sever v podobě objevu Rumového domu v sousední Liščí díře. Po dlouhých letech tak ubylo bílé místočko na mapě v systému Smrčnické propadání – Liščí díra – Jeskyňě Na Pomezí – Rasovna v Rychlebských horách.

V oblasti s dlouholetou jeskyňářskou tradicí, Moravským krasu, bádají speleologické skupiny také v některých veřejnosti přístupných jeskyních. Většinou se však jedná o prostory značně vzdálené návštěvní trase, kde se logistika akcí včetně dostupnosti případné pomoci zvenčí prakticky neliší od nezpřístupněných jeskyní.

V **Punkevních jeskyních a Macoše** pracují členové ZO 6-09 Labyrint, kteří v r. 2009 zaznamenali řadu potápěčských úspěchů na Čtyřicítce ústící přímo v přístupné části vodní plavby Punkevních jeskyní, na Stovce v odvodňovací štolě, v Červíkových jeskyních souvisejících s Amatérskou jeskyní a v Horním i Dolním jezírku v Macoše. Speleologický průzkum Skleněných domů prováděný ZO 6-20 Moravský kras je v současnosti ve směru od návštěvní trasy v Masarykově domě prakticky zakonzervován a pokračuje za použití nového vchodu z povrchu na Chobotu.

Vynikajících úspěchů dosáhli v posledních letech také členové ZO 6-25 Pustý žleb při objevu tzv. Šošůveckého koridoru v systému Nové Amatérské jeskyňě (2008) a jeho významným prodloužením v r. 2009 na celkovou délku přes 5 km, a dále propojením Jeskyní pod šachtou Broušek ve Sloupském koridoru NAI s prostorami **Sloupsko-šošůvských jeskyní** (2005).

Po dlouholetém omezení se naplno rozběhl speleologický průzkum **Jeskyňě Výпустek**, kde ZO 6-05 Křtinské údolí úspěšně pokračuje ve znovuvetírání zasypaných a zazděných propástek přímo na návštěvní trase. V propáستce č. 6 v Medvědí sále našli v hloubce 5 m těsný neprůlezný jícen, dle L. Slezáka lze hlavní jícen předpokládat dále pod betonovou plochou. V 3. propáستce v odbočce „Y“ dosáhli hloubky 18 m a pro nestabilitu nadloží a napojení na Hlavní jícen práce ukončili a pokračovali ve stabilnější Hlavním jícnu zatím do hloubky cca 10 m. Ve veřejnosti nepřístupné části pokračovali v hledání tzv. „Urbánkova Výпустku“ lezením komínů. Postupně tak odhalují zapomenuté chodby a propasti zdejšího tajuplného podzemí.

Speleolog Filip Seifert při průzkumu Páteční propasti v Bozkovských dolomitových jeskyních.

Foto: Jan Hloušek

Velmi aktivní jeskyňářskou skupinou je ZO 6-13 Jihomoravský kras působící v **Jeskyni Na Turoldu**. V r. 2009 se zabývali přemapováváním celého systému Jeskyně Na Turoldu a Liščí díra, a při hledání okružního spojení návštěvní trasy objevili v prostorách okolo Balvanitého domu cca 50 m nových prostor. Pálavští jeskyňáři jsou nezastupitelní také při realizaci různých zásahů směřujících k bezpečnosti návštěvníků jeskyně i přilehlé rezervace, např. při čištění a opravě záchytných sítí nad jeskyní, opravách turistické trasy, budování ochranných palisád, údržbě geologických profilů apod.

Obdobně aktivním společenstvím je i ZO 2-01 **Chýnovská jeskyně**, jejíž mateřská lokalita je zřejmá. Speleologický průzkum jeskyně v r. 2009 nebyl příliš rozsáhlý, těžiště činnosti spočívalo již tradičně především v odborných výzkumech. Jedná se např. o spolupráci na monitoringu mikroklimatu, hydrologie, zimujících netopýrů, vyhledávání mapových dokumentů nebo „laparoskopický“ průzkum historických hrobek, kterému je věnován samostatný článek. ZO tradičně realizuje také managementové očištné zásahy v jeskyni i na povrchu a spolupracuje s IZS.

Mezi skupiny s nejširším záběrem aktivit vůči „návštěvnímu provozu“ patří do třetice nepochybně ZO 5-01 Bozkov. Pro správu **Bozkovských dolomitových jeskyní** provádí každoročně řadu speciálních zásahů v rámci managementu zvlášť chráněného území. V roce 2009 instalovali filtrační zařízení pro oplachové vody z chodníků v Kapli, provedli důkladný úklid jeskyně a omyli její vstupní a výstupní portál tlakovou vodou. Každoročně se ZO podaří objevit pár metrů nových prostor, ale zásadní objevy stále čekají. V roce 2009 byl ukončen několik let trvající průzkum prostory za stěnou spojovacího Tunelu, tzv. Páteční propasti. Tato vertikální prostora (hluboká cca 10 m) byla původně vyplněna zvětralinami. Kromě základní dokumentace byl tento výškově poměrně rozsáhlý sedimentární profil posouzen pracovníky GÚ AV.

Na závěr zůstávají – co do bohatosti krápníkové výzdoby – naše jistě nejkrásnější zpřístupněné jeskyně, **Javoříčské**. Přestože potenciál nových objevů je zde značný, již řadu let čekají na opravdu „velký den“. V následujícím článku naleznete proto shrnutí, co všechno pro jeho přiblížení udělala v roce 2009 „domácí“ ZO 7-09 Estavela.

Mapa Páteční propasti v Bozkovských dolomitových jeskyních byla ZO ČSS 5-01 Bozkov dokončena v roce 2009.
Upravil: Vratislav Ouhrabka

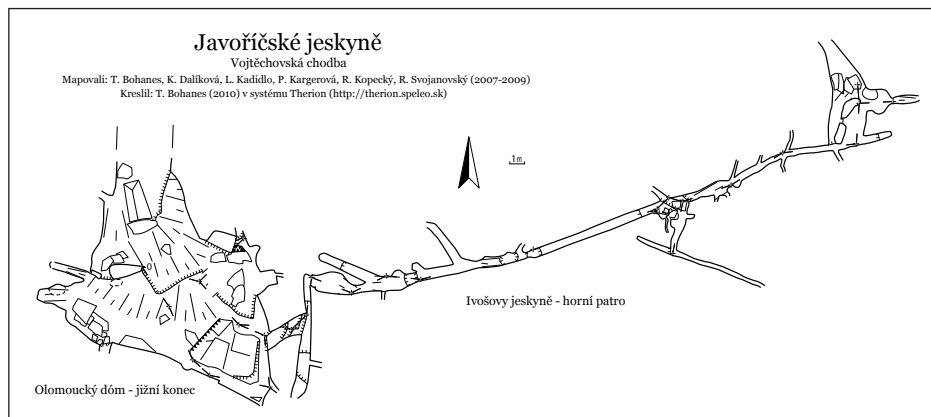
Objevy na jižním konci Javoříčských jeskyní

Tomáš Bohanes

ZO ČSS 7-09 Estavela se od svého vzniku v roce 1983 zabývala především výzkumem Vojtěchovské chodby Jeskyní Míru. Zde došlo v letech 1983 – 1984 k objevu nových prostor o délce asi 250 m. Později došlo k útlumu činnosti, a proto nedošlo k dokončení podrobného průzkumu nově objevených prostor, ani k jejich mapovému zpracování, které bylo orientačně provedeno Správou jeskyní až později.

Až od srpna 2005 zahájili členové ZO ČSS 7-09 Estavela opět přerušené výzkumy na konci Vojtěchovské chodby, kde proniknutí do předpokládaných velkých, bohatě krápníky zdobených prostor, dlouhých minimálně ještě 300 m, bránil obrovský zával. Na něm byla již provedena řada pokusů o nalezení cesty vpřed k jihu, avšak vše bylo marné.

Jedním z důvodů, proč práce dosud v podstatě neuspěly, je skutečnost, že v místě závalu je masív značně tektonicky narušen a není ani zcela jasné, zda bude chodba pokračovat nadále k jihu, nebo změni směr. Toto byl také předpoklad znalce jeskyní a jejich správce a dobrého ducha v jedné osobě, Standy Vybírala, který se domnívá, že obě velké chodby tvořící Jeskyně Míru, tedy Březinská a Vojtěchovská, se někde jižně od dosud známých prostor opět spojí a pokračují dále jako jedna chodba.

Půdorys koncové části Olomouckého dómu se závalem a horního patra Ivošových jeskyní.

Kromě dalších sondáží na závalu provedli členové Estavely podrobný průzkum a zmapování koncové části Olomouckého dómu. V rámci průzkumu pronikli i do relativně obtížně dostupného puklinového systému ve Východním komíně nad východní částí závalu, který již v roce 1984 objevil Ivo Kopecký. Tehdy ovšem k průzkumu systému nedošlo, mimo jiné proto, že systém neměl předpokládaným perspektivním směrem, tedy k jihu. Majíce na paměti hypotézu Standy Vybírala o možném spojení obou hlavních chodeb Jeskyní Míru, šli tentokrát členové Estavely najisto a prozkoumali a následně i zmapovali horní patro jeskyně, které posléze nazvali podle jejich objevitele Ivošovy jeskyně.

Do nich je možné proniknout z Východního komína malým sintrovým okénkem a plazivkou. Převážnou většinu horního patra tvoří vysoká puklinová chodba v převažujícím směru 75°, tedy VJV. Je založena na vertikální puklině, její výška kolísá průměrně okolo 8 m. Šířka je při dně v průřezné výšce asi 30 – 40 cm, výše se rozšiřuje, u stropu činí asi 1,5 – 2 m. Ve vzdálenosti 13 m od plazivky je dno chodby prolomeno dvojítm jícem propásky, která představuje přístup na dolní patro Ivošových jeskyní, které bylo poprvé dosaženo až v průběhu těchto výzkumů. Dále se chodba větví a stoupá po bahnitém svahu a po dalších 30 m končí ve dvou síních. Směrem dále k V je pokračování uzavřeno hlinitou a sintrovou ucpávkou – zdá se, že odtud přišly z Březinské chodby hlíny s příměsí písku, které představují výplň této první síně. K severu pak lze proniknout do koncové síně s pěkným krápníkovým kuzelem, odkud k severu, tedy zhruba k Černé propasti, vybíhá nízká, ale asi 2 m široká chodba, do níž je ovšem vstup zatím uzavřen vápencovými bloky.

Snímek z Olomouckého dómu ve Vojtěchovské chodbě Javoříčských jeskyní. Foto: Radim Kvasnica

Dolní patro Ivošových jeskyní začíná výše těsnou propástkou 10 m hlubokou. Tou se dostaneme do dolní části vertikální pukliny, tvořící obě patra jeskyní. Z chodby odstupují kolmo na ni další puklinové chodbičky, které nebyly pro velké úžiny dosud zcela prozkoumány. Až v zadní části se charakter chodby spodního patra, nacházejícího se 10 – 15 m pod horním patrem, tedy zhruba ve výši dna Olomouckého dómu, mění. Prostory jsou nižší, nepravidelně jdoucí, větvící se do neprůlezných odboček, ovšem s jasnou tendencí klesat dolů v zajímavém směru – na JV. Tyto prostory čeká ještě podrobné zmapování.

Další prolongační úsilí, při prozatímním neúspěchu nalézt v Ivošových jeskyních pokračování za zával, bylo rovněž věnováno dalším komínům nad závalem. Jako nejzajímavější se jeví být prostřední z nich, zvaný Komín nad Závalem. Ten byl prozkoumán rovněž již po objevení Olomouckého dómu, byl nicméně našimi předchůdci hodnocen jako neperspektivní.

K našemu překvapení se ovšem situace v komíně jeví poněkud jinak, je zde vytvořeno jednak menší bludiště velmi krásně krápníky vyzdobených chodeb, jednak zde byla nalezena chodbička, mířící k JV do vertikální pukliny s hlinitým dnem s balvanu, kterou se podařilo postoupit vpřed asi 10 m uvolňováním balvanů a hlíny. Nabízí se zde rozhodně další perspektiva pro průnik vpřed za zával. Bohužel tento komín rovněž nebyl dosud zmapován.

Zatím se tedy hypotézu Standy Vybírala potvrdit nepodařilo, nicméně většina dosavadních poznatků, které tyto práce přinesly, naznačuje její pravdivost. Získat lepší pohled na situaci na jižním konci Javoříčských jeskyní pomůže každopádně digitální 3D mapa systému, kterou členové Estavely se Správou jeskyní v poslední době připravují. V jejím rámci dojde rovněž i k domapování chybějících částí v oblasti závalu. Je tedy nutné počkat, až další práce umožní konečně nahlédnout do očekávaných krásných prostor za závalem, a tak i zvětšit celkovou délku jedněch z nejkrásnějších jeskyní v naší republice.

Nedestruktivní průzkum hrodek v historických objektech

Jiří Šindelář

Cílem projektu je podrobný nedestruktivní průzkum podzemních prostor v historických objektech. To znamená, že k získání potřebných informací není nutné provádět jakékoliv stavební zásahy, např. otevírání hrodek, probourávání zdí apod. Využijí se buď stávající přirozené otvory do podzemních objektů jako větrací otvory či odvodňovací kanálky, nebo stačí realizovat nepatrný vývrt o průměru 2 – 3 cm.

Idea tohoto projektu vznikla po úspěšné realizaci průzkumu původní hrobky Karla IV. v Katedrále sv. Víta na Pražském hradě. Za tím účelem bylo potřeba vyvinout technologickou metodu a sestavit speciální technické zařízení, které je schopné provádět kvalitní vizuální průzkum a záznam obrazu, přesné zmapování podzemní dutiny a odběr potřebných vzorků i při omezení daném minimální velikostí vstupního otvoru.

Výsledky průzkumu přinášejí velmi podrobné informace o technickém stavu podzemí badatelům z oboru historických věd i majitelům a správcům objektů. Tyto informace – podrobné zmapování dutin, informace o statické objektu, o případném zatápnění spodní vodou, o existenci nebezpečných plísní a virů – poslouží pro další plánování, jak danou památku chránit a zabezpečit.

Základní tým tvoří členové občanského sdružení Naše historie, ZO ČSS 2-01 Chýnovská jeskyně, SJ ČR – Správa Chýnovské jeskyně a řada odborníků z oboru památkové péče. Josef Vandělík ze Správy Chýnovské jeskyně vyprojektoval a sestavil speciální zařízení, které je otvorem vrtu nejen schopné dopravit kameru až do vzdálenosti 6 m, ale i odebrat vzorky materiálů.

V r. 2009 byly realizovány průzkumy funerálních podzemních prostor v křížové chodbě dominikánského kláštera a v prostoru kostela sv. Jiljí v Praze a hrobky pod lodí a sakristií kostela sv. Václava v Žabonosích. K nejvýznamnějším objevům uplynulého roku řadíme průzkum renesanční hrobky církevních hodnostářů v lodi katedrály sv. Václava v Olomouci, kde se podařilo detekovat a zdokumentovat relikty původní románské krypty.

Mediálně nejsledovanějším se stal průzkum Rožmberské hrobky v klášterním kostele ve Vyšším Brodě. Místo odpočinku členů nejvýznamnějšího jihočeského šlechtického rodu bylo zkoumáno již od r. 2007, ale až v listopadu 2009 jsme přistoupili k vlastnímu průzkumnému vrtu a vizuálnímu ohledání neznámých podzemních prostor. V severní třetině presbytáře kostela byla zdokumentována hrobka obdélníkového půdorysu (5,40 m x 2,50 m) o výšce maximálně 1,50 m. U východní stěny hrobky se pak nachází vyskládaná hromada prken ze zetlelých rakví až do výšky cca 0,6 m nad podlahu. V jihovýchodním rohu je patrná spodní část dřevěné rakve bez víka a v ní zbytky rozpadlých textilií a kosterních pozůstatků. Vyrobená byla z měkkého dřeva.

Snímek z výzkumu hrobů řádových bratří v kryptě Nitranského hradu na Slovensku. Foto: Geo-cz

Západně od těchto druhotně uložených materií, přímo pod průzkumným vrtem, stály vedle sebe dva cínové sarkofágy.

Severní cínový sarkofág je umístěn těsně u stěny hrobky a jeho rozměry jsou: 2 m délka, 0,7 m šířka a výška 0,65 m. Na bocích a čelech je zdoben jednoduchými lištami. Na jižním boku se podařilo nasnímat úchyty, tvořené bronzovým kruhem zapuštěným do reliéfní cínové hlavičky anděla. Na víku tohoto sarkofágu jsou druhotně umístěny zbytky dvou dřevěných rakví propadlých do sebe. V horní truhle jsou vidět zbytky textilií, jež pocházejí z honosného renesančního oděvu, který odborníci datují kolem roku 1600.

Druhý (jižní) sarkofág má rozměry: délka 2 m, šířka 0,7 m, výška 0,64 m. Boky a čela jsou zdobeny reliéfními lištami. Manipulaci s takto rozměrným sarkofágem umožňovalo celkem osm madel (tři na každém boku a po jednom na čelech) podobných jako u předchozího. Mezi těmito úchyty je sarkofág zdoben velmi kvalitně vyhotovenými rožmberskými erby dolů obrácenými. Na víku rakve jsou dva malé cínové kruhy, reliéfní krucifix a kartuše s latinským nápisem. Ten nás informuje o tom, že v sarkofágu byl pohřben poslední člen rodu – pan Petr Vok z Rožmberka.

*„Laparoskopický“ pohled do krypty pod hlavní lodí poutního kostela v Klokotech v Táboře.
Upravil: Geo-cz*

Autor článku Jiří Šindelář je členem ZO 2-01 ČSS Chýnovská jeskyně a zakladatelem firmy Geo-cz v Mladé Vožici, která od r. 1996 zavádí moderní způsoby dokumentace při archeologických výzkumech. Dlouhodobě spolupracuje např. při dokumentaci Katedrály sv. Víta, NKP Levý Hradec, NKP Mikulčice, velkomoravského kostela v Kopčanech na Slovensku aj. Od r. 2007 intenzivně spolupracuje s občanským sdružením Naše historie na projektu Nedestruktivní průzkumy nepřístupného podzemí.

*Průzkum hrobky pana Petra Voka z Rožmberka v klášterním kostele ve Vyšším Brodě.
Foto: Geo-cz*

3-D monitoring posunů na zlomech v jeskyních na území ČR

Josef Stemberk

Od roku 2001 je pracovníky Ústavu struktury a mechaniky hornin AV ČR, v. v. i., postupně zřizována a provozována síť speciálních měření, určených k identifikaci pohybů na zlomech. Pro měření je využíváno přístroje TM71, který umožňuje měřit na optickém základu prostorový vektor vzájemného posunu mezi dvěma bloky oddělenými poruchou s přesností až 0,005 mm podél všech tří prostorových složek pohybu. Od zahájení monitoringu v Jeskyních Na Pomezí a v Jeskyni Na Špičáku v letech 2001 – 2002 byla postupně zřizována monitorovací místa v dalších jeskyních na území České republiky. V současné době je v ČR provozováno pravidelné měření v 17 jeskyních, z tohoto počtu je 8 jeskyní zpřístupněných pro veřejnost.

Základní požadavek na tato měření je v co největší míře eliminovat vliv klimatických vlivů, které silně ztěžují zejména u velmi malých posunů interpretaci výsledků. Druhou významnou podmínkou je možnost provádění pravidelného monitoringu po co nejdelší dobu, neboť se jedná o sledování projevů dlouhodobých geologických procesů. S tím úzce souvisí i ochrana přístrojů před možnými vandaly či poškozením v důsledku pádu kamene apod. Tyto podmínky jsou nejlépe splněny právě v jeskyních.

Jeskyně Na Pomezí

(Monitoring od října 2001.)

V JNP se probíhající monitoring zaměřuje na sledování posunů v rámci Sudetského okrajového zlomu, který prostorem sedla Na Pomezí prochází. Na tato měření navazují v Polsku další sledované lokality umístěné též přímo na Sudetském okrajovém zlomu – štola v Zlotym Stoku, štola v Dobromierzi či štola v Janowic. Dosaďované výsledky měření v JNP ukazují, že zde dochází k podsouvání jižní části (v tomto případě Rychlebských hor) pod severní část (Sokolský hřbet). Registrované posuny přitom vykazují zejména vertikální složku posunu. Dílčí výsledky měření byly již několikrát publikovány v mezinárodních odborných časopisech. Celkově graf ukazuje výrazný deformační vývoj podél Sudetského okrajového zlomu s obdobími výrazné aktivity a obdobími bez pohybů.

*Graf vývoje posunu v čase registrovaný přístrojem č. 2 v Jeskyních Na Pomezí rozložený do vertikální (z) a horizontální (y) složky. Z grafu je vidět výrazný deformační vývoj zejména ve vertikální složce, ukazující proces podsouvání jižní části vůči severní podél Sudetského okrajového zlomu.
Upravit: Josef Stemberk*

Jeskyně Na Špičáku

(Monitoring od listopadu 2002.)

V JNS jsou umístěny 2 přístroje na poruchách sudetského směru, přetínajících pruh krystalického vápence, v němž se vyvinula jeskyně. Výsledky ukazují relativně velmi malé hodnoty posunů v řádu prvních setin mm, ale s výraznými změnami ve vývoji. To vysvětluje citlivou reakci masívu na napjatostní změny v zemské kůře. Tyto změny úzce korespondují s posuny měřeními přímo v zóně Sudetského okrajového zlomu probíhajícími několik km jihozápadně od jeskyně. Za zmínku stojí zejména fakt, že pohyby jsou registrovány ve dvou časových obdobích (2003 – 2004 a 2008 – 2009) a oproti sobě mají opačný charakter.

Zbrašovské aragonitové jeskyně

(Monitoring od srpna 2006.)

V ZAJ jsou umístěny 3 přístroje na poruchách různých směrů. Nejvýraznější vývoj byl zaznamenán v polovině roku 2007, kdy na 2 přístrojích byly zachyceny výrazné vertikální pohyby o velikosti cca 0,5 mm. Pohyb odpovídal poklesu jižních bloků vůči severním. V té době byly registrovány výrazné vertikální pohyby i v jiných jeskyních

Graf vývoje posunů na přístroji č. 1 v Jeskyni Na Špičáku rozložený do vertikální (z) a horizontální (y) složky. Z grafu jsou zřetelně vidět období zvýšené aktivity s opačným charakterem, oddělené více než tříletým obdobím klidu.

Upravil: Josef Stemberk

na území Českého masivu a přilehlých Západních flyšových Karpat, ale i např. v jižní části Rýnského příkopu v Německu. Srovnatelné vertikální pohyby jsou pak ve dvou výrazných skocích sledovány od poloviny roku 2009.

Koněpruské jeskyně

(Monitoring od května 2006.)

V jeskyni jsou umístěny 2 přístroje, jeden přímo na Očkovském přesmyku, druhý na paralelní poruše. Dosavadní výsledky ukazují, že na obou sledovaných poruchách dochází k aktivním přesmykovým pohybům o hodnotě větší než 0,3 mm. Přesmyk vykazuje levostrannou horizontální složku o velikosti cca 0,1 mm.

Bozkovské dolomitové jeskyně

(Monitoring od března 2008.)

V jeskyni jsou umístěny 3 přístroje. Nejvýraznější pohyb byl zatím zaznamenán v polovině roku 2008 na poruše směru SZ–JV. Jednalo se o horizontální pravostranný posun o velikosti cca 0,1 mm.

Chýnovská jeskyně

(Monitoring od srpna 2008.)

V jeskyni je umístěn 1 přístroj na poruše směru SZ–JV. Dosavadní měření ukazují výrazný pohyb na podzim 2008, který měl charakter levostranného šikmého poklesu sv. bloku vůči jz. cca o 0,3 mm. Horizontální složka dosáhla hodnoty 0,2 mm.

Jeskyně Na Turoldu

(Monitoring od října 2008.)

V jeskyni jsou umístěny 2 přístroje na poruchách SZ–JV a S–J. Výrazný vývoj lze sledovat na poruše SZ–JV, kde dochází po celou dobu měření k poklesu jv. bloku vůči sz., a to již o cca 0,25 mm.

Mladečské jeskyně

(Monitoring od ledna 2009.)

V MJ jsou umístěny 2 přístroje na poruchách ZJZ–VSV a SZ–JV. K výraznému posunu došlo začátkem května 2009 na poruše ZJZ–VSV, jednalo se o zdvih jižního bloku vůči severnímu, spojený s pravostranným horizontálním posunem.

V průběhu let na měření zahájená v Jeskyních Na Pomezí navázala měření v mnoha dalších lokalitách nejen v České republice, ale i v Polsku, Slovensku, Slovinsku, Řecku, Itálii, Německu, Kyrgyzstánu, Svalbardu atd. Souhrnně je tato postupně založená a stále se rozšiřující síť pro měření pohybů na zlomech označovaná jako EU-TecNet (Evropská síť monitoringu na tektonických strukturách). Tato síť je provozována a spravována ve spolupráci se zahraničními partnery pracovníky Ústavu struktury a mechaniky hornin AV ČR, v. v. i.

Poděkování:

Chtěli bychom tímto vyjádřit poděkování za pomoc a vstřícnost správám všech veřejně přístupných jeskyní v ČR, v nichž provádíme dlouhodobý monitoring a Správě jeskyní ČR za umožnění instalace přístrojů a provozování dlouhodobého monitoringu.

Autor příspěvku RNDr. Josef Stemberk, Ph.D., je pracovníkem Ústavu struktury a mechaniky hornin Akademie věd České republiky, v. v. i., v Praze.

Monitoring mikroskopických hub v jeskyních SJ ČR

Alena Nováková

V roce 2009 byl zahájen monitoring mikroskopických hub ve zpřístupněných jeskyních ČR, který byl zaměřen hlavně na výskyt mikromycetů v ovzduší jeskyní a v jeskynním sedimentu.

Mikroskopické houby patří díky jejich rozmnožovacím částicím (spory a konidie) mezi všudypřítomné organismy, které nacházíme i ve velice extrémních podmínkách. Jeskyně a další podzemní prostory jsou osídleny specifickými mikroorganismy včetně mikroskopických hub, jejichž výskyt je ovlivňován změnami tohoto prostředí, a to jak změnami vyvolanými přírodními procesy, tak i činností člověka. Z tohoto důvodu jsou mikroskopické houby velice dobrým kritériem pro zjištění případných změn následkem návštěvnosti jeskyní, různých úprav návštěvní trasy apod., protože jakákoliv změna v jeskyních se projeví i na zastoupení mikroskopických hub. Dochází nejen ke změnám v druhovém složení mikromycetů, ale i v jejich kvantitativním zastoupení.

V roce 2009 byly provedeny 2 odběry ve všech zpřístupněných jeskyních SJ ČR. První se uskutečnil v jarním období před začátkem turistické sezóny, druhý odběr proběhl začátkem října ke konci sezóny. V každé jeskyni byly izolovány mikroskopické houby pomocí sedimentační metody z ovzduší na několika místech návštěvní trasy a z několika (podle možností 1 – 3) stanovišť mimo návštěvní trasu, pro srovnání byly mikromycety izolovány i z venkovního ovzduší.

Pro izolaci mikromycetů z jeskynního sedimentu byla použita zředovací plotnová metoda, vzorky sedimentů byly odebírány v každé jeskyni také z několika míst, a to jak v blízkosti turistické trasy, tak podle možností i z nepřístupných částí jeskyní. Dále byly odebírány viditelné kolonie mikroskopických hub na různých substrátech nalezených v jeskyních, tj. na exkrementech netopýrů a dalších zvířecích návštěvníků (kuny, plcha), na mrtvém hmyzu a dalších bezobratlých, ale také na různých organických zbytcích kolem návštěvní trasy, které v jeskyních zanechávají neukáznění turisté. Izolace probíhala v laboratoři, ale také přímo v jeskyních přenesením části kolonií na živné médium v Petriho miskách.

Získané výsledky ukázaly jak ovlivnění kvantitativního zastoupení mikromycetů v jeskynním ovzduší zvýšenou aktivitou v daném prostoru (pohyb turistů v jeskyni, pravidelná údržba chodníků apod.), tak i zajímavé nálezy mikromycetů, mnohdy se jednalo o první nález pro Českou republiku.

Autorka RNDr. Alena Nováková je mikrobioložkou Ústavu půdní biologie Akademie věd ČR v Českých Budějovicích.

*Kolonie mikroskopické houby *Mucor* sp. na netopýřích dropinkách (exkrementy) padající ze vzduchu za letu v Koněpruských jeskyních.
Foto:
Alena Nováková*

Sanace mikrobiálního napadení Opony ve Zbrašovských aragonitových jeskyních

Barbora Šimečková, Dana Hanuláková

Mikrobiální napadení aragonitové výzdoby v ZAJ představuje ve světovém měřítku bezprecedentní problém a jeho řešení si vyžádalo mnohaletou spolupráci specialistů z několika vědních oborů. Připomeňme si krátce nejdůležitější mezníky výzkumu, který vyústil v dnes již téměř „rutinní“ každoroční sanační postřik.

Opona je vžitě pojmenování svislého skalního štítu o délce 10 m a výšce 3 m, který se nachází ve stropní partii největšího prostoru ZAJ – Jurikova dómu. Jedná se o jedinou souvislou plochu aragonitu v celých ZAJ, který se zde vyskytuje v jehlicovitých až keříčkovitých drúzách. Negativní změny na Oponě byly poprvé pozorovány v 80. letech minulého století, a to v podobě chomáčů znečištění na koncích krystalů a barevných změn na stále větších plochách původně bělostné výzdoby.

V r. 1990 byl nejprve vyloučen anorganický původ „prachového znečištění“. V následujícím roce bylo identifikováno jeho složení, a to jako nahromadění převážně **textilních vláken** uvolněných z oděvů návštěvníků. Současně byl poprvé prokázán výskyt **mikroskopických hub** se zdrojem živin v těchto vláknech. V letech 1991 – 1994 byla prováděna detailní identifikace druhů nalezených bakterií a plisnů.

Intenzivní etapa započala v roce 2000 **minerologickou analýzou** Opony. Na základě dlouholetých zkušeností s likvidací prachoplísňových povlaků v Koněpruských jeskyních roztokem peroxidu vodíku, a dále laboratorních testů ověřujících interakce těchto postřiků se sintrovými speleotémami, bylo v r. 2003 provedeno ověření vlivu uvažovaných postřiků na aragonit v **laboratorních podmínkách**. Současně byla ověřena účinnost různých koncentrací roztoku na cílovou skupinu mikroorganismů.

Na základě zjištěných poznatků byl v r. 2004 zahájen pokusný sanační postřik **na vybraném úseku** Opony o ploše 1 m². Jeho prostřednictvím byl ověřen požadovaný antimikrobiální účinek roztoku in situ v jeskynním prostředí i částečné vybělení aragonitových krystalů díky oxidačním vlastnostem peroxidu vodíku.

V r. 2005 byly na Oponě stanoveny **kontrolní body**, provedena **první celoplošná aplikace postřiku** a ověřen účinek oplachu vodní mlhou odstraňující ulpělé organické nečistoty i zbylý roztok peroxidu. V témže roce byl v rámci celkové rekonstrukce návštěvní trasy **odkloněn prohlídkový chodník** v Jurikově dómu tak, aby byl minimalizován přínos polétavých částic z oděvů návštěvníků na Oponu.

V letech 2007 – 2008 byla ověřována účinnost postřiku na Oponě v **časovém horizontu**. Na základě vzorkování v odstupu 1 měsíce bylo prokázáno, že dynamika nárůstu mikrobiálního napadení odpovídá průběhu návštěvní sezóny.

Člen ZO ČSOP 74/08 Zbrašov Pavel Sencovici aplikuje roztok peroxidu vodíku na aragonitovou výzdobu na Oponě v Jurikově dómu. Foto: Slavomír Černý

Zřetelně odráží nejen období minimálního provozu, ale i provádění jakýchkoli údržbářských či sanačních zásahů spojených s pohybem osob, vnášením organických materiálů do jeskyní (např. dřeva) nebo zvýšenou prašností při manipulaci s horninovými materiály. Pro srovnání druhového spektra bylo zavedeno rovněž vzorkování a postřik **skalních stěn podél návštěvní trasy**.

Sanační postřiky jsou prováděny každoročně před zahájením sezóny v době „klidového režimu“ jeskyně. V roce 2009 zásah proběhl dne 19. 1., současně byly stanoveny **nové kontrolní body** na Oponě a **nové srovnávací lokality** na návštěvní trase. Nadále pokračovalo pravidelné vzorkování s cílem sledovat měnící se kvantitu mikroskopických hub a jejich spektrum.

Bylo prokázáno, že bezprostředně po postřiku peroxidem vodíku jsou zlikvidovány téměř všechny druhy mikroskopických hub, které se zde v průběhu sledování vyskytovaly. Výjimku tvoří zástupci rodu **Trichoderma** (**Trichoderma harzianum** a **Trichoderma viride**), které se nepodařilo nikdy zcela vymýt, i když jejich růst byl zpomalen a omezen. Jsou pravděpodobně nejméně citliví k používanému peroxidu vodíku, což bylo prokázáno již dříve i v laboratorních podmínkách. Jedná se o velmi rychle rostoucí a dobře sporující houby, které výborně snášejí teplotu a podmínky v těchto jeskyních. Dále se ojediněle vyskytuje některý druh z rodu **Penicillium** nebo **Cladosporium**.

Rovněž na nové srovnávací lokalitě byl potvrzen dezinfekční účinek peroxidu vodíku, kdy oproti původnímu stavu před ošetřením klesl výskyt mikroskopických hub téměř na nulu.

S časovým odstupem po postřiku se kvantita i počet druhů poněkud navýší a jak již bylo uvedeno výše, tento stav pravděpodobně kopíruje dění v jeskynním systému. Spektrum mikroskopických hub zahrnuje jak druhy psychrofilní, tak i mezofilní. V průběhu sledování se ustálené druhové spektrum příliš neliší, výjimečně jsou izolovány druhy, které se zde po ošetření běžně nevyskytují (např. **Arthrinium phaeospermum**, **Paecilomyces fumosoroseus**, **Paecilomyces lilacinus**).

Sanační zásahy provádějí členové ZO ČSOP 74/08 Zbrašov a jsou hrazeny z tzv. programového financování. Odbornou část výzkumu zajišťují M. Geršl (geologie) a D. Hanuláková (mikrobiologie), vzorkování a koordinaci výzkumu pak Správa ZAJ.

Souběžně pokračuje také výzkum červených a hnědých pigmentů na aragonitové výzdobě, které mohou vznikat jako vedlejší produkt metabolismu mikroorganismů. **Cílem** všech snah je zachování v současné době stabilizovaného stavu mimořádně cenné aragonitové výzdoby ZAJ.

Spoluautorka článku RNDr. Dana Hanuláková je mykoložkou mikrobiologické laboratoře IFCOR-99 s. r. o. v Brně.

*Schematický plánek Opony zachycuje výskyt různých typů výzdoby i místa odběrů kontrolních vzorků.
Upravil: Slavomír Černý*

Monitoring mikroklimatu jeskyní Moravského krasu v programu „Věda a výzkum“

Jiří Hebelka

V roce 2009 pokračoval monitoring mikroklimatu v rámci programu VaV SP/2d5/05/07 „Stanovení závislosti jeskynního mikroklimatu na vnějších klimatických podmínkách ve zpřístupněných jeskyních ČR“ v jeskyních Amaterské, Sloupsko-šošůvských, Kateřinské a Punkevních.

Měření mikroklimatu Amaterské jeskyně

V Amaterské jeskyni byly monitorovány změny teploty vzduchu pomocí teplotních snímačů HOBO se záznamem naměřených hodnot. S přihlédnutím k náročnějšímu terénu v Amaterské jeskyni a absenci návštěvnosti byl měřicí interval stanoven po předchozím experimentálním měření na 30 minut.

Z výsledků měření vyplývá, že Amaterská jeskyně je typem statické jeskyně (s jedním hermeticky uzavřeným vchodem) a minimálním pohybem osob v průběhu roku. Tomu nasvědčuje i relativně malá amplituda teploty vzduchu za sledované období – na Ministerské trase (0,22° C) a v dómu Raztoka (0,28° C). Teplotu vzduchu v prostorách blíže situovaných vodnímu toku výrazně ovlivňuje protékající říčka Punkva. Měření rovněž prokázalo, že zejména při jarních oblevách, kdy jeskyní protéká studená voda, dochází k prudkému a výraznému ochlazení přilehlých jeskynních prostor (o 5,4° C v Rozlehlé chodbě) a po skončení oblevy se teplota jen velice zvolna (v řádech měsíců) vrací na původní hodnoty.

Měření mikroklimatu Sloupsko-šošůvských jeskyní

Ve Sloupsko-šošůvských jeskyních byly monitorovány změny teploty vzduchu pomocí teplotních snímačů Comet se záznamem naměřených hodnot s externí sondou, která má rychlou dobu odezvy.

Na základě výsledků bylo konstatováno, že Sloupsko-šošůvské jeskyně jsou typem dynamické jeskyně (se čtyřmi uzavřenými vchody) a s některými statickými částmi. Mikroklima jeskyně je ovlivňováno vnějšími klimatickými podmínkami, návštěvností a vodami v dolních patrech protékajícího Sloupského potoka. Ovlivnění vnějšími klimatickými podmínkami je patrné zejména v blízkosti vchodů, kdy amplituda teploty za období únor – říjen v chodbě k východu u hotelu Broušek, která leží mimo běžnou návštěvní trasu, dosahuje 9,8° C. Teplotu vzduchu v prostorách blíže situovaných vodnímu toku výrazně ovlivňuje protékající Sloupský potok. Z výsledků měření vyplývá, že při jarních oblevách a letních bouřkách s přivalovými dešti dochází k prudkému a výraznému ochlazení nebo oteplení přilehlých jeskynních prostor a po opadnutí zvýšené hladiny se teplota, obdobně jako v Amaterské jeskyni, jen velice zvolna (v řádech měsíců) vrací na původní hodnoty.

Jiří Hebelka stahuje z dataloggeru naměřené údaje o teplotě ovzduší ve Sloupsko-šošůvských jeskyních.

Foto: Luděk Kroupa

Měření mikroklimatu Punkevních jeskyní

Pro měření mikroklimatu je v Punkevních jeskyních instalován stacionární monitorovací systém. Pro monitoring vnějších klimatických podmínek byla v areálu jeskyní instalována venkovní meteorostanice.

Bylo zjištěno, že suchá část Punkevních jeskyní je tvořena částí statodynamickou (Přední dóm, Tunelová chodba, U Anděla, dno Macochy) a částí převážně statickou (Reichenbachův dóm, Stalagmitová chodba,

Zadní dóm). Vodní plavba je výrazně dynamická. Statodynamická část je ovlivňována zejména výměnou vzduchu mezi Pustým žlebem a dnem propasti Macochy a návštěvností. Statická část je ovlivněna převážně návštěvností jeskyně. Dynamická část je ovlivněna výměnou vzduchu mezi Pustým žlebem a dnem propasti Macochy, návštěvností a protékající říčkou Punkvou.

Měření teploty a vlhkosti vzduchu v Kateřinské jeskyni pomocí stacionárního monitorovacího systému

Pro monitoring mikroklimatických poměrů v Kateřinské jeskyni byl v jeskyni instalován automatický stacionární monitorovací systém, který zajišťuje kontinuální monitoring jednotlivých veličin s dálkovým přenosem naměřených hodnot do PC.

Kateřinská jeskyně je jeskyní dynamickou s výměnou vzduchu přes vstupní část a komíny v Hlavním dómu a Dómu chaosu mezi Suchým žlebem a náhorní rovinou „Chobot“. Dynamika jeskyně se projevuje nejvýrazněji ve vstupní chodbě, ale je dobře patrná i v celém průběhu jeskyně. Z výsledků měření vyplývá závislost změn směru proudění vzduchu na změnách vnější teploty, kdy při venkovních teplotách okolo 5° C dochází k reverzi směru proudění vzduchu, což je charakteristické pro typicky dynamické jeskyně. Dále je z výsledků patrné, že průběh změn teploty vzduchu v Hlavním dómu za období srpen 2008 až říjen 2009, způsobený změnou venkovních klimatických podmínek, je podstatně větší než změny, které jsou způsobeny návštěvností jeskyně.

Mikroklimatolog Guido Peano z Grotta di Bossea uznale hodnotil ultrasonický anemometr instalovaný v Punkevních jeskyních. Foto: Jiří Hebelka

Monitoring mikroklimatu ve Zbrašovských aragonitových jeskyních

Barbora Šimečková

Monitorovací systém uvedený do provozu firmou EMS Brno r. 2005 byl po celý rok 2009 provozován bez zásadních problémů. Naměřená data byla nepřetržitě využívána na stanovišti dispečera provozu ke sledování z hlediska bezpečnosti návštěvního provozu a současně ukládána do databázových souborů k dalšímu zpracování.

Kromě běžné technické údržby systému byla provedena úspěšná zkouška těsnosti obou větví odsávacího potrubí s novým ventilátorem. Starý ventilátor byl repasován a uložen v dílně jako záložní. Podařilo se také softwarově dokončit napojení výšky měřených hladin na nadmořskou výšku. K dořešení zůstává odhlučnění zavíracích klapek.

Firma EMS trvale zapůjčila Správě ZAJ jedno čidlo na CO_2 (2 %) jako náhradní pro případnou výměnu. Tak je zajištěna provozuschopnost čidel na návštěvní trase a sledování koncentrace CO_2 z hlediska bezpečnosti provozu. Tohoto způsobu bylo v praxi použito při závadě čidla ve Křtitelnici, které bylo operativně vyměněno za funkční a posláno na opravu a kalibraci.

V závěru roku bylo navrženo provést zkoušku různých typů přenosných měřicích přístrojů i zabudovaných čidel používaných v podmínkách ZAJ, aby bylo možno porovnat jejich přesnost i vzájemné odchylky. Zkouška bude provedena počátkem roku 2010.

Jediným nesplněným úkolem tak zůstává interpretace naměřených dat, a to z důvodu časového vytížení Správy ZAJ jinými úkoly. Velice nás to mrzí, moc by nás to bavilo, ale máme jenom jedny ruce. Věříme, že rok 2010 bude příznivější a konečně k tomu zasedneme.

Slávek Černý vyměňuje sušidlo u čidla CO_2 v Puklině v Gallašově dómu. Foto: Pavel Sencovič

Ediční a propagační činnost SJ ČR jako celku

Zdeňka Mlýnková

Pracoviště edice a propagace SJ ČR v Průhonicích se zaměřuje především na společnou prezentaci všech 14 zpřístupněných jeskyní. Svou činností přispívá ke zvýšení povědomí veřejnosti o existenci jeskyní, jejich nabízených aktivitách a službách pro potenciální zájemce z řad turistů všech věkových kategorií, zájmových skupin a národností.

Stejně jako veškerá činnost SJ ČR podléhá i marketingu přísné finanční rozvaze, a protože poslední roky jsou provázány ekonomickou krizí, jsou také ediční a propagační aktivity v důsledku úsporných opatření omezené. Přesto se o práci a nabídkách služeb všech organizačních složek SJ ČR veřejnost dozvídá průběžně z různých médií, vlastních internetových stránek SJ ČR a zejména díky spolupráci s množstvím institucí u nás i v zahraničí.

*Poslední strana nástěnného kalendáře
Zpřístupněné jeskyně ČR 2010.
Upravil: Jakub Kohout*

Prvním počinem roku bylo zveřejnění **ceníků s provozními doba-
mi jeskyní na rok 2009** v češtině, angličtině, polštině a ruštině, které byly poskytovány institucím i jednotlivým zájemcům především na veletrzích cestovního ruchu. Před zahájením návštěvní sezóny byla vydána **tisková zpráva**, která byla vložena na internetové stránky SJ ČR a kterou obdržely mnohé instituce, např. ministerstva s odbory cestovního ruchu, televize, rozhlasové stanice, ČTK, agentura CzechTourism v ČR a její zastoupení na Slovensku, některé internetové portály apod.

SJ ČR vydala další dvě **brožury** z jednotné série. V pořadí dvanáctá má titul **Jeskyně Na Turoldu**, třináctou v češtině a polštině je brožura **Jeskyně Na Pomezí**. Dále byl vydán **reprezentativní nástěnný kalendář na rok 2010** s použitím exkluzivních záběrů detailů různých druhů jeskynní výzdoby. V závěru roku jsme poděkovali svým obchodním partnerům, jednotlivcům a institucím za dosavadní spolupráci **novoročenkou**. Velice žádanou publikací se stala **Ročenka SJ ČR – Zpřístupněné jeskyně 2008**, která komplexně informuje o činnosti na všech našich pracovištích v uplynulém roce.

Z propagačních předmětů byly pořízeny igelitové tašky potištěné kontakty všech 14 jeskyní a logem SJ ČR, propisovačky, skleničky a ke konci roku i diáře.

K propagaci jeskyní byly využity některé časopisy. Do adresáře cestovního ruchu **Relax** byla připravena dvoustrana informující o kontaktech na jednotlivé jeskyně, doplněná barevnými fotografiemi. Pro německy mluvící turisty byla v **magazínu Reisen & Gesundheitstourismus**, určeném pro veletrhy cestovního ruchu v Německu a Rakousku, uveřejněna dvoustrana s charakteristikou a barevnými fotografiemi zpřístupněných jeskyní. Pro stejně zaměřené akce v ČR byly uveřejněny plošné inzeráty v časopisu **Dovolená pro vás**. V časopisu **Kam po Česku** byla pro nadcházející veletrhy uveřejněna dvoustrana Cesta do hlubin země, k níž podklady připravily BDJ, všechna čísla magazínu jsou bezplatně a trvale zveřejňována na portálu www.kampocesku.cz.

Pro cílovou skupinu rodičů a učitelů byly opakovaně před zahájením návštěvní sezóny otisknuty inzeráty v měsícnících **Rodina a škola** a **Moderní vyučování**. V březnovém čísle turistického informačního **magazínu TIM** byla pro

*Prezentace zpřístupněných jeskyní
v časopisu cestovního ruchu
Slovenska, Čech a Moravy s
názvem Relax. Foto: archiv SJ ČR*

*V roce 2009 vyšly další dvě brožury z jednotné série.
Foto: archiv SJ ČR*

Inzerát zveřejněný v měsíčníku *Moderní vyučování*. Foto: archiv SJ ČR

vodce Prahou a okolím s názvem **110 výletů** zařazena již druhým rokem nabídka trasy výletu do Koněpruských jeskyní.

Správa jeskyní každoročně spolupracuje s **obcí Průhonice**. Tradičně jsou to především **přenášky z cyklu Tajemný svět jeskyní**, pořádané pro veřejnost u sídla naší organizace. V r. 2009 jsme zorganizovali tři přednášky, o jejichž tématech se více dočtete v příspěvku věnovaném přednáškové činnosti pro veřejnost. Od svého vzniku každým rokem předáváme textové a obrazové materiály z činnosti SJ ČR s obcí souvisejících **kronikáři obce Průhonice**. Na žádost vedení obce tradičně věnujeme **do tomboly na společenský ples a dětský karneval několik věcných darů** a propagačních tiskovin o jeskyních.

Další formou propagace jeskyní jsou **zvukové informační panely pro české i zahraniční turisty**, umístěné v Brně, Boskovicih, Olomouci, Šumperku a Táboře. V letošním roce byl aktualizován panel ve Valašském Meziříčí, prezentující Zbrašovské aragonitové jeskyně.

Pět našich jeskyní v Olomouckém kraji je už několik roků zapojeno do projektu **Olomouc Region Card**. SJ ČR se podílela na přípravě brožury subjektů turistického ruchu, poskytujících majitelům karet slevu na vstupném.

V zářijových dnech jsme se jako každoročně zapojili do mezinárodní akce **Dny evropského dědictví**, návštěvníkům jsme poskytovali slevu na vstupném a překvapili je několika doprovodnými akcemi.

Prostřednictvím agentury Paseo group jsme uvedli naše jeskyně na několika jí provozovaných portálech. Na **internetovou formu prezentace** jeskyní se budeme zaměřovat i nadále, protože v dnešní době stále více zájemců vyhledává informace v tomto médiu. Proto jsme také využili nabídky několika seriálních institucí na bezplatnou výměnu odkazů na svých stránkách.

Důležitou propagací je účast na **veletrzích cestovního ruchu** v naší republice i zahraničí, již je věnován samostatný příspěvek.

I v sídle organizace v Průhonících využíváme každého místa k prezentaci jeskyní. Při vchodu na naše pracoviště je umístěna expozice hornin, krasové výzdoby a paleontologických nálezů s popisky, která se stále doplňuje.

čtenáře uveřejněna **vědomostní soutěž Za historii do jeskyně**, která se týkala poznání Jeskyně Na Turoldu podle fotografie útvaru Žraločí tlama. Na SJ ČR přišlo 76 odpovědí, všechny správné. Tři vylosovaní výherci obdrželi poštou věcné ceny.

V květnu se SJ ČR zúčastnila **přehlídek propagačních materiálů TOURPROPAG a EUROREGIONpropag v Písku**, kam zaslala brožury, letáky, nástěnný kalendář, kapesní kalendářiky, plakáty a Ročenku, vydané v předešlém roce.

Osvědčila se spolupráce s mnohými organizacemi. Informační materiály jeskyní se např. v květnu dostaly přes **sdržení Region Karlštejnsko na Dny Evropy v Paříži**, na **prodejní trhy v Olomouci** a do **Shopping centra v Bratislavě**. Dopisem ředitele SJ ČR byli požádáni o vzájemnou spolupráci vedoucí **správ CHKO**, naše tiskoviny se tak prostřednictvím AOPK ČR Praha dostaly na jejich pracoviště, turistická informační centra a další organizace v okolí. Podobná spolupráce byla navázána s **Českým svazem ochránců přírody** s předáním materiálů na jejich akreditovaná ekocentra. SJ ČR poskytuje vlastníkům **Zelených karet ČSOP** při vstupu do jeskyní slevy, proto se podílela na přípravě brožury subjektů, mezi nimiž je všech našich 14 jeskyní. Do projektu **ČSOP Soutěž – Dej zelenou poznání** se zapojily naše dvě jeskyně – Mladečská a Na Špičáku. Stálá spolupráce probíhá s **Ministerstvem životního prostředí**, v jehož veřejných prostorách byla zřízena **expozice o jeskyních**. V rámci spolupráce s **Dopravním podnikem hl. m. Prahy** byla do turistického prů-

Zvukový panel prezentující Zbrašovské aragonitové jeskyně stojí ve Valašském Meziříčí. Foto: archiv SJ ČR

Ediční a propagační činnost jednotlivých správ jeskyní

Z podkladů Zdeňky Mlýnkové upravila Barbora Šimečková

*Nová pohlednice Chýnovské jeskyňe
vydaná v roce 2009.*

Foto: archiv SCHJ

Účinné propagační aktivity kromě SJ ČR jako celku aktivně rozvíjejí také jednotlivé správy jeskyní podle aktuálních podmínek. Většina z nich je uvedena v jiných člancích ročenky, níže proto uvádím jen ty nejzajímavější, inspirativní či jinde nezmíněné.

Edice a propagační předměty

Správa Zbrašovských aragonitových jeskyní vydala spolu s okolními turistickými subjekty „Nabídkový list na školní a rodinný výlet v roce 2009“, vkládaný jako příloha do Učitelských novin, informační leták Moravská brána, dva nové druhy pohlednic, barevný štítek na hole a magnet s fotografiemi ZAJ.

*Cykloznámka vydaná
v Jeskyni Na Špičáku.
Foto: Ivana Foitová*

Správa Mladečských jeskyní vydala dva druhy lentikulárních pohlednic a jeden druh pohlednice v provedení 3D.

Správa Jeskyně Na Špičáku obohatila nabídku suvenýrů o pamětní kartu KČT, button s logem JNŠ (kulatý odznak o průměru cca 3 cm se špendlíkem), cykloznámku, štítek na hole, keramický hrneček s netopýrem a soubor turistických map a pohlednic firmy Geogalileo.

Ke 100. výročí objevů jeskyní Punkevních a Kateřinské vydala SJMK pamětní pohlednic s otiskem příležitostného razítka, pamětní mince, dále 21 nových druhů pohlednic, omalovánky Jeskyně Moravského krasu, zařadila nabídku turistických známek, triček a dalších suvenýrů.

Správa Chýnovské jeskyňe vydala druhé, aktualizované vydání jednotné brožury včetně anglické a německé verze, dva typy magnetů, 7 druhů pohlednic a sadu kuličkových per různých barev s nápisem a logem SCHJ.

Tisk

Všechny správy jeskyní publikují především v **regionálním, ale i celostátním a zahraničním tisku**. Správa Bozkovských dolomitových jeskyní například uveřejňuje reklamu v novinách Krkonoše – Speciál v češtině, polštině a němčině, které celoročně nabízí turistům ve vstupní hale.

Správa Jeskyně Na Turoldu **rozvázá propagační tiskoviny na rekreační cíle** v regionu a rozesílá **zvací dopisy poštou nebo e-mailem**.

Propagaci jeskyní Moravského krasu byla věnována např. **plocha v rakouském časopisu EURO CITY**, jeskyně Výpustek se dostala v rámci letní akce do **časopisu Květy tour**, proběhla inzerce v **novinách Probrněnsko**, reklama v **programovém katalogu WESTERN-Šiklův mlýn s. r. o.** apod.

Televize a rozhlas

Během jarních měsíců r. 2009 byl v České televizi odvysílán dokument o vybraných jeskyních ČR režiséra P. Jiráskova s názvem **Vzhůru dolů!**, natočený o rok dříve. Tento pořad se setkal u diváků s pochvalným ohlasem.

Ojedinelá akce se uskutečnila v dubnu v Chýnovské jeskyni, kde proběhlo **natáčení filmu Malý princ pro mezinárodní filmový festival (ne)herců s mentálním a kombinovaným postižením** Mental Power Prague Film Festival.

Z natáčení filmu Malý princ s herci s mentálním a kombinovaným postižením v Chýnovské jeskyni. Foto: archiv SCHJ

Na podzim dotočil režisér Pavel Linhart poslední 13. díl večerníkové pohádky „Z kraje děda Praděda“ v prostorách Jeskyně Na Špičáku. Foto: Ivana Foitová

uskutečnilo v Punkevních jeskyních **natáčení televize RTL** o ČR jako turistické destinaci, filmování pořadu Na koloběžce Moravským krasem a natáčení pořadu ČT Vzduchoplavec Kráčmera. V červenci byla pořízena ve Výpustku nahrávka pořadu **do rádia Impuls**, v září pak natáčení **soutěžně vzdělávacího pořadu pro mládež** pod názvem Za školu!, který připravuje **ČT Brno** ve spolupráci s **Centre for Modern Education**.

Projekty

Pět jeskyní Olomouckého kraje bylo během roku zapojeno do projektu **Olomouc Region Card**. Do projektu **Cestovní kniha**, jehož platnost končí v roce 2010, se zařadily jeskyně Chýnovská, Javoříčské a Na Turoldu.

V roce 2009 spolupracovala SJMK na česko-rakouském propagačním projektu **ZIELE – TOP – CÍLE**, jehož programem je vytvoření skupiny výletních cílů na jižní Moravě po vzoru dolnorakouského projektu Top-Ausflugsziele (www.ausflug.at), jejich zviditelnění a společná prezentace.

Nově vydaný magnet si rychle získal oblibu návštěvníků Zbrašovských aragonitových jeskyní. Foto: archiv SZAJ

Pro semilskou **kanálovou televizi** byl natočen pořad o Bozkovských domolitových jeskyních.

Koněpruské jeskyně propagovalo zdarma 8 šotů v **Českém rozhlasu** a 2 vstupy v **Rádiu Proglas**, opakovaně pozvánky k návštěvě zazněly také ve vysílání stanic **Region Beroun** a **Český rozhlas 2**. Současně je **na internetových stránkách Radia Proglas** umístěna informace o Koněpruských jeskyních s fotogalerií a výsledky dětské soutěže, jejímž tématem bylo vymyslet krátkou pověst o původu názvu obce Koněprusy.

Na **Rádiu AZ** po dobu dvou letních měsíců každý týden odvysílala upoutávka na návštěvu Jeskyně Na Turoldu, další pozvánky zazněly také na stanicích **Český rozhlas Praha**, **Krokodýl Brno**, **Blaník Znojmo** nebo na televizních stanicích **ČT1**, **Prima** atd.

Ve Zbrašovských jeskyních proběhlo v průběhu roku sedm **natáčení pro různé propagační aktivity**, nejdůležitějším bylo natáčení dalšího dílu **Toulavé kamery** a jeho odvysílání v měsíci říjnu s pozitivním ohlasem.

Více než 30 šotů z jeskyní Moravského krasu odvysílaly **Televize Nova**, **ČT1**, **ČT24**, **Prima** a **internetové zpravodajství idnes.cz**, uskutečnilo se 36 kratších **rozhlasových vstupů** ve vysílání různých rozhlasových stanic. Tři dny v týdnu po celý srpen běžela pozvánka do jeskyní Moravského krasu na **brněnském rádiu Petrof**.

V květnu proběhlo natáčení pořadu **Tančící skály** v jeskyni Výpustek, které připravilo Centrum náboženské tvorby **TV studia Brno** jako pilotní dokument s duchovní tematikou pro ...náciťelou mládež. V květnu se dále

Leták k česko-rakouskému propagačnímu projektu ZIELE – TOP – CÍLE. Foto: Zdeňka Mlýnková

Propagační akce

Při příležitosti Dne Země uskutečnila SJMK **úklid Moravského krasu**, speciální celodenní akci uspořádala také Správa Jeskyně Na Turoldu.

Správa Chýnovské jeskyně zorganizovala kromě řady jiných akcí **kostýmovanou pohádkovou prohlídku k Mezinárodnímu dni dětí**.

Jeskyně Olomouckého kraje využily akce pod záštitou krajského úřadu a prezentovaly propagační materiály v tzv. **infobusu**, který objížděl ostatní kraje s prezentací regionu.

Z četných hudebních akcí v jeskyních Moravského krasu jmenujme především koncert a **natáčení dokumentu ČT skupiny Plastic People of the Universe** v jeskyni Výpustek. Úspěch celé akce popřál dopisem i bývalý prezident ČR Václav Havel.

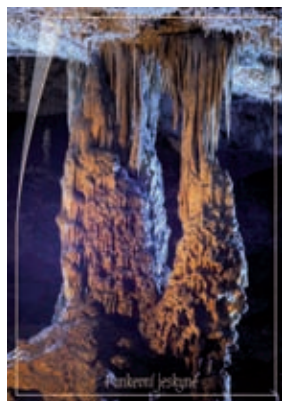
K **Evropskému dni parků** probíhaly speciální prohlídky v Jeskyni Výpustek, v jejím areálu byla ve spolupráci s Policií ČR veřejnosti nabídnuta také **preventivní akce Nežij vteřinou**, zaměřená na dodržování pravidel silničního provozu zejména motokáři.

Veletrhy cestovního ruchu

Mimo veletrhů cestovního ruchu s centrálním zastoupením SJ ČR proběhla prezentace jeskyní **prostřednictvím partnerských obcí Bozkov – Janowice Wielkie** na regionálním veletrhu TOURTEC 2009 v Jelení Hoře v Polsku. Správa Koněpruských jeskyní zabezpečila propagaci jeskyní prostřednictvím **sdružení Karlštejnsko** na veletrzích jak v tuzemsku, tak v Moskvě, Berlíně, Madridu aj.

Internetové stránky

Kromě oficiálních internetových stránek organizace www.caves.cz nebo www.jeskyne.cz mají také některé správy jeskyní své vlastní webové stránky, např. Chýnovská jeskyně na adrese www.volny.cz/jeskyne-chynov. Koněpruské jeskyně jsou součástí internetových stránek <http://jeskyne.cesky-kras.cz>. Účinná propagace jeskyní Moravského krasu je prováděna na internetových stránkách SJMK www.cavemk.cz, které jsou doplněny o virtuální prohlídku jeskyně Balcarka. Propagace zrekonstruované Balcarky byla umístěna také na webových stránkách Czech-Tourismu www.133premier.cz.

*V roce 2009 byla vydána také speciální edice pohlednic zachycující jeskyně ve světle karbidových lamp.
Foto: Petr Zajíček*

Koncert rockové legendy – skupiny The Plastic People of the Universe v Jindřichově sále Jeskyně Výpustek v září 2009. Foto: Jan Flek

Speciální edice pohlednic Moravského krasu

Petr Zajíček

U příležitosti 100 let od objevů jeskyní Punkevních a Kateřinské byly vydány 3 nové pohlednice s archivními fotografiemi. Unikátní záběry zachycují tyto jeskyně v dobách jejich objevování a zpřístupňování.

V roce 2009 byly vydány i tři pohlednice velikosti A5 v nové ediční řadě „Carbide Lamp Edition“. Fotografie zachycují jeskyně Punkevní, Kateřinskou a Balcarku ve světle karbidové lampy. Autorem námětu i fotografií je Petr Zajíček

Speciální pohlednice vydaná ke stému výročí objevení Punkevních jeskyní. Foto: archiv SJ ČR

Zákoutí před Kalvárií v Nové Kateřinské jeskyni ve světle karbidové lampy. Foto: Petr Zajíček

Publikační činnost oddělení péče o jeskyně

Petr Zajiček

V souvislosti s výročím 100 let od objevu Punkevních jeskyní a Nové Kateřinské jeskyně byla publikována v tisku řada krátkých i obsáhlejších článků.

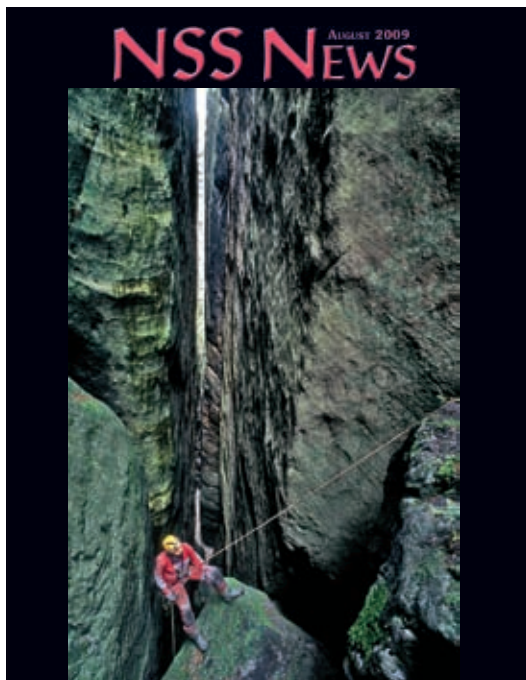
Nejvýznamnějším byl článek v zářijovém čísle české mutace časopisu National Geographic „100 let Punkvy“. Podrobný text je doprovázen současnými i unikátními historickými fotografiemi. Redakce české mutace poskytla darem 30 výtisků tohoto čísla pro účastníky tématického odborného semináře „100 let objevů Kateřinské a Punkevních jeskyní“, který proběhl začátkem října v Moravském krasu.

V průběhu roku 2009 vyšlo také 6 čísel časopisu Naše příroda. V každém z nich byl publikován článek o některé naší jeskyni s fotografiemi, vybrány byly Jeskyně Na Pomezí, Kateřinská, Javoříčské, Balcarka, Na Špičáku a Punkevní. V říjnovém čísle časopisu Příroda pak vyšel obrazový článek o Moravském krasu.

Pracovníkům OPJ se podařilo uspět i v uznávaném zahraničním odborném tisku. V srpnovém čísle časopisu NSS News (zkratka NSS znamená National Speleological Society v USA) byl publikován článek

Úvodní foto k článku v časopise National Geographic – potápěč na dně Macochy objektivem Karla Absolona okolo roku 1920. Foto: archiv OPJ

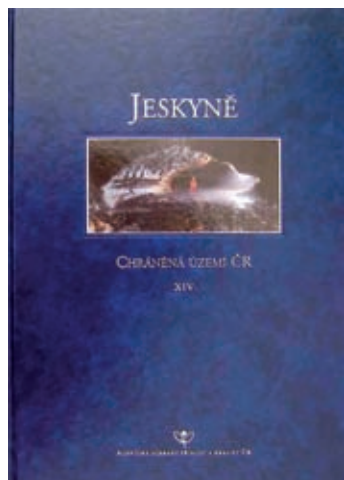

R. Mlejnska, V. Ohrabky a V. Růžičky: „Poseidon – a complex system of underground spaces in sandstone in the Czech Republic“. Příspěvek popisuje podzemní systém Poseidon v Teplických skalách, především jeho specifika mikroklimatická a biospeleologická, a zabývá se rovněž typologií pseudokrasových jeskyní. Článek doprovodila řada fotografií použitých nejen v textu, ale (což se běžně nestává) i na obou stranách obálky.

Titulní strana srpnového čísla časopisu NSS News s fotografií Petra Zajička. Foto: archiv OPJ

JESKYNĚ – čtrnáctý díl edice Chráněná území ČR

Jaroslav Hromas

Obálka publikace *Jeskyně*.

Foto: Ivana Mrázková

řikajících soupisů bylo dlouho diskutováno. Nakonec se však do knihy dostaly, protože jen tak je kodifikována existence uvedených jeskyní, jejich název a evidenční kód. Jedná se také o doklad o bohatosti té které oblasti na podzemní dutiny a povědomí o nich. Znamená to však i nepřímou výzvu badatelsky se jimi zabývat. Tato potřeba vyplývá z očividně rozdílné úrovně publikovaných informací odrážející současný stav poznání.

Vzhledem ke specifiku problematiky se kniha neomezuje pouze na popis krasových či pseudokrasových regionů a jejich jeskyní, ale je rozšířena o „obecnou“ část, ve které jsou stručně vloženy současné poznatky o krasu,

pseudokrasu a jeskyních i jejich genezi v obecném slova smyslu, poznatky o jejich vzniku a vývoji v České republice, o geologii, geomorfologii, hydrologii a hydrogeologii, o datování procesů v krasu a jeskyních, o jeskynních výplních, osteologických, archeologických a antropologických nálezech, jeskynním mikroklimatu a radioaktivitě, a v neposlední řadě také o historii i současnosti poznávání, využívání a ochrany krasu a jeskyní. Díky tomu by se kniha mohla stát i základní oborovou učebnicí.

Knihy je doplněna seznamem 1 473 základních prací o uvedených jeskyních a související problematice. SJ ČR dodatečně sestavila a samostatně ke knize vydala také rejstřík publikovaných jeskyní (viz www.caves.cz).

Již z výše uvedeného lze odvodit, že se na knize podílelo mnoho autorů.

Publikace *Jeskyně* je v pořadí čtrnáctým dílem ediční řady *Chráněná území ČR*. Foto: Ivana Mrázková

Obecnou část editorsky zajišťoval Pavel Bosák a autorsky ji kromě něj zpracovali Jaromír Demek, Ondřej Zeman, Václav Cílek, Jaroslav Kadlec, Milan Geršl, Jaroslav Vašítko, Vojen Ložek, Eva Kadlecová, Karel Sklenář, Petr Sládek, Bohumil Kučera, Ladislav Slezák a Jaroslav Hromas. Regionální část editovala Daniela Bílková a autory hlavních pasáží byli Karel Žák (Český kras), Petr Bouše, Radim Brom, Jaroslav Cícha, Karel Svoboda, Vratislav Ouhřabka, Karel Drbal, Jan Vítek, Radek Mikuláš, Tibor Andrejkovič, Jan Mertlík, Petr Chvátal, Václav Cílek, Radek Mikuláš, Daniel Horáček, Rostislav Morávek, Jiří Kopecký, Josef Wagner, Roman Mlejnek, Milan Geršl, Ivan Balák (Moravský kras), Jiří Kolařík, a dále Barbora Šimečková, Antonín Zelenka, Alexandr Komaško, Jan Flek, Ondřej Jäger, Václav Šutta, Ivo Baroň, Pavel Bezděčka, Zuzana Vařilová a František Krejča.

Fotografický doprovod pochází od 121 autorů (nejvíce Marka a Igora Audyových, Petra Zajíčka a Alexandra Komaška). Plány jeskyní graficky zpracoval Martin Přibíl, mapy Marek Havlíček, Petr Slavík, Ivan Balák a jejich spolupracovníci.

Nelze zde vyjmenovat další desítky osob a institucí (mezi nimi jsou zejména základní organizace České speleologické společnosti), které se na publikaci podílely nebo k ní poskytly podklady. O předtiskovou přípravu publikace se postarala spol. s. r. o. Artedit a celou čtrnáctisvazkovou edici Chráněná území ČR editovali Peter Mackovčín a Miroslav Sedláček.

Závěrem jen krátce: kniha je první encyklopedií o krasu a jeskyních českých, moravských a slezských zemí. Je společným dílem obrovského kolektivu, a proto z pozice editora všem za odvedenou práci i za pochopení průvodních problémů opravdu upřímně děkuji. Svým způsobem se zapsali do historie.

Citace knihy: Hromas J. (ed.) a kol. (2009): Jeskyně.

in: Mackovčín P. a Sedláček M. (eds.): Chráněná území ČR, svazek XIV.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a EkoCentrum Brno, Praha, 608 pp.

Slavnostní křest knihy proběhl v nakladatelství Akademia v Praze za účasti řady významných hostů. Na snímku ministr životního prostředí ČR Ladislav Miko a editor knihy Jaroslav Hromas. Foto: Josef Bílek

Časopis Ochrana přírody

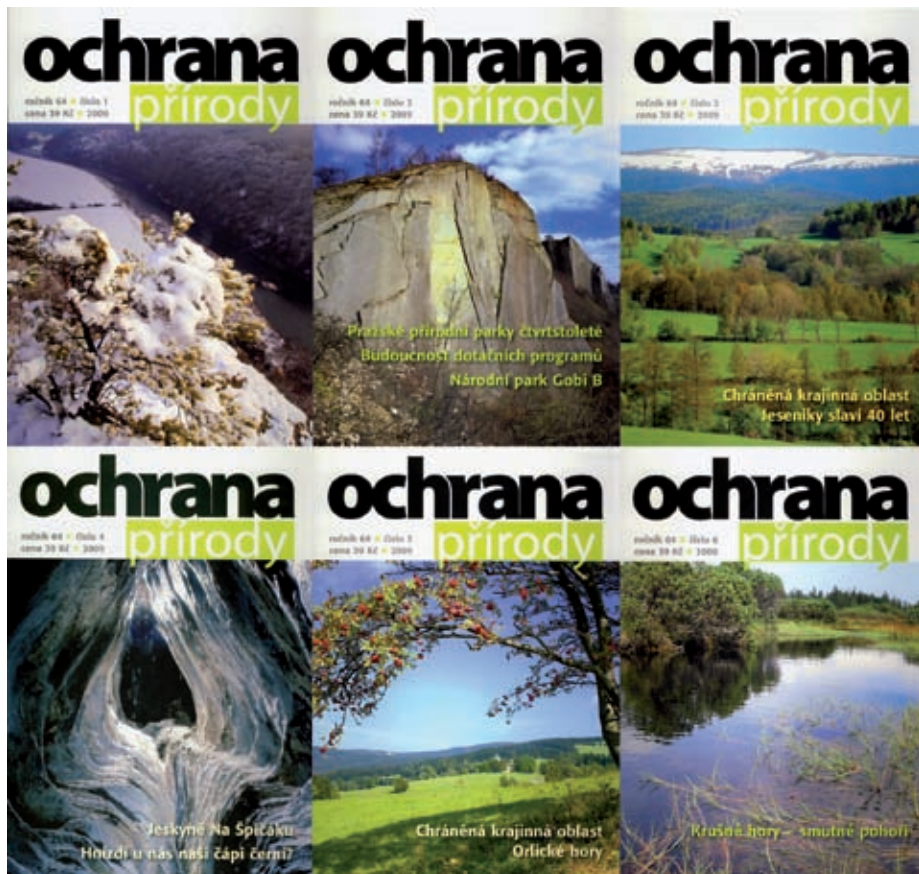
Karel Drbal

Časopis Ochrana přírody začal vycházet v roce 1946, to znamená, že v roce 2009 vstoupil do svého 64. ročníku. Správa jeskyní České republiky spolupracuje na vydávání tohoto média zaměřeného na ochranářskou veřejnost, z toho důvodu bylo na druhé straně obálky doplněno logo SJ ČR. Šéfredaktorkou časopisu je PhDr. Jiřina Bulisová, redakční rada má 18 členů a předsedá jí námětek ministra ŽP RNDr. František Pelc.

Významným počínem v roce 2009 bylo vydání speciálního čísla v anglickém jazyce u příležitosti předsednictví České republiky v Evropské unii. Editorialu čísla se ujal ministr ŽP RNDr. Ladislav Miko. Důležitým přínosem je také uvedení časopisu do elektronické podoby na adrese www.casopis.ochranaprirody.cz.

V ročníku byly publikovány tyto články s problematikou jeskyní a ochrany krasu: Otava, Geršl, Bábek, Kosina: Hranická propast očima geologů; -os-: Jednotná evidence speleologických objektů; Drbal: Jeskyně – „konzervy poznání“; Drbal: Editorial čísla 4; Vozábalová: Jeskyně Na Špičáku; Zajíček: Sto let objevu Punkevních jeskyní a Nové Kateřinské jeskyně.

Časopis sice vychází jako nerefenzovaný, přesto je významnou příležitostí k publikování odborných i populárně naučných článků ve veřejném médiu.

Titulní strany prvních šesti čísel časopisu Ochrana přírody, ročník 2009. Upravil: Karel Drbal

Prezentace na tuzemských a zahraničních veletrzích cestovního ruchu

Jana Gabrišová

Správa jeskyní ČR se již po devatenácté prezentovala na mezinárodním veletrhu cestovního ruchu **Region-tour + GO** ve dnech 15. – 18. 1. 2009 v Brně, a to ve společné expozici se Správou slovenských jaskýň. Na veletrhu proběhla prezentace všech krajů a turistických oblastí ČR, nejvýznamnějších tuzemských cestovních kancelářů, množství zahraničních regionů a turistických centrál. Veletrhu se účastnilo 1 329 vystavujících firem z 28 zemí, navštívilo jej 32 737 návštěvníků, z toho 2 429 cizinců ze 33 zemí, počet akreditovaných novinářů činil 489. Účast na veletrhu organizačně zajišťovaly tradičně Správa jeskyní Moravského krasu a Správa Bozkovských dolomitových jeskyní.

Prezentace na 14. ročníku mezinárodního veletrhu **ITF Slovakiatour** v areálu Incheby Expo Bratislava se uskutečnila ve dnech 22. – 25. 1. 2009. Veletrh probíhal souběžně s výstavou Myslivectví a oddych, 16. veletrhem gastronomie Danubius Gastro a 1. ročníkem výstavy Wellness a fitness. Dynamický nárůst počtu spojených veletrhů potvrzuje atraktivitu kombinace cestovního ruchu, wellness, fitness, lázeňství a gastronomie. Veletrhu se zúčastnilo 536 vystavovatelů ze 32 zemí. Počet návštěvníků činil 65 124, což znamená větší návštěvnost než v minulém ročníku. Účast na ITF Slovakiatour byla SJ ČR nabídnuta Krajským úřadem Jihomoravského kraje v rámci samostatné expozice rozdělené do sekcí podle jednotlivých regionů. Účast byla zčásti hrazena krajem, a to zejména náklady na vystavovatelské místo, vystavovatelské průkazy a grafiku. Veletrh organizačně zajistila Správa jeskyní Moravského krasu.

Ve dnech 5. – 8. 2. 2009 proběhl 18. ročník středoevropského veletrhu cestovního ruchu **Holiday World 2009** a 15. ročník prezentace regionů ČR **Region World** na výstavišti Incheba Expo v Praze – Holešovicích. Veletrh nabízí nejširší kontraktační a informační možnosti pro odborníky a nejrozsáhlejší nabídku regionálních informací pro veřejnost. V celkových parametrech (struktura vystavovatelů, podíl zahraničních a domácích vystavovatelů) se od minulého ročníku zásadně neliší. Pokračoval pokles podílu cestovních kancelářů. Organizační zajištění veletrhu včetně zřízení vlastní expozice a grafiky si bere tradičně na starost Správa Bozkovských dolomitových jeskyní. Velmi výhodné postavení stánku na začátku veletržní trasy v nafukovací hale mělo určitě zásadní vliv na návštěvnost stánku. Veletrh překvapil značnou návštěvností (28 750 návštěvníků) a velkým zájmem ze strany veřejnosti, veškeré propagační materiály jeskyní se rozdaly. Současně v expozici Jihomoravského kraje Moravský kras a okolí prezentovaly jeskyni Moravského krasu pracovnice Informační služby Skalní mlýn a Balcarky.

SJ ČR se ve dnech 21. – 24. 10. 2009 zúčastnila XX. Mezinárodního veletrhu **Tour Salon 2009 v Poznani**, který je největší akcí cestovního ruchu v Polsku. Významným výsledkem spolupráce na veletrhu se stala možnost uveřejnění našich odkazů na internetových stránkách, speciálně vytvořených pro polské turisty cestující do ČR „Czechy latem“, dále nabídka účasti na veletrhu cestovního ruchu v Katowicích se slevou, nabídka prezentace v ranním programu polské televize (obdoba našeho programu Dobré ráno) a nabídka Sdružení podzemních objektů Polska k prezentaci zpřístupněných jeskyní ČR na dalších polských veletrzích cestovního ruchu.

Stánek Správy jeskyní ČR na veletrhu Tour Salon 2009 v polské Poznani.
Foto: Dušan Milka

EKONOMICKÉ ZAJIŠTĚNÍ A HOSPODAŘENÍ ORGANIZACE

Majetek organizace

Převzato z Finančního vypořádání pro státní závěrečný účet za rok 2009, upravila Jana Mazalová

K 31. 12. 2009 činí majetek Správy jeskyní ČR 296 981,64 tis. Kč
Dlouhodobý nehmotný majetek činí 2 915,12 tis. Kč
Dlouhodobý hmotný majetek činí. 294 066,52 tis. Kč
 z toho stavby. 241 152,-- tis. Kč
 pozemky 4 013,38 tis. Kč

Majetek je pravidelně účetně odepisován dle odpisového plánu.

Pohledávky z obchodního styku v celkové výši 2 802,37 tis. Kč
Pohledávky po lhůtě splatnosti nejsou žádné
Pohledávky za dlužníky v konkursním řízení nejsou žádné
Pohledávky, které jsou předmětem právních sporů 203,13 tis. Kč
Pohledávky odepsané nejsou žádné

Finanční majetek ve výši 28 477,62 tis. Kč

Jeho hlavní část tvoří finanční prostředky vlastních fondů.

*Pohled do prostor Jeskyně Výpustek mezi Jindřichovým domem a Babickou chodbou.
Foto: Petr Zajíček*

Rozpočet příjmů a výdajů organizace – závazné ukazatele

Převzato z Finančního vypořádání pro státní závěrečný účet za rok 2009, upr. Jana Mazalová

Přehled rozepsaných závazných ukazatelů v tisících Kč

UKAZATEL	ROZPOČET		SKUTEČNOST
	SCHVÁLENÝ	PO ZMĚNÁCH	
Příspěvek na činnost PO	16 060	16 049	16 049
Mzdové prostředky celkem	30 380	34 469	35 638
v tom: limit prostředků na platy	26 953	29 479	29 522
vlastní zdroje fondu odměn	0	0	1 213
ostatní platby za provedenou práci	3 427	4 990	4 903
Počet zaměstnanců	113	113	100

Podíl státního rozpočtu na financování činností

Převzato z Finančního vypořádání pro státní závěrečný účet za rok 2009, upravila Jana Mazalová

Druh tržeb nebo výnosů	Částka v tis. Kč	Podíl v %
Tržby a výnosy celkem	98 031	100,00
Provozní dotace od zřizovatele celkem	21 587	22,02
- Příspěvek na provoz	16 049	16,37
- ISPROFIN	3 677	3,75
- programy Vědy a výzkumu	811	0,83
Prostředky z rozpočtu ÚSO	10	0,01

Druh tržeb nebo výnosů	Částka v tis. Kč	Podíl v %
Vlastní tržby a výnosy celkem	76 423	77,96
- Tržby za prodej služeb	60 618	61,84
- Tržby za prodej zboží	8 076	8,24
- Tržby z prodeje majetku	176	0,18
- Úroky	131	0,13
- Zúčtování fondů	3 459	3,53
- Jiné výnosy	3 962	4,04

Nově zrekonstruovaná návštěvní trasa Jeskyňě Balcarky při slavnostním uvedení do provozu. Foto: Jan Kakáč

Návštěvnost jeskyní SJ ČR v roce 2009

Daniela Bílková

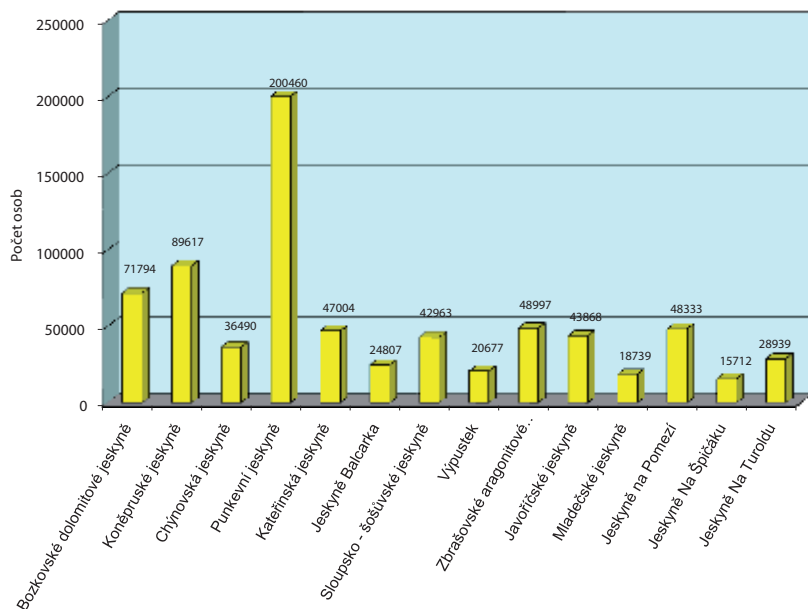
Návštěvnost zpřístupněných jeskyní byla v r. 2009 ovlivněna pokračující celosvětovou ekonomickou krizí. Především se snížil počet návštěvníků z ciziny, hlavně z Ruska (komplikace s udělováním víz), Dánska a Německa. Dalším faktorem bylo nepříznivé počasí v červenci (vítr a popadané stromy na přístupových cestách, výpadky dodávek elektrické energie v jeskyních) a uzavření Jeskyně Balcarka do ukončení rekonstrukce v červenci 2009.

*Provozní budova Javoříčských jeskyní a její okolí
v zimním hávu.*

Foto: Stanislav Vybíral

Návštěvnost jeskyní SJ ČR v roce 2009

Vývoj návštěvnosti jeskyní SJ ČR v letech 2006 – 2009

Daniela Bílková

Od r. 2006 do konce r. 2009 navštívilo zpřístupněné jeskyně v České republice 3 127 873 návštěvníků. Průměrná návštěvnost za toto období činí 781 968 návštěvníků ročně. Návštěvnost byla nižší v r. 2006, poté v r. 2007 prudce vzrostla a od r. 2008 rovnoměrně klesá.

V r. 2006 prošlo 12 jeskyněmi 758 488 návštěvníků. Pokles zaznamenaly Sloupsko-šošůvské jeskyně a Punkevní jeskyně, které byly pro rozsáhlé povodně uzavřeny. Byla zahájena rekonstrukce Chýnovské jeskyně. Návštěvnost vzrostla v nově zrekonstruovaných Zbrašovských aragonitových jeskyních.

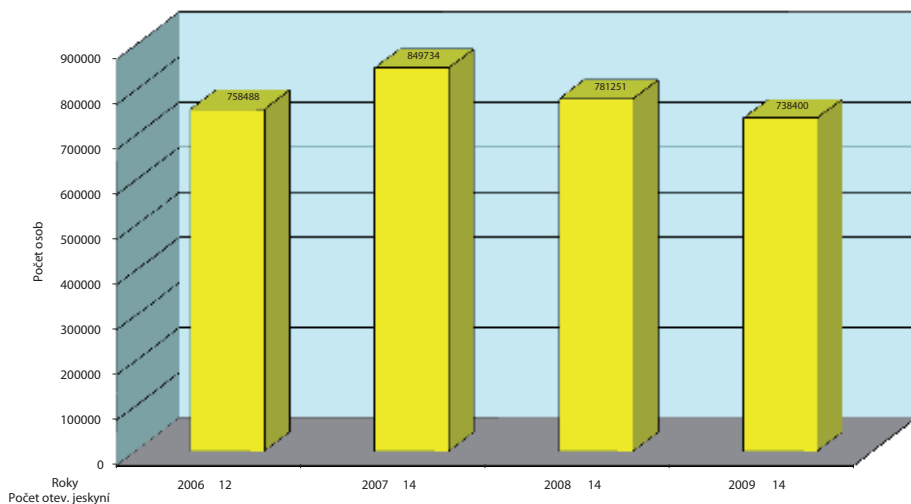
Rok 2007 zaznamenal rekordní návštěvnost od r. 1991 – jeskyněmi prošlo 849 734 návštěvníků. Pokračoval zájem o návštěvu Zbrašovských aragonitových jeskyní a nově otevřenou zrekonstruovanou Chýnovskou jeskyni. V říjnu byla pro veřejnost nově otevřena Jeskyně Výpustek jako 14. zpřístupněná jeskyně v ČR.

V r. 2008 se začala projevovat krize a návštěvnost poklesla na 781 251 návštěvníků. Navíc byla pro rekonstrukci uzavřena Jeskyně Balcarka.

V r. 2009 byl zaznamenán další pokles návštěvnosti, stejně jako na dalších objektech cestovního ruchu. Jeskyněmi prošlo 738 400 návštěvníků. Pokles byl také ovlivněn pokračující rekonstrukcí Jeskyně Balcarka a snížením počtu návštěvníků z ciziny.

Pokles návštěvnosti v letech 2008 a 2009 je podle dlouhodobého sledování návštěvnosti od r. 1991 v „souladu“ s křivkou vývoje návštěvnosti.

Celková návštěvnost jeskyní

Grafy upravila: Daniela Bílková

Analýza návštěvnosti zpřístupněných jeskyní SJ ČR

Pavla Drbalová

Správa jeskyní České republiky zahrnula do svého plánu hlavních úkolů také analýzu návštěvnosti zpřístupněných jeskyní. V rámci mé bakalářské práce na Vysoké škole ekonomické v Praze, Fakultě managementu v Jindřichově Hradci, jsem nabízeného tématu využila. Celá práce je k dispozici na Správě jeskyní České republiky, výsledky byly prezentovány na mezinárodní konferenci „Výskum, využívanie a ochrana jaskýň“ na Slovensku v listopadu 2009 a pro Ročenku 2009 podávám tuto stručnou informaci. Moje poděkování za spolupráci při sběru dat patří pracovníkům jednotlivých správ jeskyní.

V rámci výzkumu jsem primární empirická data získala metodou neadresného písemného dotazování. Zkoumanou populaci představovali návštěvníci třinácti zpřístupněných jeskyní během sezóny 2008. Do výzkumu nebyla zařazena Jeskyně Balcarka, která tou dobou procházela rekonstrukcí. Dotázáno bylo 650 respondentů. Výsledky dotazníkového šetření byly zpracovány prostřednictvím statistického programu R 2.6.0.

Zpracováním příslušných dat bylo možné demonstrovat vliv jednotlivých faktorů ovlivňujících návštěvnost, níže uvádím pouze některé z nich.

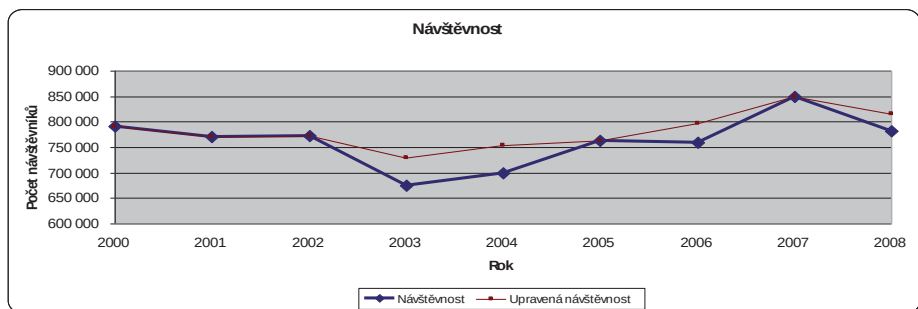
Výši vstupného většina respondentů považovala za adekvátní, s výjimkou Koněpruských jeskyní, kde téměř polovina dotázaných posoudila výši vstupného jako příliš vysokou. Informovanost jednotlivých respondentů pramení ve zvýšené míře od lidí z nejbližšího okolí, přičemž média a vlastní propagační materiály SJ ČR zaujímají až sekundární postavení. Výsledky dotazníkového šetření vypovídají o velice nízké prezentaci jeskyní právě v médiích.

Jedním z dílčích cílů bylo posoudit, zda lze rekonstrukci jeskyně označit jako podstatný faktor podílející se na následném zvýšení návštěvnosti. Pouhá desetina dotázaných vypověděla, že důvodem návštěvy byla rekonstrukce. Převážně se jednalo o klienty jeskyní Na Špičáku, Chýnovské a Zbrašovských aragonitových jeskyní. Úloha rekonstrukce z hlediska návštěvnosti se oproti očekávání jeví překvapivě, neboť její vliv je spíše marginální.

Z analýzy návštěvnosti jeskyní rovněž vyplývá, že hlavní opatření, vedoucí k nárůstu disponibilních finančních prostředků z tržeb za vstupné, by měla být cílena převážně na rodiny s dětmi a zahraniční návštěvníky, jejichž počet se v posledních letech rapidně zvyšuje. Alarmujícím ukazatelem je nárůst neplaticích osob, od roku 2000 bezmála o 5 %. V současné době je z celkového počtu návštěvníků téměř 10 % neplaticích.

Přiložený graf demonstruje návštěvnost jeskyní SJ ČR v letech 2000 až 2008. Hodnoty upravené návštěvnosti zobrazují fiktivní data, která byla vykalkulována na základě průměrných návštěvností Zbrašovských aragonitových jeskyní, Chýnovské jeskyně a Balcarky, které byly tou dobou uzavřeny z důvodu přestavby. Spojnice upravené návštěvnosti pak znázorňuje modelovou situaci teoretického stavu, jež by pravděpodobně nastal, kdyby nebyly jeskyně uzavřeny.

Autorka Bc. Pavla Drbalová je studentkou magisterského oboru „Management“ Vysoké školy ekonomické v Praze, Fakulty managementu v Jindřichově Hradci.

Graf zachycující vývoj skutečné a upravené návštěvnosti v období let 2000 – 2008. Upravila: Pavla Drbalová

Investiční akce

Lubomír Přibyl

Rekonstrukce návštěvní trasy Jeskyně Balcarka – II. etapa

Stavbu zahájila v r. 2007 první etapa představující záchranný archeologický výzkum a napřímení a rozšíření vchodu pro bezpečný vstup a transport velkého množství materiálu v obou směrech. Na ni bezprostředně navázala etapa druhá, v jejím průběhu byly postupně z jeskyně odstraňovány zakládky z dob zpřístupňování a pokládány nové rozvody elektřiny, oplachové vody, budovány nové chodníky, schodiště a instalováno nové zábradlí z nerezového materiálu. Práce byly provedeny v souladu se smlouvou o dílo včetně termínu dokončení stavby.

Počátkem r. 2009 bylo rozhodnuto použít k nasvícení Velkého dómu LED světél s 10letou životností a velmi malou spotřebou el. energie (svítidla o výkonu 3 – 9 W nahradila původně plánovaná 80 – 120Watová svítidla zn. Disano). Návratnost investice na toto osvětlení (365 000,- Kč) poskytnuté MŽP nad rámec původní akce bude asi 6 – 7 let. Rekonstrukci realizovala firma ZAMGEO Rožňava ze Slovenska.

Zámečníci Jiří Bílek a Jaroslav Špidlík při montáži nerezových schodišť v Jeskyni Balcarka. Foto: Jiří Hebelka

Projekt „Jeskyně a lidé“, integrální expozice Moravského krasu

V návaznosti na předchozí akci bylo zahájeno budování kulturně-vzdělávacího systému „Integrální expozice Moravského krasu“. Jeho dílčí projekt „Jeskyně a lidé“ je zaměřen na přírodu a člověka poslední doby ledové. Koncepce byla rozvinuta v expozice „Magdalenienští lovci sobů a koní“ a „Mláděta jeskynního medvěda“, které byly otevřeny na Balcarka dne 3. 7. 2009.

Témata jsou zde předkládána na osmi panelech s uměleckými rekonstrukcemi života lovců, ve čtyřech vitrinách s kopii archeologických nálezů, paleolitického umění i fosilních dokladů zvěře závěru poslední doby ledové, na třech dioramatech umocňujících atmosféru života lovců v jeskyni a místa rození medvědů, a to s průvodním slovem i hudebním a zvukovým doprovodem.

Organizační i tvůrčí vklad pracovníků SJ ČR a finanční zajištění akce umožnilo vytvořit didaktický i estetický celek, který vede k dlouhodobému přínosu v propagaci nejen Balcarky jako přírodní a kulturně-historické destinace, ale i všech dalších jeskyní expozičního systému, se kterými bude tématicky propojen.

Nákup provozní budovy Jeskyně Na Turoldu

SJ ČR převzala Jeskyni Na Turoldu do správy v r. 2004 (tehdy jako AOPK ČR), zajišťuje její ochranný management a provozuje ji pro veřejnost. K tomuto účelu byla dosud od města Mikulov pronajata budova asi 200 m od vchodu do jeskyně. V r. 2009 byla uzavřena kupní smlouva o prodeji za cenu stanovenou soudně znaleckým posudkem. Koupě byla realizována v prosinci 2009, čímž SJ ČR získala trvalé zázemí pro zajištění ochrany a návštěvního provozu jeskyně.

Obnova vozového parku

Byly pořízeny následující osobní automobily pro správu jeskyní:

Jeskyně Na Turoldu	Škoda Fabia Combi 1,4 16V
Bozkovské dolomitové jeskyně	Škoda Fabia Combi 1,4 16V
Chýnovská jeskyně	Škoda Fabia Combi 1,4 16V
Ústřední pracoviště SJ ČR Průhonice	Škoda Octavia Combi 2.0 TDI 4x4
Správa jeskyní Moravského krasu	Dacia Logan 1,6 (sedmimístný).

Seadmístná Dacia byla pořízena s ohledem na provoz Punkevních jeskyní v letním období. V období velkého zájmu návštěvníků je prodlužována provozní doba jeskyní a zaměstnanci zajišťující poslední vstupy jsou po jejich skončení dopravováni do Blanska ke spojmům hromadné dopravy. Tři vozidla Škoda Fabia byla pořízena v rámci centrálního výběrového řízení organizovaného MŽP.

Za nově zakoupená vozidla bylo vyřazeno pět automobilů Škoda, pořízených v předchozích letech, jejichž udržování v bezpečném stavu by bylo nadále neefektivní.

Interaktivní světelně zvuková instalace v Jeskyni Výpustek

Zařízení představuje síť barevných LED diod, umístěných pod stropem jeskyně, které se střídavě rozsvěcují v návaznosti na použitou hudbu. SJ ČR nechala v r. 2009 zařízení do jeskyně nainstalovat a po dobu 2 měsíců ho zkušebně provozovala formou pronájmu. Vzhledem k velice kladným reakcím návštěvníků bylo rozhodnuto o jeho zakoupení. Nákup byl v daném případě efektivnější než pronájem, neboť kupní cena představovala dvouleté nájemné.

Videokamera Canon XH A1S

Organizaci dosud chyběl přístroj pro kvalitní videodokumentaci vývoje krasu a jeskyní, dokumentaci a prezentaci akcí spojených s úkoly organizace a pro tvorbu videozáznamů k vytváření naučných a propagačních dokumentů. Vzhledem k obtížným podmínkám jeskynního prostředí a těžké dostupnosti některých podzemních lokalit nebylo možno tyto potřeby zajistit dodavatelsky profesionálními filmovými štáby, a to zejména z důvodu neúnosně vysokých finančních nákladů.

Byl proto vybrán přístroj vhodných vlastností (rozměrů, váhy i kvality), kterým mohou zaměstnanci proškolení v práci s kamerou sami pořizovat potřebné videodokumenty v obtížných podmínkách podzemí a v profesionální kvalitě. Přístroj bude také používán pro zpracovávání a archivaci dalších digitálních obrazových dokumentů, pořízených na jiná média.

Záložní zdroj Jeskyně Na Turoldu

Nákup souvisí s postupným vybavováním všech zpřístupněných jeskyní zařízeními pro zajištění bezpečnosti návštěvníků i zaměstnanců v případě nečekaného výpadku elektrické energie. Záložní zdroj umožní bezpečné dokončení prohlídky a vyvedení návštěvníků z jeskyně. V případě Jeskyně Na Turoldu bylo rozhodnuto o použití akumulátorového typu záložního zdroje, který je soustavně dobíjen ze sítě. Při výpadku elektrického proudu se automaticky zapojí světla osvětlující celou pochůzkovou trasu.

Ozvučovací a promítací zařízení do Sloupsko-šošůvských jeskyní

V Eliščině jeskyni SŠJ návštěvníci už více než 15 let poslouchají reprodukovanou hudbu jako ukázkou vynikající akustiky prostoru. V r. 2009 se původní ozvučovací zařízení už nepodařilo udržet v provozuschopném stavu, bylo proto nahrazeno novým s vysokou odolností proti vlhkosti.

V jeskyni Kůlna je připravována rozsáhlá expozice života pravěkých lidí. Její součástí je v r. 2009 zakoupené a instalované promítací zařízení, jehož pomocí jsou na stěny jeskyně promítány fotografie i filmy představující život pravěkých obyvatel. Instalace zařízení je dalším krokem k naplnění záměru, kterým je vytvoření třetího samostatného prohlídkového okruhu v SŠJ.

Vodovodní přípojka Javoříčských jeskyní

Zbudování přípojky vyřešilo letitý problém s celoročním zásobováním této správy jeskyní pitnou vodou. Dosud se voda přiváděla pouze v letním období, polyetylenová hadice byla vedena lesem po povrchu terénu, v zimě musela být vypuštěna a voda se do objektu musela dovážet. Přípojka je napojena do stávajícího rozvodu vody u východu z jeskyně, kterým je pak přiváděna do provozní budovy. Přípojku bylo nutno vybavit zesilovačem tlaku, a to malou čerpací stanicí umístěnou cca v půli trasy, aby bylo možno překonat převýšení terénu mezi zaústěním přípojky do obecního vodovodu v údolí a jeskyni.

Výkop rýhy pro vodovodní přípojku k Javoříčským jeskyním v dubnu 2009. Foto: Stanislav Výbiral

*Provozní budova Správy Jeskyně
Na Turoldu je od roku 2009
již v majetku SJ ČR.
Foto: Jiří Kolařík*

Velké technické opravy

Lubomír Příbyl

Oprava střechy provozní budovy Jeskyně Výpustek

V roce 2009 bylo po silných deštích zjištěno rozsáhlé poškození původní střechy provozní budovy v prostoru nad bývalou učebnou, bohužel tento problém nebyl viditelný při provádění celkové rekonstrukce budovy v letech 2007 a 2008.

K odstranění závady bylo nutno demontovat 80 m² poškozené střechy včetně tepelných izolací. Následně byly provedeny nové truhlářské a tesařské konstrukce včetně ochranných nátěrů, klempířské konstrukce, tepelná izolace celé opravované části střechy a nakonec byla do dotčených místností instalována závěsná ocelová konstrukce včetně podhledu ze sádkkartonu. Finančně byla celá oprava pokryta z účelové dotace MŽP.

Na závěr akce byla provedena prohlídka celé budovy s konstatováním, že po opravě části střechy je objekt v dobrém technickém stavu.

*V první fázi opravy střechy na Výpustku
bylo nutno shodit totálně shnilé střešní krovy.
Foto: Jiří Hebelka*

Jiná činnost SJ ČR

Lubomír Přibyl

SJ ČR ani v roce 2009 nevyužívala v plném rozsahu všech možností uvedených pro „Jinou činnost“ ve zřizovací listině, nicméně úspěšně ji rozvíjela hlavně v těchto oblastech:

Prodej upomínkových předmětů

Tuto službu návštěvníkům zajišťuje SJ ČR ve svých objektech a svými zaměstnanci vyjma Chýnovské jeskyně, kde má stánek upomínkových předmětů pronajatý ZO ČSOP Chýnovská jeskyně. Tato organizace využívá kromě nájemného celý čistý výnos k nákupu zařízení, materiálu a tiskovin, využívaných pro potřeby a ve prospěch Správy Chýnovské jeskyně. V roce 2009 všechny správy jeskyní vykázaly v rámci těchto služeb kladný hospodářský výsledek.

Prodej občerstvení

Prodej občerstvení řeší SJ ČR téměř výhradně formou pronájmu nebytových prostor soukromým subjektům. Důvodem je velká náročnost na dodržování hygienických předpisů, na skladovací prostory a jejich vybavení a v neposlední řadě i na personální obsazení provozoven.

Provozování odstavných ploch a parkovišť pro vozidla návštěvníků

SJ ČR provozovala v roce 2009 buď ve vlastní režii nebo formou pronájmu parkoviště u Koněpruských jeskyní, parkovací plochy v areálu propasti Macocha a areálu Skalního mlýna v Moravském krasu. Počínaje rokem 2009 SJ ČR na parkovištích, která bezprostředně navazují na vstupní areály jeskyní (Jeskyně Na Poomezí, Sloupsko-šošůvské jeskyně a Jeskyně Balcarka), přestala vybírat parkovné a svým návštěvníkům tuto službu poskytuje bezplatně.

Spolupráce při konání kulturních akcí v jeskyních

V červnu se uskutečnil v Punkevních jeskyních 12. ročník hudebního festivalu „Čarovné tóny Macochy“, který pořádá za pomoci SJ ČR agentura FCT z Prahy. Festival byl zahájen koncertem Lenky Filipové a v následujících dnech si návštěvníci mohli vychutnat nevšední atmosféru koncertů v jeskyních při vystoupeních Spirituál kvintetu, Miroslava Palečka, Jiřího Stivína a Radky Fišarové. V Punkevních jeskyních dále zazněly samostatné koncerty M. Palečka, světově známého hudebního virtuosa Jaroslava Svěceného, pěveckého sdružení Rastislav, vystoupení pro handicapované studenty z Holandska, Německa a Slovenska (OS Naděje) a pro CK HORATIA.

Ve Sloupsko-šošůvských jeskyních se konaly koncerty pěveckého sdružení Lumír v Eliščině jeskyni,

v prostorách Kůlny koncert J. Šulákové se skupinou Fleret, charitativní koncert Druhé trávy atd. Řada zajímavých koncertů a výstav byla uspořádána i v dalších jeskyních SJ ČR, jak je uvedeno v ostatních příspěvcích.

*Z koncertu nestárnoucího Spirituál kvintetu v Punkevních jeskyních.
Foto: Hynek Pavelka*

Studijní cesta pracovníků SJ ČR do Německa

Barbora Šimečková

Naše tradiční studijní putování neslo letos podtitul „Sádrovcové a medvědi jeskyně Německa“. Projedli jsme střední část německého státu prakticky od západní hranice po východní okraj a navštívili tři spolkové země: Severní Porýní-Vestfálsko, Dolní Sasko a Sasko-Anhaltsko. Kromě avizovaných kostí jeskynních medvědů a dynamického sádrovcového krasu jsme viděli řadu dalších zajímavostí, rozsah tohoto článku mi však dovolí vybrat pouze některé.

První zastávku jsme učinili na **Attahöhle**, patrně nejnavštěvovanější jeskyni v Německu s roční návštěvností 300 000 osob, zpřístupněné již od r. 1912. Vedle hůlkových stalagmitů jako z Kateřinské a záclon jako na Javoříčku nás upoutaly masivní krusty kalcitových krystalů vzniklých pod hladinou stabilních jezer. Prohlídková trasa je dlouhá 1 km, návštěvní provoz je plynulý jako na běžícím páse.

Naproti tomu **Herbstlabyrinthsystem** v malé vesničce Breitscheidu je nejmladší zpřístupněnou jeskyní Německa (2009). Zatím ji navštívilo pouze okolo 12 tis. osob, protože je s ohledem na těžbu v blízkém kameolomu otevřena pouze o víkendech. Zpřístupnění jeskyně odpovídá nejmodernějším trendům v oboru: technické konstrukce chodníků jsou vyrobeny ze sklolaminátu, svítidla využívají technologii LED diod, čímž se minimalizuje nežádoucí růst lampenflory a zároveň vynikají bílé partie výzdoby. V blízkém Erdbachu se nachází muzeum, které v promyšlené expozici „Skoky v čase“ prezentuje archeologické nálezy z blízkého okolí v kontextu regionálních i světových dějin, geologie, speleologie i religionistiky.

Do jeskyně **Dechenhöhle** vchází návštěvníci přímo z nádražního perónu. Jeskyni tvoří horizontální chodby s částečně poničenou krápníkovou výzdobou a četnými nálezy kostí prehistorické zvířeny. Turistické chodníky jsou zpevněny šterkovou drtí. Z budovy bývalé restaurace je zbudováno muzeum s rozsáhlou expozicí od vývoje krasu přes dinosaury, poslední dobu ledovou, pravěká zvířata i lidi, bájně podzemní tvory až po jeskynní badatele. Návštěvnost činí asi 50 tis. osob ročně.

Je-li jeskyně známa odedávna, bývá to na jejím interiéru znát, a to je i případ **Heinrichshöhle**. Její vchod byl zakreslen do mapy již v roce 1771 a byla také jako jedna z prvních v Německu elektrifikována (1905). O co méně se zachovalo krápníkové výzdoby, o to impozantnější jsou hromady medvědíh kostí skrývajících se v jejích sedimentech – bylo z nich sestaveno 18 kompletních koster. Jedna z nich stojí v jeskyni spolu s mimořádně zdařilými modely jeskynního medvěda a hyeny. V návštěvnosti, pohybující se do roku 2009 okolo 20 tis. osob, došlo k poklesu na současných 12 tis.

Ještě mnohem déle (první zmínka 1586) je známa jeskyně **Kluterthöhle** tvořená bludištěm chodeb vzniklých převážně korozi podél puklin. Nemá krápníkovou výzdobu, ve stropích jsou patrné masivní uhličitánové kostry korálů (stromatopor) tvořících zdejší střednědevonské vápence. Povrch chodníků sestává z pouhé udusané hlíny a na stěnách se vyskytuje v poměrně značném rozsahu lampenflora. Jeskyni ročně navštíví 45 000 osob a využívá se také pro speleoterapii.

Nejvíce fantazie vzbuzují věci, které již neexistují. Takový je osud odtěžené jeskyňky **Feldhofer Grotte** v Neanderově údolí nedaleko Düsseldorfu, kde byly v r. 1856 nalezeny zbytky kostry tzv. neandrtálského člověka. Dnes je lokalita nápaditě upravena jako naučný park a je součástí prohlídky blízkého **Neandertal Museum**. Pojetí expozice v budově i terénu je na hony vzdáleno nežádné systematické přírodovědci 19. století a kromě dnes již samozřejmého aktivního zapojení návštěvníka do prohlídky jej především nutí hledat odpovědi na otázky: Kam dospělo lidstvo od dob neandrtálců? Jdeme v určitých oblastech lidského konání vždycky tím správným směrem ...?

K prohlídce jeskyně je možno nalákat návštěvníky různým způsobem. U **Bilsteinhöhle** je hlavním cílem turistů lesopark se živými zvířaty a jeskyně je k němu jaksi „přifařena“. Nižší patra jeskyně jsou trvale zatopena, prohlídková trasa vede suchou částí se zachovalými masivními krápníky, ale skalní stěny jsou v neuvěřitelných plochách pokryty bujnými porosty lampenflory! Škoda přeskoda, stačila by trocha Sava a 30 tisícům návštěvníků by se určitě líbila mnohem víc (myslím jeskyni, půvabná slečna průvodkyně sklízela obdiv našich chlapců i tak).

Malá jeskyně – velická budova, tak by se dal ve zkratce shrnout dojem z **Iberger Tropfsteinhöhle**. Provozní zázemí s obrovským parkovištěm, prostornou halou, prodejnou suvenýrů i rozsáhlou naučnou expozicí v patře můžeme jen tiše závidět. Také vstupní úpadnici do jeskyní nápaditě využili, po celé délce ji provázejí naučné tabule, časová osa s geologickým vývojem Země a promítání vzniku korálového útesu či průzkumu nezpřístupněných prostor. Jeskyně samotná je však dost zanedbaná, se značným výskytem lampenflory. Zajímavá je její geneze, oxid uhličitý ve zdejších krasových vodách vzniká jako vedlejší produkt zvětrávání sideritu a na stěnách proto převažují korozní tvary.

A konečně něco, co doma nemáme – zpřístupněná jeskyně v sádrovci zvaná **Heimkehle**, v jejichž obrovských domech svítí průzračná zelená jezera. První zmínky pocházejí z roku 1357, nejméně zajímavou etapu však zažila v době 2. světové války, kdy se zde vyráběly části letadel Junkers 88 a svou smrt zde našly stovky vězňů z okolních koncentračních táborů. Součástí prohlídky je i expozice z doby válečného zneužití jeskyně a „podzemní památník“ jeho obětem. Místní „závodník“ nám také prozradil řadu zajímavostí z báňskobezpečnostní problematiky, zejména kolem opakovaných opadů horniny na návštěvní trasu, a ukázal nám i zdejší mapovou dokumentaci.

Olbřímí rozměry mají i prostory další sádrovcové jeskyně **Barbarossahöhle**. Upoutá především její horninový plášť s oky čistého alabastru a s odlučujícími se „listy“ sádrovce ze stěn a stropů. Morfologie stěn se zrcadlí v nehybných hladinách jezírek tak, že často nelze poznat, které skalní bloky leží už pod vodou. Nechybí samozřejmě údajný podzemní trůn císaře Fridricha I. - Barbarossy (Rudovouse). Jeskyně byla zpřístupněna v r. 1866 a v r. 2004 prošla celkovou rekonstrukcí v hodnotě 120 000,- €. Navštíví ji 70 tis. osob ročně.

Jeskyně **Einhornhöhle** je v podstatě obrovskou podzemní chodbou v dolomitu známou od nepamětí. Je vyplněna několikametrovými vrstvami sedimentů s kostmi jeskynního medvěda a dalších živočichů. Přírodovědec G. W. Leibnitz z nich v r. 1663 poskládal skelet bájného dvounohého jednorožce (s kolečkem na konci ocasu). V místě vyústění chodby na povrch byly nalezeny kosti neandrtálců i pozůstatky mladších kulturních vrstev.

*Odlupující se „listy“ sádrovce ze stropu a hladiny jezer zrcadlí vše, včetně naší výpravy, zůstanou nezapomenutelným zážitkem z Barbarossahöhle.
Foto: Jan Flek*

Naše putování jsme ukončili v údolí Rübelandu prohlídkou obou zdejších zpřístupněných jeskyní. Ta „starší“, **Baumannshöhle**, byla objevena r. 1536 horníkem Baumannem, hledajícím železnou rudu, a je provozována od r. 1644. Návštěvní okruh má délku 1 km a v největší prostře zvané Goethův sál nalezneme také divadelní scénu s 300 místy k sezení.

Naproti ležící **Herrmannshöhle** objevili v r. 1866 při stavbě silnice a v r. 1890 byla jako první jeskyně v Německu elektrifikována. Kromě výzdoby, tvořené masivními kalcitovými krystaly, je pověstná zejména chovem macarátů jeskynních dovezených z Postojné. Obě jeskyně jsou spravovány společně, o tom se dočtete více v následujícím příspěvku z pohledu jejího bývalého vedoucího pana Wolfganga Haseho.

Odbornou náplň cesty doplnilo samozřejmě také rozšiřování rozhledu kulturního, prohlédli jsme si např. zříceniny hradu a monumentální památník **Kyffhäuser** s jezdeckou sochou císaře Wilhelma I. Uchvátila nás i středověká městská centra **Osterode** a **Wernigerode**. Ale uprostřed hrázděných domů **Herbornu** se nečekaně dostavil příliv národní hrdosti, když jsme na zdi protestantské univerzity spatřili pamětní desku označující dobu studií a pedagogického působení Jana Ámose Komenského. Všechno souvisí se vším – vždyť možná právě tady začal malovat svoji slavnou Mapu Moravy!

Zpráva: Vánoční pozdrav z Rübelandu

Posláno: úterý 22. prosince 2009

Dobrý den, přáteli Karle Drbale!

Dnes odpoledne jsem dostal zprávu od Tebe a velmi jsme se z ní zaradovali. Vrátily se vzpomínky, jak jsme si před 20 lety v říjnu 1989 pár dní před politickým převratem udělali na zpáteční cestě od Karla Kačmaříka z Brna zastávku na Chýnově, našli přístřeší ve Vašem novém domě a večer sledovali na TV Wien demonstrace v Lipsku a jinde v NDR. Mnohé se u nás změnilo. Doba převratu byla také pro mne, jako ředitele jeskyní, obdobím přeškolení a změny myšlení.

My, jako muzejní organizace, jsme se najednou stali provozem podnikatelské povahy – sdružení Rübeland, já jsem se stal obchodním vedoucím této firmy se všemi důsledky. Spolupracovníci byli kvůli nedostatku návštěvníků v roce 1990 odsouzeni ke zkrácení pracovních úvazků a já jsem to měl všechno zorganizovat. Najednou jsme podléhali daňové povinnosti se všemi jejími dopady, dani z příjmů společnosti, živnostenské dani a dani z přidané hodnoty 14 %, 15 % a později 19 %, a mnohému dalšímu.

Administrativa se přebudovala na elektronické zpracování dat. Na požadavek báňského úřadu se muselo v obou jeskyních nainstalovat nové elektrické osvětlení podle předpisů VDE (*Svaz pro elektrotechniku, elektroniku a informační techniku v Německu – pozn. překl.*), bylo vyžadováno zařízení pro nouzové osvětlení s diesellovým generátorem, které po výpadku napětí ve veřejné síti automaticky převezme zásobování elektřinou.

Přijímací hala Hermannshöhle musela být kvůli nebezpečí zřícení od základu rekonstruována včetně sanitárního zařízení. Stezka pro návštěvníky od východu z Baumannshöhle k silnici byla nově postavena. Tohle všechno jsem mohl mezi lety 1990 až 1997 při návštěvnosti 380 000 osob za rok sám financovat bez přijetí bankovního úvěru.

Na sklonku léta 1997 v mých 63 letech nastala doba pomýšlet na důchod. Byl už čas, neboť jsem nejednou v noci nemohl najít klid a už to dál nešlo. Nyní jsem již 12 let důchodcem, jak tomu říkají Rakušáci (*v originále užito výrazu der Pensionist, v Německu se častěji používá der Rentner – pozn. překl.*), a se správou už téměř nemám kontakty.

Je to tak dobře, protože můj nástupce dokonale převedl provoz přes úskali změny, nechal všechno běžet samoočinně. Přijímací hala Baumannshöhle byla v letech 2007 – 2008 rekonstruována s dotací téměř 750 000,- €! Dnes mají obě jeskyně zase návštěvnost (téměř 190 000) skoro jako před druhou světovou válkou v roce 1939! Teď je mi 75 let a jeskyňářské kormidlo v Rübelandu převzali mladší lidé.

Těší mne, že jsme zase v kontaktu, i když je to jenom přes e-mail. Moje kontakty se po převratu kvůli popisovanému vytížení téměř se všemi kamarády z bývalé ČSSR přerušily. Byl jsem jen několikrát soukromě na dovolené v Nízkých Tatrách v Jasné a potkal se tam zase s přáteli, dnes jsem ještě ve spojení vlastně jen s Františkem Bernardovičem z Ružomberka, kterého jsem navštívil naposledy v září 2008.

Pro dnešek přeji Tobě, stejně jako Tvé rodině a lidem kolem Chýnovské jeskyně pozhnané a radostné vánoční svátky a zdravý a úspěšný rok 2010.

Zdař Bůh z jeskynního území Rübelandu
od Wolfganga a Evy Haseových

V Jeskyni Hermannshöhle uvidíte mj. i kompletní kostru jeskynního medvěda. Foto: Jan Flek

STUDIJNÍ CESTY JEDNOTLIVÝCH SPRÁV JESKYNÍ V ROCE 2009

Studijní cesta Správy Bozkovských dolomitových jeskyní

Miroslav Šimek

Jako každoročně, tak i letos Správa Bozkovských dolomitových jeskyní ve spolupráci s ZO ČSS 5-01 Bozkov pořádala studijní cestu.

Tentokrát byl hlavním cílem Moravský kras, předkrmem pak návštěva historického podzemí Jihlavy a Znojma. V Jihlavském podzemí nás především zajímala „svítící stěna“ a ve Znojmě expozice strašidel, která oživuje jinak monotónní podzemní prostory, většinou vylité betonem.

Zbytek cesty byl věnován Moravskému krasu. Nejdříve jsme navštívili nejnověji zpřístupněnou jeskyni pro veřejnost – Výpustek. Pro většinu vyčerpávající a určitě ještě ne úplný výklad vedoucího provozu Roberta Dvořáčka stál za to, tříhodinovou prohlídku, a ještě k tomu zadarmo jen tak někde nedostanete! Díky ochotě místní Základní organizace ČSS 6-05 Křtinské údolí jsme navštívili i pro veřejnost jinak nepřístupné části této jeskyně. Poslední den byl věnován nově zrekonstruované Jeskyni Balcarka. Vždy je zajímavé vidět proměnu jeskynních prostor, které jsme poznali už dříve.

Ze zcela jiného soudku byla návštěva starého větrného mlýna v Rudici. Povídání dědy Edy je něco neopakovatelného. Kdo netušil, co ho čeká, doslova nevěřil svým uším. A pro všechny, kdo víte, oč se jedná: „Koza se nám oběsila!“ Poté část účastníků ještě sestoupila do Rudického propadání, vykoupat se čas od času není nic špatného. Zbytek výpravy se věnoval rybníkářství, u nás na Bozkově je nemáme, a tak výlov rybníka Olšovec v Jedovnicích se všemožnými atrakcemi byl také zajímavý.

Tak jako v předchozích letech jsme zase něco poznali a doufáme, že to určitě nebyla poslední studijní cesta.

Bozkovští jeskyňáři se připravují na speleologickou exkurzi do nezpřístupněných částí Jeskyně Výpustek.

Foto: Jiří Vele

Studijní cesta Správy Jeskyně Na Turoldu

Jiří Kolařík

V roce 2009 jsme navázali na krátkou tradici studijních cest Správy Jeskyně Na Turoldu. Z důvodů celosvětové ekonomické krize jsme si pro naši cestu vybrali ne příliš vzdálené jeskyně Javoříčské a Mladečské. Zpestřením naší cesty byla prohlídka hradu Bouzov.

Z Mikulova jsme vyrazili 6. 11. 2009 v pozdních odpoledních hodinách směr Javoříčko. Po společně stráveném večeru na jeskyňářské základně v obci Březina, kde probíhaly hra v kostky zvaná „macháček“, turnaj v místní indiánské hře a taneční zábava, jsme se v sobotu v brzkých dopoledních hodinách vypravili do Javoříčských jeskyní. Po prohlídce návštěvní trasy jsme s místními jeskyňáři navštívili i nepřístupné části, odkud jsme vylezli až večer. Po nezbytné hygieně, neboť jemné blátíčko z jeskyně nám zalepilo většinu tělních dutin, pokračoval společenský večer utužováním vztahů mezi průvodci a jeskyňáři.

Neděli jsme zahájili prohlídkou nedalekého hradu Bouzov. I přes to, že jsme měli domluvený a zaplacený malý okruh, byla k nám paní průvodkyně velmi vstřícná a vzala nás do věže a dalších částí hradu, které patří k rozšířeným prohlídkám či k částem pro veřejnost nepřístupným.

Z hradu Bouzov pokračovala odpoledne naše cesta do Mladečských jeskyní, kde jsme absolvovali, již značně unaveni událostmi předešlých dnů, poslední prohlídku studijní cesty, a to zpřístupněnou návštěvní trasu. Při zpáteční cestě, která probíhala za zpěvu nejen lidových písní doprovázených kytarou, nezbylo než konstatovat, že pořádání studijních cest za poznáním jiných jeskyní a utužení přátelství mezi průvodci opět splnilo svůj účel.

Zvláštní poděkování patří kolegům Standovi Vybíralovi z Javoříčských jeskyní a Drazě Coufalové z Mladečských jeskyní, kteří nás ve svém volném čase ochotně provedli jeskyněmi, a dále reportérce České televize Lence Tiché, která nám zprostředkovala prohlídku již uzavřeného hradu Bouzova.

Turolďští jeskyňáři na exkurzi v nepřístupných částech Javoříčských jeskyní. Olomoucký dóm je přece jen o něco „větší“ prostorem, než znají z domova. Foto: Jiří Kolařík

Studijní cesta Správy Koněpruských jeskyní

Alexandr Komaško

Po studijní cestě r. 2008 do Českého krasu jsme následující rok navštívili kras Moravský. 5. 11. 2009 v 17.00 jsme vyjeli od berounského vlakového nádraží a před 22. hodinou jsme dorazili ke správní budově Sloupско-šořůvských jeskyní, ve které jsme se v prvním patře rozložili.

6. 11. 2009 jsme začínali jeskyní Býčí skála, kterou nás prováдел vedoucí Správy CHKO Moravský kras RNDr. Leoš Štefka. Byli jsme seznámeni s historií jeskyně, se současnými názory na Wanklův objev i na nalezené jeskynní malby. Po prohlídce jeskyně spojené s broděním vodou, pozorováním žíal i nítěnek, jsme se s jeskyní i vedoucím správy CHKO rozloučili a přesunuli ke zpřístupněné Jeskyni Výpustek.

*Ochozská jeskyně mnohé překvapila svými prostorami.
Foto: Alexandr Komaško*

Dolního můstku přesun na Balcarku. Vedoucí se bohužel musela věnovat návštěvě kolegů z Polska, přesto vlídné přijetí. Jeskyně po rekonstrukci, takže jsme zvědaví na finální výsledek. Trochu nám nesedla vazba mezi hudbou a střídavým rozsvěcením a zhasínáním světel, stejně jako výklad průvodce. Ledkové osvětlení krásné, dokáže vytáhnout detaily a umocnit z nich dojem. Návrat na Sloup. Někteří večer do obce za občerstvením a zábavou, jiní do Starých skal, které byly bezvodé. Sloupský potok se dílem tratil u mostku (tratící se voda opět zurčela), zbytek toku až u Hřebeňáče, kde měl přítok buď z kanalizace, nebo z málo funkční čističky. Staré skály monumentální (vlastně stejně jako celý systém).

8. 11. 2009 konečně vytvořená návštěva Sloupско-šořůvských jeskyní se zakončením v Kůlně. Mohutné prostory, průvodce, který přizpůsobil výklad skutečnosti, že provádí jiné jeskynní průvodce – celkový dojem z jeskyně na výbornou. Rozloučení, oběd u Broušků a odjezd domů.

Tam se nás ujal vedoucí zdejšího provozu Robert Dvořáček, který jako nejpovolanější nám za dvě hodiny předal ve zkratce část svých znalostí o této zajímavé lokalitě. Návštěvní trasa jeskyně je neustále ve výstavbě, v ní nás dohnal náš bývalý průvodce Mgr. Martin Knížek, dnes již absolvent Masarykovy univerzity v Brně. Naše další kroky řídil RNDr. Antonín Tůma – zástupce vedoucího Správy CHKO Moravský kras, a současně mimo jiné i její geolog, se kterým jsme nejdříve navštívili ponor nedaleko konce Ochozské jeskyně (jenže vysoko nad ním), kde nořící se voda slyšitelně zurčela. Pak jsme zamířili k jeskyni Pekárna s novověkými „prehistorickými“ malbami. Monumentální jeskyně, ukončená (resp. přerušená) závalem. A pak už Ochozská jeskyně. Krásná. Učebnicová. Různé tvary modelace stěn i prostor. Kdysi zpřístupněná pro veřejnost, dnes je tak trochu podzemní speleolaboratoř. Rozloučení s kolegy a návrat do nocležiště. Večer se spolupracovníkem do Starých skal, jiní za kulturou do místní obce.

7. 11. 2009 nejdříve na „Kaču“ (Jeskyni Kateřinskou – pozn. red.). Opět laskavé přijetí. Jeskyně jako vždy nádherná. A po prohlídce dál. Vlákem bez placení k vývěru říčky Punkvy s jeskyněmi po ní pojmenovanými a s propastí Macochou a s podzemní plavbou a s Masarykovými dómy a s milým průvodcem, vedoucím provozu Hynkem Pavelkou. Jeskyně jako vždy magnetem jak pro turisty, tak i pro naše průvodce. Lanovkou nahoru díky naší informační službě opět zdarma, a pak na Horní můstek Macochy. A opět bez placení. Po absolvování

Studijní cesta Správy Zbrašovských aragonitových jeskyní

Barbora Šimečková

V listopadu 2009 jsme se vydali na tři dny na jih Moravy, na vinorodou Pálavu. První zastávkou naší pětadvacetičlenné výpravy byla Jeskyně Na Turoldu, protože kolegové tentýž den odjížděli na jejich studijní cestu, tak abychom je ještě stihli. Ochotně se nás ujal Jára Rakušan a provedl nás jak jeskyní, tak i povrchovým areálem. Odtud jsme se procházkou přesunuli městem Mikulovem ke zdejšímu zámku, který jsme si prohlédli pod vedením velmi příjemné a fundované paní průvodkyně.

Celou noc lilo, ráno přšelo, a další program byl vážně ohrožen. Zajeli jsme tedy do Dolních Věstonic, prohlédli si Muzeum Věstonické Venuše a tiše doufali, že nám třeba pomůže. Asi to zabralo, déšť ustal a my jsme mohli absolvovat sice zkrácenou, ale zajímavou povrchovou exkurzi po krasovém terénu Pálavy přes Dívčí hrady do Pavlova. Poté byli nezletilci odvezeni na ubytování do našeho kempu v Nových Mlýnech a „dospělí“ se odebrali do objednaného vinného sklepa. Nenásledovalo však žádné bezuzdné popíjení, nýbrž obsáhlá a velmi srozumitelně podaná přednáška majitele sklepa pana Středy o vinohradnictví, výrobě vína a odrůdách révy vinné, pochopitelně včetně odborné degustace.

V neděli jsme se poblíž kempu ještě krátce zastavili u památníčku tragického výletu Rakvických školáků v r. 1936, kdy v rozvodněné Dyji utonulo 31 dětí, a pak směřovali k Lednici. Zámek byl sice zavřený, ale prohlédli jsme si zámecký park, palmový skleník a akvárium mořských živočichů Malawi.

Studijní cesta splnila svůj účel, zase jsme poznali něco nového a znovu stmelili naše řady. Už se těšíme na příští ročník!

Ani krajně nevlídné počasí nezabránilo zbrašovákům v prohlídce trosek Dívčích hradů na Pálavě.
Foto: Ludmila Michnová

Seminář u příležitosti 100. výročí objevení jeskyní Punkevních a Kateřinské

Jan Flek

Uplyne-li od jakékoliv události 100 let, je to většinou důvod k připomenutí, zamyšlení a dle povahy události možná i oslavám. Uplyne-li 100 let od objevení dvou významných jeskyní v Moravském krasu, je to jistě důvod alespoň k připomenutí.

Správa jeskyní ČR, která má jeskyně Punkevní i Kateřinskou v péči, se rozhodla mimo připomenutí tohoto výročí široké veřejnosti a skromnějších oslav umožnit také zamyšlení odborníků nad touto událostí. Připravila proto ve dnech 6. – 8. 10. 2009 mezinárodní konferenci „100 let od objevů Kateřinské a Punkevních jeskyní“ s mottem „Živý odkaz jeskyních badatelů“. Když se ale přihlásili pouze 3 zájemci o účast, byla tato třídní konference zrušena a místo ní zorganizován pouze jednodenní seminář.

Předseminární akce 7. 10. 2009, tj. slavnostní prohlídka Kateřinské jeskyně a Punkevních jeskyní, zakončená společenským večerem v hotelu Panorama, se bohužel zúčastnilo velice málo z pozvaných. Účast na vlastním semináři v hotelu Panorama 8. 10. 2009 však zaplašila skepsi pořadatelů z předešlého dne – přednášková místnost se zaplnila. Jistě k tomu přispěla avizovaná náplň přednášek a samotní přednášející:

RNDr. Jaroslav Hromas – úvodní slovo

Prof. Rudolf Musil – Odborná diverzita výzkumných prací v Moravském krasu

RNDr. Jan Vít – Jeskyně Punkevní a Kateřinská v proudu času

Dr. Ladislav Slezák – Objev Punkevní a Kateřinské jeskyně

RNDr. Leoš Štefka – Punkevní a Kateřinská jeskyně, součást NPR Vývěry Punkvy

Tomáš Mokřý – Punkva v Amatérské jeskyni

Ing. Radoslav Husák – Nejnovější potápěčské výzkumy v systému Punkevních jeskyní

RNDr. Ivan Balák – Jednotná evidence speleologických objektů.

Postseminární akce 9. 10. 2009, a to exkurze do Sloupského koridoru Nové Amatérské jeskyně, případně do Staré Amatérské jeskyně, se neuskutečnila opět z důvodu naprosto minimálního zájmu.

Ředitel SJ ČR Jaroslav Hromas zahajuje seminář ke 100. výročí objevení jeskyní Punkevních a Kateřinské v sále hotelu Panorama v Českovicích. Foto: Jan Flek

Přednášková činnost pro veřejnost

Barbora Šimečková

Pořádání populárně naučných přednášek pro veřejnost bylo i v roce 2009 nedílnou součástí osvětové práce SJ ČR. Přednášející opět osvědčili jak důkladné odborné znalosti, tak i schopnost zaujmout posluchače a srozumitelně jim vysvětlit pro laiky poměrně složitou problematiku krasového podzemí.

Na ústředním pracovišti v Průhonicích zazněly celkem tři přednášky. V únoru to byl Alexandr Komaška a „**Jeskyňní výzdoba – křehká krása podzemí**“, provázená autorovými překrásnými fotografiemi detailů jeskyňní výzdoby. V začátku návštěvní sezóny seznámil veřejnost s jeskyňskými v naší správě ředitel SJ ČR Jaroslav Hromas putavým povídáním na téma „**Všechno nej ... o zpřístupněných jeskyních ČR**“. V září pak proběhla přednáška Petra Zajíčka s názvem „**Nej ... v krasovém a pseudokrasovém podzemí ČR ve srovnání se světovými lokalitami**“.

Petr Zajíček se v posledních letech „specializuje“ na přednášky pro děti a mládež a jeho strhující podání je vždy vysoce hodnoceno jak mladými posluchači, tak i jejich pedagogy. V roce 2009 uskutečnil dvě takové přednášky, a to „**Fotografování v podzemí**“ pro Základní školu ve Sloupě a „**Moravský kras**“ pro středškolské studenty v Jedovnicích.

Naopak cílovými skupinami přednášejícího Jana Fleka jsou především senioři nebo speleologové. Pro Městský klub důchodců v Blansku připravil přednášky „**Moravský kras na historických pohlednicích**“ a „**Jeskyňní království Rakouska**“. Prvně jmenovanou přednášku pak zopakoval v průběhu roku ještě v dubnu na Besedě s jeskyňáři v obci Vavřinec a v říjnu pro Sdružení Ulita v Blansku. Značný ohlas zaznamenala také jeho přednáška „**Výpustek – tajemství ventilátoru**“, prezentovaná v Jeskyni Výpustek v rámci tradičního Dne muzeí v Křtinském údolí a na setkání jeskyňářů ZO ČSS 6-05 Křtinské údolí ve Křtinách. Mezi přednášky, konané ale přímo v terénu, můžeme zařadit i exkurzi „**Amatérská jeskyň a Moravský kras**“ pro pracovníky Sekce ekonomiky a politiky životního prostředí MŽP, kterou vedl Jan Flek v květnu 2009.

Svých mimořádně bohatých mineralogických znalostí využil František Krejča při přednášce „**Po stopách dolování v rudném revíru Ratibořských Hor**“, která se konala v říjnu 2009 v rámci cyklu přednášek Blatenského muzea v Soběslavi s názvem „**Přirodou krok za krokem**“. Před koncem roku oslovil také žáky Základní školy v Sepekově s přednáškou „**Speleologie**“. Věřme, že se některý z účastníků na jejím základě „chytí“ mezi jeskyňáři a třeba jednou posune hranice poznání krasu zase o kousíček dál.

V rámci přednášky si zvědavé sepekovské žactvo mohlo vyzkoušet také základy speleolpinistické jednolanové techniky pod dohledem zkušeného jeskyňáře Františka Krejči. Foto: Josef Himl

Vážení občane, vážení senioři,
vážení přátelé jeskyňských bládnů,

Správa jeskyní České republiky se sdružením v Průhonicích
přináší v cyklu přednášek naučnou
Tajemství světa jeskyní
– seznamí látku o mateřských jeskyních –
– jeskyňské vypořádání i ústřední tajemství –
– výzkumy, objevy, zajímavosti –

Přednáška
**JESKYŇNÍ VÝZDOBA –
- KŘEHKÁ KRÁSA PODZEMÍ**
s promítáním diapozitivů
přednese Alexandr Komaška
vedoucí Správy Kongresových jeskyní

DNE 5. ÚNORA 2009 V 18.00 HODIN
v budově Správy jeskyní ČR, Květnové nám. 3, Průhonice
(bývalá „Stará polta“ v areálu Kongresového centra VUKOZ)

Na posluhatele a jejich dotazy se těší přednášející a vedení Správy jeskyní ČR.

*Anonce na přednášku Alexandra Komašky
„Jeskyňní výzdoba – křehká krása
podzemí“ v Průhonicích.
Foto: archiv SJ ČR*

Školení, zkoušky a vzdělávání pracovníků SJ ČR

Jan Flek, Barbora Šimečková

Vzdělávací akce pro pracovníky SJ ČR se konají především v období před zahájením návštěvnické sezóny, a poté až po jejím ukončení.

V Moravském krasu proto již 26. ledna 2009 vyrazila skupina zaměstnanců pod vedením Jana Fleka na tradiční **poznávací povrchovou exkurzi**, tentokrát do oblasti Harbešské plošiny. O několik dní později se konala **specializovaná prohlídka** pro pracovníky Punkevnických jeskyní, a to Jeskyně Balcarky v době její vrcholící rekonstrukce. Prohlídku vedl Jiří Hebelka.

V únoru a březnu bylo uspořádáno celkem pět přednášek pro pracovníky SJ ČR na Správě jeskyní Moravského krasu, a to „Poseidon“ Romana Mlejnk, „Polynesie“ Aleše Ondrovčíka, „Solné jeskyně v Íránu“ Marka Audyho, „Novinky z Kaninu“ Oldřicha Štose ml. a „Sloupský koridor Nové Amatérské jeskyně“ Tomáše Mokrého.

Ve stejném období probíhají již tradičně také přednášky pro stálé i sezónní zaměstnance Zbrašovských aragonitových jeskyní. V roce 2009 zaznely prezentace „10 dní ve tmě – pobyt v jeskyni Pustožlebská zazděná“ Romana Mlejnk, „Základy geologie a karsologie“ Vratislava Ouhrabky, „Ionizující záření v jeskyních a radiační ochrana“ a „Nej- v jeskynním podzemí ČR ve srovnání se světem“ Petra Zajička, „Historie objevu a zpřístupňování Zbrašovských aragonitových jeskyní“ Barbory Šimečkové, „První pomoc“ Jiřího Augustynka a „Požární ochrana a prevence“ Petra Fišera.

V lednu se také uskutečnilo periodické školení z báňskobezpečnostních předpisů a **přezkoušení zaměstnanců** ve stanovených termínech pod vedením závodního SJ ČR Jaroslava Hromase. Všichni zaměstnanci SJ ČR ve zkouškách uspěli.

Pracovníci ústředního pracoviště SJ ČR využili „sousedské spolupráce“ a pro rozšíření svých znalostí o přírodě navštívili jarní **Dendrologickou zahradu VUKOZ** v Průhonicích. Exkurzi vedl její vedoucí Zdeněk Kiesenbauer, zapálený odborník a „člověk na svém místě“.

V průběhu roku pak pracovníci procházeli předepsanými školeními a zkouškami, vyplývajícími z příslušných předpisů k výkonu jednotlivých funkcí (řidiči referenti, hlavní důlní měřič, radiační technik apod.).

Po ukončení návštěvnické sezóny uspořádali pracovníci Mladečských jeskyní podzimní procházku Litovelským Pomoravím po **naučné stezce Třesín** s noční prohlídkou volně přístupné jeskyně Podkova.

Zaměstnanci Správy Jeskyní Na Pomezí zorganizovali **exkurzi na Přecherpávací vodní elektrárnu Dlouhé Stráně**, které se zúčastnili i kolegové z jeskyní Javoříčských a Na Špičáku.

Mladečští průvodci u jednoho z informačních panelů naučné stezky na vrchu Třesín. Foto: Aleš Coufal

Přednášku ve Zbrašovských aragonitových jeskyních doplnil Petr Fišer také praktickými ukázkami ze své profese. Foto: Slavomír Černý

Bádání německého historika – válečná výroba v Moravském krasu

Jan Flek

Německý jeskynní badatel a historik univerzity v Düsseldorfu pan Karsten Plewnia se obrátil počátkem roku 2009 na Správu jeskyní Moravského krasu s prosbou o spolupráci při přípravě podkladů pro jeho disertační práci na téma: „Německé jeskyně a jejich využívání za Třetí říše“. Z literatury dostupné v Německu sestavil soupis moravských jeskyní, využívaných nacisty jako podzemní továrny, sklady, protiletectvé kryty apod., který bylo potřeba ověřit a doplnit údaji dostupnými u nás. Zajímaly ho zejména archivní materiály, mapy, literatura, žijící pamětníci, ale i vlastní prohlídka jeskynních prostor a odborné konzultace se znalci problematiky.

Vedení SJ ČR pověřilo spoluprací Jana Fleka (OPJ) a Terezu Novákovou (ŠSJ), kteří se ujali zajištění a organizace návštěvy badatele v Moravském krasu ve dnech 18. – 23. 7. 2009. Nejprve bylo nutno připravit badatelské podklady i praktické záležitosti pro jeho pobyt.

Po příjezdu následovalo seznámení s institucemi operujícími v Moravském krasu, jejich posláním a kompetencemi. Hlavní pozornost pak byla směřována k badatelově seznamu jeskyní, v němž byly odhaleny mnohé nedostatky. Jako jeskyně, jichž se přímo týkala válečná výroba, byly označeny Býčí skála, Kůlna a Michálka, naproti tomu seznam neevidoval nejvýznamnější zbrojní výrobu v jeskyních Výpustek, Stará Drátenická a přípravu výroby ve Stránské skále. U dalších jeskyní ze seznamu (Balcarka, Holštejská, Pekárna, Kateřinská, Punkevní, Sloupsko-šošůvské) bylo konstatováno, že se v nich maximálně ukrývalo při náletech obyvatelstvo okolních obcí.

Při návštěvě badatel fyzicky navštívil jeskyně Sloupsko-šošůvské, Kůlnu, Balcarku, Kateřinskou, Punkevní, Výpustek, Býčí skálu, Starou Drátenickou a Pekárnu. Vstupy do zpřístupněných jeskyní byly poskytnuty samozřejmě zdarma, stejně jako možnost pořízení potřebné fotodokumentace.

Závěrem je možno konstatovat, že exkurze po Moravském krasu panu Plewniovi objasnila mnohé souvislosti. Více si zřejmě sliboval od historických dokumentů o stavu jeskyní za války, které se však nedochovaly, neboť se bohužel staly válečnou kořistí.

Badatel Karsten Plewnia při návštěvě Staré Drátenické jeskyně. Foto: Jan Flek

Mineralogické výzkumy v Grotta di Bossea v Itálii

Alexandr Komaško

Jeskyňe leží v severozápadní části Itálie v Ligurských Alpách, asi 25 kilometrů od Mondovi v údolí Valle Corsaglia. Vznikla v tektonicky ohraničeném pruhu triasových karbonátových hornin vložených mezi porfyroidy (porfyroid je krystalická břidlice vzniklá slabou metamorfózou kyselých eruptivních vyvřelin). Protéká jí podzemní tok, který výrazně ovlivnil její modelaci. Jeskyňe v blízkosti vstupu se vyvinula podél strmého tektonickém styku s vápenci v nadloží a porfyroidy v podloží. Porfyroidy, tedy nekrasovějící metamorfované horniny, jsou v blízkosti tektonické plochy značně porušené a snadno zvětřávají. Aktivní tok, který pro rychlé klesání po spádnici má značný erozní potenciál, se snadno zařezával do navětralých porfyroidů a odplavoval zvětřaliny. Do vzniklé dutiny opadávaly stropní partie, které voda opět erodovala.

Apatitové povlaky bývají z neznalosti často přehlíženy. Foto: Alexandr Komaško

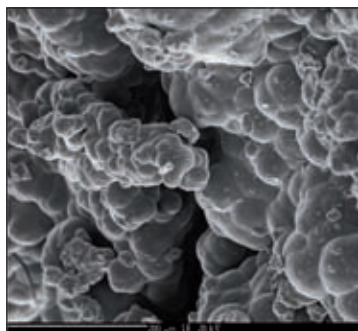
nou část prohlédnout. Proto jsem uvítal pozvání vedoucího speleolaboratoře, Dr. Guida Peana, k její návštěvě a k provedení orientačního mineralogického průzkumu, zaměřeného zejména na opál.

Charakter jeskyňe i její dominující výzdoby sice nenasvědčoval jeho přítomnosti. O to větší však bylo překvapení, když jsme ho pomocí mineralogické UV lampy v jeskyni zjistili. Nejčastěji se vyskytoval s kalcitem, v části zvané Laghi Milano jsme jej našli společně se sádrovcem. Se sádrovcem jsme ho zjistili také na jednom výskytu v nezpřístupněné části nedaleko „přístaviště“, kde se nastupuje do suché fosilní větve. Poblíž, na stěnách úzké komínovité spojky „přístaviště“ a fosilní větve, jsme našli také aragonit, jak ve formě krystalových agregátů dlouhých až 20 mm a převážně znečištěných povodňovými sedimenty, tak jako jemné, drobné krystalky tvořící bílé povlaky sametového vzhledu. Obdobné sametové povlaky aragonitu se v některých jeskyních vyskytují společně s opálem a někdy i se sádrovcem. Také zde byla v tomto typu aragonitu zjištěna lokální přítomnost opálu.

Nalezený opál je mikroskopické velikosti. Pozorované plochy opálonosných povlaků jsou různé velikosti, a to od mm² po dm². Ve zpřístupněné části jsme tyto povlaky našli v blízkosti rozhraní porfyroid – vápenc, a to jak na vápencích, tak na porfyroidech. V prostově Salla Garelli, v blízkosti tohoto rozhraní,

Tato část jeskyňe je tvořena mohutnou, strmě stoupající prostorou, širokou až 50 m, vysokou až 30 m a rozčleněnou do několika dómů. Ve stropu jsou místy torza fosilních úrovní. Idealizovaný příčný řez je čochovitého tvaru, spodní polovina čocky je v porfyroidech, horní ve vápencích. Tato část jeskyňe je zpřístupněna pro veřejnost a vstupuje se do ní paleovývěrovou chodbou, vyústující ve svahu asi 35 m nade dnem údolí. Nezpřístupněná část jeskyňe pokračuje úzkou vysokou chodbou v nadmořské výšce 940 m asi 140 m nade dnem údolí s aktivním tokem a s výše položenými, vodou již opuštěnými (fosilními) partiemi. V boku této chodby nad hladinou aktivního toku pramení voda hlubokého oběhu. Má výrazně vyšší obsah radonu a její teplota je o tři stupně vyšší nežli vody jeskynního toku. Strop jeskyňe se postupně snižuje a aktivní tok přechází do sifonovitých partií. Během potápěčského průzkumu v r. 1995 bylo sice dosaženo hloubky cca 54 m, ale sifonovitý úsek nebyl ani během dalších pokusů překonán.

Jeskyňe je známa řadě pracovníků SJ ČR, byla první jeskyní, kterou během studijní cesty do Itálie v r. 2005 navštívili. Tenkrát, pro organizační zmatky, si mnozí nestihli celou zpřístupně-

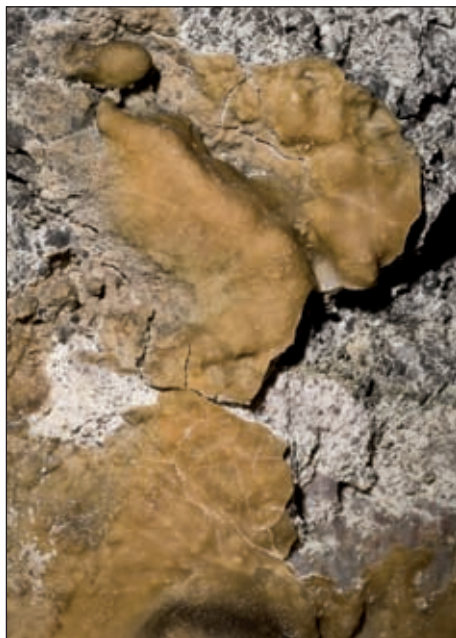
Mikrosonda potvrdila, že povlaky ledviní-tých, kulovitých, hroznovitých a podobných tvarů, které lemuji prasklinu v sintru a pokrývají její stěny, jsou tvořeny opálem. Bílá čára je 0,2 mm dlouhá.

Foto: Zuzana Korbelová

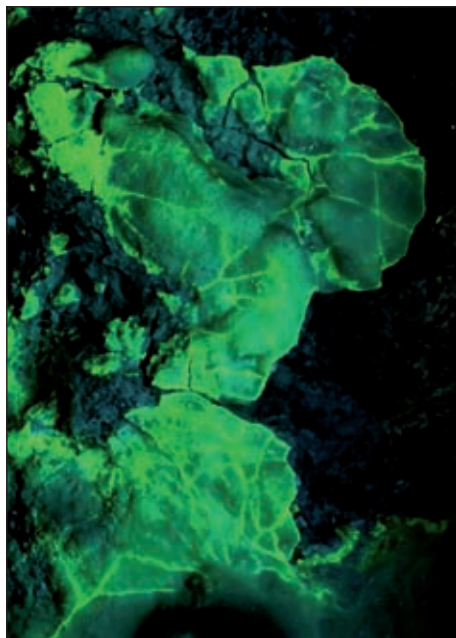
byly na boku jeskyně na rozvětralém porfyroidu nalezeny rozpukané sintrové kůry. Při osvětlení krátkovlnným UV zářením je patrné, jak opálové akumulace kopírují průběh nejenom puklin viditelných za normálního světla, ale i puklin v normálním světle nezřetelných. Opálové akumulace na puklinách sintrových kůr dokládají jejich vznik v důsledku výparu vody z roztoků, které z porfyroidů vzlinají těmito puklinami. Původ oxidu křemičitého pro opál lze v těchto místech hledat v chemickém zvětvávání porfyroidů, přičemž dochází k jejich zjilovatění, doprovázenému uvolňováním SiO_2 . Tomu, že opálové akumulace v jeskyni vznikaly díky vypařování vody, nasvědčují i jejich společné výskyty se sádrovcem, což je minerál, který vzniká jednak hydratací anhydritu, jednak evaporací (výparem) vody z roztoků. U pozorovaných sádrovcových kůr je možno jednoznačně říci, že nevznikly hydratací anhydritu. Také u výskytu opálu s aragonitem v jeskyni se jevílo více nežli pravděpodobné, že pozorovaný opálonosný aragonit vznikl v důsledku evaporace. Zdroj oxidu křemičitého pro opálové akumulace v nepřístupné části jeskyně je možno hledat i přímo ve vápenci, např. ve schránkách některých mořských živočichů. Některé výskyty opálu byly zdokumentovány fotograficky, kdy byl jejich výskyt fotografován jak v UV světle, tak za normálního osvětlení.

V r. 2010 byly v Geologickém ústavu AV ČR pořízeny na tzv. mikrosondě fotografie povrchu vzorků a provedeny orientační analýzy chemického složení. Ve všech případech byly terénní vývody potvrzeny.

Výsledkem našeho orientačního průzkumu byly pro tuto jeskyni tři nové minerály (aragonit, apatit a opál) a potvrzení výskytu sádrove. Jeho přítomnost v jeskyni nebyla totiž obecně známa a teprve po několika dnech od oznámení našeho nálezu se Italové mezi sebou domluvili, že někteří v době našeho nálezu nepřítomní spolupracovníci laboratoře již o sádrovci v jeskyni věděli. Charakter všech nalezených opálových výskytů nepřipouští jinou možnost vzniku, nežli výparem vody z roztoků vystupujících ze skalního masívu.

*Rozpukaný a rozpraskaný sintr pokrývá porfyroid v prostře zvané Salla Garelli.
Foto: Alexandr Komaško*

*Opálové akumulace, projevující se jasně zelenou fluorescencí, prozrazují i pukliny v normálním světle nezřetelné. Čím intenzivnější barva, tím více opálu.
Foto: Alexandr Komaško*

Cesta za světlem – zpřístupnění jeskyně Herbstlabyrinth v Německu

Jiří Hebelka

Ve dnech 25. – 27. února 2009 se uskutečnila pracovní cesta SJ ČR do jeskyně Herbstlabyrinth v Breitscheidu v Německu. Jejím cílem bylo získání informací o nové LED osvětlovací technice, použité právě v této jeskyni. Cesta se uskutečnila na základě pozvání na akci „Informační den: Nové technologie v nové zpřístupněné jeskyni“ uspořádanou německou firmou GermTec GmbH & Co KG – Cave Lighting. Pracovní cesty se zúčastnili K. Drbal, J. Hebelka, J. Hromas a D. Milka.

Herbstlabyrinth-Adventhöhle-System je největším jeskynním systémem v Hessensku a jedním z nejvýznamnějších jeskynních systémů v Německu, jeho celková délka činí cca 5 500 m s denivelací 80 metrů. Herbstlabyrinth je nejmladší zpřístupněnou německou jeskyní. Z celého systému je veřejnosti umožněna pouze prohlídka jednoho domu – Knöpfchenhalle, který je největší prostorou v celé jeskyni. Má délku cca 80 metrů, šířku cca 22 metrů a výšku cca 32 metrů. Jeskyně byla zpřístupněna uměle prokopaným tunelem v roce 2008 a otevřena pro veřejnost 9. května 2009. Je přísně chráněná, smí ji navštívit pouze 13 osob ve skupině jednou za hodinu. Je otevřena pouze o víkendech, vstupenky se nekupují u jeskyně, ale na radnici v obci Breitscheidu. Jeskyně je součástí naučné stezky, která vede od muzea „Zeitsprünge“, kde může návštěvník vidět výstavu geologie, archeologie, paleontologie a speleologie.

Jeskyně Herbstlabyrinth patří k nejmoderněji vybaveným německým jeskynním. V celé Evropě pak zaujímá prvenství ve zpřístupnění jeskyní pomocí sklolaminátových materiálů. Tento způsob zpřístupnění sice představuje náročnou práci při dopravě a instalaci materiálu, ale může se pochlubit nižšími cenami, a tím úsporou na nákladech při zpřístupnění. Vlastní instalace sklolaminátových prvků si vyžádala jen naprosto minimální poškození jeskyně. Sklolaminátová trasa by mohla být opět odstraněna a jeskyně bude téměř v původním stavu.

V celé jeskyni byla poprvé v Německu kompletně nainstalována LED osvětlovací technika. Použitá LED technologie se liší od konvenčních světelných zdrojů nižší spotřebou energie (úspora až 90 %) a nižším odvodem tepla, což má pozitivní vliv zejména na jeskynní mikroklima. Dále je údajně silně omezen růst lampenflory a v neposlední řadě LED světla dokonale zvýrazňují průhledné a bílé syntrové útvary.

Instalaci LED světel v jeskyni provedla firma GermTec GmbH & Co KG – Cave Lighting z Herbornu. Ředitel projektu, dr. Alexandr Chrapko, nás v průběhu informačního dne detailně seznámil se všemi výše uvedenými výhodami a technickými parametry nového typu osvětlení. Na základě zkušeností s LED osvětlením v jeskyni Herbstlabyrinth byl tento typ osvětlení nainstalován ve Velkém domu v Jeskyni Balcarce.

Dušan Milka a Jaroslav Hromas se seznamují s novými trendy zpřístupnění jeskyně Herbstlabyrinth. Foto: Jiří Hebelka

Konference „Výskum, využívanie a ochrana jaskýň“ ve Smolenicích na Slovensku

Karel Drbal

Ve dnech 10. – 13. listopadu 2009 se konala ve slovenských Smolenicích, v kongresovém centru Slovenské akademie věd, 7. mezinárodní vědecká konference „Výskum, využívanie a ochrana jaskýň“. Konferenci pořádala Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky – Správa slovenských jaskýň Liptovský Mikuláš, Geografický ústav SAV Bratislava a Asociácia slovenských geomorfológov pri SAV.

Konferenci se zúčastnila i delegace SJ ČR ve složení: Hromas, Drbal, Hebelka, Šimečková a Kakáč. V rámci konference byly předneseny dílčí výsledky programového projektu VaV SP/2d5/07 „Stanovení závislosti jeskynního mikroklimatu na vnějších klimatických podmínkách ve zpřístupněných jeskyních ČR“. Za dílčí úkol DP01 byl přednesen ve druhém jednacím dnu v sekci Speleoklimatológia příspěvek: Hebelka J., Piasecki J., Sawiński T.: „Wyniki badań ustroju termiczno-cyrkulacyjnego Jaskiń Punkvy w Morawskim Krasie (Republika Czeska)“, kterou přednesl Dr. Jacek Piasecki z Univesity ve Wroclavi (Polsko). Z dílčího úkolu DP2 byl přednesen ve stejném bloku příspěvek Rožnovský J., Fukalová P., Středa T., Pokladníková H.: „Mikroklima zpřístupněných jeskyní Moravského krasu“. Příspěvky byly prezentovány v souladu s harmonogramem práce schváleného projektu. Problematikou veřejnosti zpřístupněných jeskyní se zabýval i referát Bc. Pavly Drbalové: „Analýza návštěvnosti zpřístupněných jeskyní v České republice“, který za nepřítomnou autorku přednesl K. Drbal.

Kromě pracovního přednesu referátů byla slovenskou stranou zorganizována druhý jednací den návštěva zpřístupněné jeskyně Driny a následně v Kongresovém centru SAV Smolenice společenské setkání účastníků. Závěr třetího jednacího dne byl věnován přípravě 6. kongresu ISCA

*Jacek Piasecki právě prezentuje výsledky mikroklimatických výzkumů v Punkevních jeskyních.
Foto: Jiří Hebelka*

v roce 2010 na Slovensku. Poslední den byl věnován terénní exkurzi do Plaveckého krasu s návštěvou Plavecké jeskyně, Deravé skaly a povrchových krasových jevů.

Konferenci lze hodnotit jako přínosnou, zejména prezentací dílčích výsledků výzkumného úkolu programového projektu VaV SP/2d5/07 „Stanovení závislosti jeskynního mikroklimatu na vnějších klimatických podmínkách ve zpřístupněných jeskyních ČR“. Na konferenci zazněla celá řada zajímavých příspěvků, jejichž aplikace na provoz zpřístupněných jeskyní přispěje k jejich poznání, důsledné ochraně a využívání.

Za místo konání konference zvolili organizátoři kongresové centrum na zámku ve Smolenicích v Malých Karpatech. Foto: Karel Drbal

Významné zahraniční návštěvy v Moravském krasu v roce 2009

Jiří Hebelka

V roce 2009 se uskutečnilo v jeskyních Moravského krasu hned několik významných zahraničních návštěv.

Ve dnech 31. 5. – 2. 6. 2009 se konalo neformální zasedání ministrů zemědělství a rybolovu členských zemí Evropské unie v Jihomoravském kraji. Dne 1. července 2009 osmnáct ministrů v čele s evropskou komisařkou pro zemědělství a rozvoj venkova Mariann Fischerovou Boelovou navštívilo Moravský kras. Hosty na Skalním mlýně uvítal hejtman Jihomoravského kraje Mgr. Michal Hašek. Potom se vydali na prohlídku Punkevních jeskyní, kde absolvovali malý přítipek na dně propasti Macochy. Po ukončení prohlídky jeskyní vyjeli lanovkou k Hornímu můstku propasti Macochy. Moravský kras navštívila i skupina delegátů setkání. Na programu měli kromě černohorského pivovaru také návštěvu kozí farmy v Šošůvce a Sloupsko-šošůvských jeskyní, kde byl pro delegáty připraven raut v jeskyni Kůlně.

O tom, že se účastníkům celé akce v Moravském krasu líbilo, svědčí poděkování hejtmana Jihomoravského kraje Mgr. M. Haška, zaslané vedoucím Správy jeskyní Moravského krasu, ve kterém uvádí: „Z Evropské unie

*Ministři zemědělství a rybolovu zemí EU s doprovodem při prohlídce propasti Macochy.
Foto: Hynek Pavelka*

jsme obdrželi mnoho kladných ohlasů k organizaci i programu celého neformálního setkání. Účastníci této akce byli velmi spokojeni jak s průběhem jednání, tak s úrovní doprovodného programu a profesionalitou osob, které je na navštívených místech prováděly. Za to vše patří Vám i Vaším zaměstnancům můj velký dík.“

Mezi další významné návštěvy patřila návštěva členů Pražského diplomatického sboru. Tři desítky velvyslanců, chargé d'affaires a dalších diplomatů navštívily

dne 17. 10. 2009 Punkevní jeskyně. V poděkování, které Správa jeskyní Moravského krasu obdržela od ředitelky diplomatického protokolu Ministerstva zahraničních věcí JUDr. Marie Charvátové, je uvedeno: „Dovolte, abych Vám i Vaším spolupracovníkům jménem svým i jménem Ministerstva zahraničních věcí srdečně poděkovala za profesionální přístup i poutavý výklad při prohlídce jeskyní v Moravském krasu při příležitosti návštěvy diplomatického sboru Jihomoravského kraje dne 17. října 2009. Obdrželi jsme již četné děkované dopisy od velvyslanců i další odezvy, potvrzující samé kladné zážitky. Jsem přesvědčena, že se k vám všichni budou rádi vracet.“

Poslední z významných návštěv Moravského krasu v roce 2009 byla návštěva předsedy Evropského soudu pro lidská práva pana Jean-Paula Costy, který přijal pozvání předsedy Ústavního soudu České republiky pana Pavla Rychetského k návštěvě České republiky. Pana Jean-Paula Costu doprovázel soudce Evropského soudu pro lidská práva za Českou republiku pan Karel Jungwiert a sekční tajemnice paní Claudia Westerdiek. V průběhu pobytu v České republice navštívili dne 24. 10. 2009 za přísných bezpečnostních opatření jeskyně Punkevní a Kateřinskou.

Návštěva kolegů z Grotta di Bossea v ČR

Dušan Milka

Asi před třemi lety jsme požádali v rámci řešení problematiky výskytu radonu a jeho dceřinných produktů v jeskyních správu italských zpřístupněných jeskyní Grotta di Bossea o možnost provést u nich několik měření pro porovnání s výsledky získanými u nás. Věděli jsme, že se také problematikou radonu v jeskyních zabývají a že je u nich podzemní výzkumná stanice.

Začátky byly krušné. Nás nikdo neznal, my zase neznali italsky, a tak nám trvalo poměrně dlouho, než se nám konečně podařilo zajistit souhlas k provedení několika měření. A pak jsme se během jednoho srpnového týdne, který jsme trávili nedaleko vchodu do Grotta di Bossea v hlubokém horském údolí, tak spřátelili, že jsme dostali klíče od jeskyní a chodili měřit sami i bez dozoru (bylo třeba po celých 24 hodin kontrolovat a odečítat přístroje), a k dispozici jako kancelář jsme měli celou vstupní halu se vším všudy. Dva měsíce nato jsme sem vedli exkurzi zaměstnanců SJ ČR a ani nám na všechno nestačil čas.

V průběhu dalších měsíců jsme jim chtěli pohostinnost oplatit a několikrát jsme pro ně připravili program, ale vždy do toho Italům něco přišlo a bylo třeba akci odvolat. Až někdy počátkem května 2009 se ozval dr. Peano, vedoucí podzemní laboratoře v Gr. Bossea, že by rádi navštívili několik lokalit v ČR, kde se měřením mikroklimatu a radonu zabývají. Už jsme tomu nechtěli ani věřit, ale přesto jsme dali společně s pracovníky Fakulty jaderné a fyzikálně inženýrské ČVUT Praha narychlo dohromady asi týdenní program.

V den „D“ 15. června 2009 vyrazil po ránu z Koněprus Saša Komaško s Katkou Svobodovou (kteřá je schopná domluvit se italsky), v Praze vyzvedli tři pracovníky Grotta di Bossea (dr. Guido Peano, paní Rosarita Peano, dr. Ezechiele Villavecchia) a provezli je Prahou až do Bozkovských dolomitových jeskyní. Ještě týž den odpoledne jsme přejeli do Moravského krasu a ubytovali se v chatě na Skaláku.

Druhý den ráno do Punkevních jeskyní (monitoring mikroklimatu), kolem poledne lanovkou na Macochu (bylo docela narváno, ale paní Hebelková nám zajistila přednostní odbavení) a po obědě ještě s vedoucím Správy jeskyní MK Jiřím Hebelkou do Kateřinské jeskyně (je tam nainstalována spousta moderních měřicích přístrojů na monitoring mikroklimatu). V podvečer jsme ještě vyrazili do Mikulova, kde jsme měli s Jirkou Kolaříkem domluvenou prohlídku Jeskyně Na Turoldu a soukromého vinného sklípku. Stihli jsme obojí, ale cestou zpět už byli Italové tak unavení, že usnuli, jen co jsme vyjeli z Mikulova. Na Skaláku jsme byli chvíli před půlnocí.

Další den jsme vyrazili na Balcarku, kde byly ve finiši dokončovací práce po rekonstrukci zpřístupněné trasy. Nás zajímalo především osvětlení LED lampami ve Velkém domě (to ještě v Itálii nemají), pak nás Jiří Hebelka provedl expozicí v jeskyni Kůlna a přesunuli jsme se do Ostrova u Macochy, kde jsme měli domluvenou návštěvu Císařské jeskyně, specializovaného pracoviště pro speleoterapii ostrovské Dětské léčebny. Jeskyně byla plná malých pacientů, a tak udělaly léčebné metody i podzemní prostory na Italy velký dojem. V podvečer opustila návštěva z Grotta di Bossea Moravský kras a přesunula se do Prahy, kde se měla zúčastnit exkurze na vybraná radonová pracoviště.

V závěru svého pobytu v České republice Italové ještě navštívili Český kras, kde se jim věnovali pracovníci Správy Koněpruských jeskyní. Vzali je na prohlídku hradu Karlštejna, ve kterém si prohlédli i Kapli sv. Kříže, obloženou českými acháty, jaspisy a ametysty. Cestou na Koněpruské jeskyně jim ukázali jámový lom Velká Amerika. Během prohlídky jeskyní je seznámili s geologií Zlatého koně, ukázali neptunické žíly ve stropu jeskyně a pomocí mineralogické UV lampy jim předvedli různé typy opálových výskyty. Během prohlídky diskutovali nad morfologií prostor i stěn jeskyně a nad genezí koněpruských růžic. Koněpruské jeskyně Dr. Guida Peana velice zaujaly a označil je za mimořádně zajímavé.

Kolegové z Grotta di Bossea během prohlídky Koněpruských jeskyní. Druhý fotograf zleva dr. Guido Peano.

Foto: Alexandr Komaško

Podzimní zasedání Mezinárodní asociace zpřístupněných jeskyní (ISCA)

Dušan Milka

Na bermudském kongresu ISCA před třemi lety byly téměř od základů přepracovány a podstatně rozšířeny stanovy asociace. V průběhu těch let pracovala v rámci asociace Komise pro úpravu stanov, která navrhla řadu dalších změn, které nabudou platnosti, pokud je valné shromáždění na dalším kongresu schválí. Prezident asociace, p. David Summers, proto svolal na podzim na Slovensko, do místa konání budoucího kongresu asociace, zasedání předsednictva, rozšířené o členy Komise pro úpravu stanov.

Rozšířené zasedání ISCA se konalo v Liptovském Mikuláši v termínu od 19. do 22. listopadu 2009. Zúčastnilo se ho celkem dvanáct delegátů z devíti zemí. První den jednání byl věnován navrhovaným změnám stanov ISCA, jejich konečnému znění a precizování formulace. Původně se počítalo s ukončením kolem poledne, ale jednání se protáhlo, a tak jsme se dostali k Demänovské jeskyni až v pozdních odpoledních hodinách. Ale v jeskyních na Slovensku se musí svítit stejně jako u nás, a tak to bylo jedno. Večer proběhla ještě prohlídka společenských místností hotelu Družba v Demänovské dolině, který bude místem jednání VI. kongresu ISCA. Všichni byli spokojeni.

V hotelu Jánošík v Liptovském Mikuláši se konalo zasedání předsednictva ISCA, rozšířené o členy Komise pro úpravu stanov. Foto: Dušan Milka

Delegáty ISCA přivítal před vstupem do Demänovské jaskyne slobody její vedoucí Dušan Mičúch (třetí zleva) a ujal se vedení prohlídky. Foto: Dušan Milka

V dalších dnech probíhalo jednání předsednictva ISCA. Na programu byly především otázky regionálních konferencí a místa pořádání dalšího kongresu. Účastníci si prohlédli také vybrané slovenské jeskyně, jejichž návštěva bude součástí kongresového programu, navštívili Vysoké Tatry a současnou největší atrakci regionu, park Tatralandia. Konstatovali dobrou připravenost VI. kongresu ISCA, prvního, který se bude konat v zemi bývalého východního bloku.

Z činnosti odborové organizace

Jaromíra Kakáčová

Základní odborová organizace Moravský kras při SJ ČR i nadále působí pod Odborovým svazem pracovníků kultury a ochrany přírody.

Svou činnost v roce 2009 zahájila tradičním připomenutím Mezinárodního dne žen. Pracujícím ženám, které jsou členkami odborové organizace, byl předán dárek ve formě peněžní hotovosti 200,- Kč.

Významnou událostí byla výroční členská schůze, která se uskutečnila 30. 3. 2009 v prostorách hotelu Skalní mlýn. Z celkového počtu 72 členů bylo přítomno 52 aktivních členů a 5 našich bývalých zaměstnanců, nyní v důchodu. Kromě obvyklého zhodnocení činnosti byl po čtyřletém období volen nový závodní výbor včetně revizní komise, který po volbách pracuje v tomto složení: předsdkyně – Jaromíra Kakáčová, členové – Jana Plíšková, Daniela Bilková, Jan Kakáč a Josef Jarůšek. Členy revizní komise byli zvoleni Eva Hebelková, Hana Jelínková a Hynek Pavelka.

Stejně jako v uplynulém období se závodní výbor scházel podle potřeby v souvislosti s aktuální situací. Několikrát bylo třeba řešit věci operativně, příkladem bylo vyjádření podpory protestní akce Nezávislého odborového svazu Policie ČR a některých dalších odborových svazů, zastupujících zaměstnance rozpočtové sféry, v prosinci 2009.

Také v našem odborovém svazu proběhly v roce 2009 volby, které byly součástí 6. sjezdu OSPKOP. Z naší odborové organizace kandidoval a byl znovu zvolen do výkonného výboru Ing. Jan Flek. Novou předsdkyní svazu byla zvolena PhDr. Anna Machová, která nahradila dosavadního předsedu Ing. Jiřího Počtu. Paní Hana Outratová byla zvolena místopředsdkyní a nahradila JUDr. Helenu Borovičkovou, velkou oporu všech zaměstnanců, která zemřela v únoru 2009.

Jako obvykle ve dvouletém cyklu jsme u nás na jaře měli přivítat kolegy ze Správy slovenských jaskýň. Z organizačních důvodů na straně slovenských kolegů se akce bohužel nemohla uskutečnit, družba však bude jistě i nadále pokračovat. V červnu byly k Mezinárodnímu dni dětí předány dětem zaměstnanců balíčky s dobrotami. Vítanou finanční injekcí byl také příspěvek na dovolenou ve výši 800,- Kč.

V měsíci říjnu se odbory podílely spolu s vedením organizace na přípravě jednodenního zájezdu do Prahy. Cílem byla prohlídka dvou výstav v Národním muzeu, a to „Příběhu planety Země“ a výstavy k 30. výročí založení České speleologické společnosti „Pojďte s námi do jeskyně“. Všichni jsme byli mile překvapeni a odjeli plni zážitků a nových informací. Kladné reakce a zájem o tento zájezd nás inspirovaly k tomu, že už na počátku roku 2010 uvažujeme, kam se vydáme příště za poznáním.

Rok 2009 jsme uzavřeli jako tradičně předáním „balíčků od Mikuláše“ dětem našich zaměstnanců. Na závěr bych chtěla poděkovat nejen „starému“ závodnímu výboru za odvedenou práci, ale také vedení organizace za pochopení a vstřícnost v naší činnosti.

Naši odboráři na výstavě „Pojďte s námi do jeskyně“ v Národním muzeu v Praze. Foto: Jiří Hebelka

Životní jubilea

Rok 2009 byl bohatý na významná životní jubilea řady kolegů, ať kulatá nebo půlkulatá. S ohledem na dámy nebudeme prozrazovat příslušné cifry, ale o to srdečněji blahopřejeme všem oslavencům:

Jitce Kuběnové
Jimovi Šebkovi

Dagmar Mertové
Janě Plíškové
Majce Fránkové
Ivaně Haškové
Hance Jelínkové
Zdeňce Mlýnkové
Daniele Bílkové
Josefu Jarůškovi
Mirku Blažkovi

Petru Kubalákovi Miloslavu Komárkovi
a Karlu Coufalovi!

Odchod do důchodu

K 31. lednu 2009 odešel do důchodu dlouholetý zaměstnanec správy Bozkovských dolomitových jeskyní pan Lubomír Dolenský. Jako mladý jeskyňář pomáhal již při jejich objevování a zpřístupňování. Do jeskyní se vracel i později jako aktivní člen České speleologické společnosti a natrvalo zde zakotvil jako provozní údržbář v roce 1986. Celá ročenka by nestačila na vyjmenování všech technických zařízení v jeskyních nebo provozní budově, která za 23 let služby vybudoval, vymyslel nebo vylepšil. Jeho kolegové to zhodnotili stručně: „Na co se tu v jeskyních či povrchovém areálu podíváte, ve všem je kus Doleňákovy práce.“ Děkujeme mu tímto za obětavost a pracovitost a do dalších činorodých let přejeme hodně zdraví a elánu!

Pan Luboš Dolenský při úpravách chodníku v Jezerním domě Bozkovských dolomitových jeskyní. Foto: Dušan Milka

Svatby

Oproti předchozímu roku se počet párů, které si vybraly některou ze zpřístupněných jeskyní jako dějiště svatebního obřadu, snížil na pouhých osm. Možná to odráží dnešní tendenci k soužití „bez papíru“ v celé společnosti, možná jde o jev přechodný. Každopádně celá polovina z nich se odehrála v Javoříčských jeskyních, které získávají v tomto smyslu stále větší oblibu.

Všem „jeskynním“ novomanželům přejeme hodně štěstí na společné cestě životem!

Jeskyňářský přírůstek

Karel Drbal, Barbora Šimečková

Následující řádky jsou jasným důkazem toho, že se legendy předávané v průvodcovských výkladech nemají podceňovat. Při prohlídce Chýnovské jeskyně od průvodce uslyšíte: „Kdo sáhne Čertovi na rohy, do roka a do dne mu narostou parohy! A kdo sáhne Čertovi na pupíček, do roka a do dne se mu narodí Pepíček!“ V e-mailové poště pak můžeme číst následující korespondenci:

*Dobrý den přejí,
mám pro vás takovou malou perličku. V červnu 2008 jsme navštívili vaši jeskyni a při prohlídce nám průvodce vyprávěl, jak je to s tím čertem. Jelikož jsme se snažili dva roky o potomka, tak má žena okamžitě zareagovala a sáhla čertovi na pupík, do roka a měsíce se nám narodil syn Lukáš. Asi začneme věřit na pověry.
Děkujeme za prohlídku a za synka také!
S pozdravem Honza Vobořil*

*Vážená rodino Vobořilova!
S potěšením jsme přijali zprávu o narození Vašeho synka. Všichni pracovníci Správy Chýnovské jeskyně mu přejeme šťastný a spokojený život, úspěchy, nadání, hodně zdraví a lásky všech podob. Rodičům pak jenom ty krásné starosti. Pokud budete mít chuť a čas, přivezte nám jej ukázat a pokud pošlete jeho či Vaši fotografii, uděláme vše proto, aby byla otisknuta v Ročence Správy jeskyní České republiky 2009 – pochopitelně s Vaším souhlasem. Připojili jste se do řady obdobných děkovných dopisů, takže to asi nebude jenom pověra, ale prostý fakt.
S úctou a poděkováním za zprávu*

Ing. Karel Drbal, Správa jeskyní ČR

*Dobrý den,
tak vám posílám pár fotek toho našeho lumpa na výběr a zároveň souhlasím s jejich použitím a otištěním.
Moc děkujeme za všechna vaše přání a přejeme také vše nej a hlavně velikou návštěvnost!
S pozdravem Honza Vobořil*

Jak jste si jistě hravě spočítali, malý Lukášek Vobořil se narodil v roce 2009, proto jej s radostí zařazujeme mezi „Jeskyňářské přírůstky 2009“!

Tajemná skulptura Čerta neodmyslitelně patří k průvodcovskému výkladu v Chýnovské jeskyni. Foto: archiv SCHJ

Lukášek Vobořil v únoru 2010 se svými nejlepšími kamarády. Foto: Jan Vobořil

Klub jeskyňářů – seniorů

Jan Flek

I v roce 2009 pozvala Správa jeskyní ČR jeskyňáře sdružené v „Klubu jeskyňářů – seniorů“ k návštěvě Moravského krasu. Setkání se uskutečnilo pro změnu v létě, a to 11. 7. 2009.

Vzhledem k ukončené rekonstrukci Jeskyně Balcarky byl samozřejmě zájem o její návštěvu. Seniors neodradil ani značný počet schodů, s velkým očekáváním se vydali na prohlídku, která všechny příjemně překvapila. Zejména nové LED osvětlení a ozvučení Velkého dómu se všem velmi líbilo. V další části příjemného dne se výprava přesunula do Speleomuzea ve Vilémovicích, které provozuje ZO ČSS 6-21 Myotis. Další výraznou změnou oproti předcházejícím ročníkům bylo večerní posezení venku na „Hřišti“ ve Vilémovicích.

Příjemné prostředí v zařízení TJ Vilémovice, občerstvení v režii SJ ČR, organizační zajištění ZO ČSS 6-21 Myotis, přivedené k dokonalosti krásným počasím a také vystoupením country kapely Hynka Pavelky způsobilo, že se mnohým nechtělo ani končit. Ke slavnostní atmosféře jistě přispěli i noví šedesátníci Míla Žubková, Hugo Havel, Svat'a Knecht, Miloš Princ, Petr Rajman, Josef Sevránek a Ladislav Vojtenko. Byli připomenuti

také další jubilanti, 70letí Zdeněk Šerebl a Josef Vašátko a 80letí Josef Hloušek a Otakar Štelcl.

V pořadí šestého setkání se zúčastnilo ze 77 evidovaných jeskyňářů 53. Tato poměrně vysoká čísla ukazují na velký zájem o tuto neformální akci. Je zřejmé, že činnost v jeskyních zanechala v mnohých nesmazatelné stopy a stačí jen málo, aby se vrátili na místo činu.

Zleva čerství šedesátníci Petr Rajman, Ladislav Vojtenko, Miloš Princ a Hugo Havel. Foto: Jan Flek

Setkání zasloužilých speleologů ukončilo příjemné posezení ve sportovním areálu ve Vilémovicích. Foto: Jan Flek

Geologická exkurze po Jesenicku aneb ve znamení srdce

Ladislav Slezák

Když jsem se vrátil ze srazu abiturientů – geologů našeho ročníku – dospěl jsem k rozhodnutí. Nastal čas návratu na místa našich mapovacích táborů, do Žulové. Ale nejen tam.

Vždyť jsem pěknou řádku let řediteloval organizaci, která se stará o provoz jeskyní v tamní oblasti, tj. Jeskyní Na Pomezí a Na Špičáku. Můj nynější „terénní kolega“ Richard Cendelín, který jako amatér bádá v jeskyních ve Sloupu v Moravském krasu, projevil touhu seznámit se s výše uvedenými jeskyněmi, které nikdy nenavštívil. Tím bylo rozhodnuto.

Dne 2. června 2009 jsme rychlíkem od Brna dorazili do Jeseníku, kde na nás čekala Evelynna. Akce byla zahájena. Tematicky i časově jsme se měli vejít do tří dnů. Naším zájmem byly jednak jeskyně, jednak zajímavé lokality minerálů žulovské provenience.

V obou případech nám velice pomohla organizátorka Evelynna, která se postarala nejen o to, kam hlavy složit, ale i o možnosti stravovací. Tou největší pomocí byla celodenní osobní přítomnost RNDr. Jana Hauka, geologa Vlastivědného muzea v Jeseníku, který nás seznámil s řadou lokalit a nalezišť, která jsem já znal ještě z období let 1955 – 1956. Dnes jsou k nepoznání. S trochou nostalgie jsme opouštěli okolí Žulové.

Návštěva Jeskyní Na Pomezí byla zvláště pro Richarda velkým zážitkem. Petr Kubalák si také na nás udělal trochu času při kávě.

Jeskyně Na Špičáku nás uvítaly v nové úpravě a jako vždy – vzorově. Zopakoval jsem si pocity z dob minulých a spokojeně konstatoval, že kdysi nastoupená cesta pod Správou českých a moravských jeskyní byla tou správnou, po níž dnes jeskyně zdárně pokračují. V obou případech je mým velkým zadostiučiněním a potěšením, že směřování jeskyní obráží i kousek méj osobní snahy.

S přáním mnoha dalších úspěchů a ujištěním, že si cestu při nejbližší možnosti zopakují (možná v r. 2010) i se svými přáteli, nás Evelynna vyklopila u rychlíku na Brno.

Na shledanou pod symbolem srdce!

Zleva Jan Hauk, Richard Cendelín a Ladislav Slezák při obhlídce slavné lokality Včepálkova lomu u Žulové. Foto: Evelynna Vozábalová

Velké cvičení záchranářů v Hranické propasti

Barbora Šimečková

V září 2009 proběhlo v Hranické propasti v NPR Hůrka u Hranic velké součinnostní cvičení složek integrovaného záchranného systému. Zúčastnilo se jej celkem 96 záchranářů z několika organizačních útvarů Policie ČR včetně Letecké služby, dále Hasičského záchranného sboru ČR, Armády ČR, Hlavní báňské záchranné stanice Ostrava a České speleologické společnosti.

Námětem cvičení byla simulovaná nehoda speleopotápěčů při hloubkovém ponoru. Vzhledem k tomu, že se v posledních letech díky vývoji potápěčské techniky neustále posouvají hranice lidských možností, potápěči se při průzkumu Hranické propasti dostávají do stále větších hloubek a riziko případné nehody i jejich důsledků se zvyšuje.

Cvičení ukázalo základní požadavky na technické, materiální a logistické zajištění rychle a bezpečně provedené záchranné akce, a také její případná rizika. Prakticky prověřilo možnosti spolupráce a potvrdilo, že jen určité složky IZS jsou schopny účinného zásahu v extrémních podmínkách hloubkových ponorů. Součástí cvičení bylo také vyproštění a transport postižených i simulace možné krizové situace v průběhu záchranné akce.

Po stránce nasazení technických prostředků lze cvičení hodnotit jako naprosto mimořádné, na okraji pole v rezervace byly k dispozici mj. čtyři mobilní hyperbarické komory, několik nákladních i terénních automobilů a vrtulník Bell 412.

Transport postiženého potápěče v nosítkách k okraji Hranické propasti.

Foto: Jiří Augustynek

Množství techniky nasazené při součinnostním cvičení demonstrovalo „palebnou sílu“ záchranářských týmů.

Foto: Jiří Augustynek

Kniha Ladislava Slezáka „Jeskynní perly Chárónovy“

Barbora Šimečková

Po dlouhých peripetiích spatřila světlo světa útlá brožurka, v níž autor shrnul své vzpomínky na osoby žijící a působící v Moravském krasu v období od konce druhé světové války zhruba do osmdesátých let 20. století. Jedná se tedy ve většině případů o již nežijící postavy jeskyňářských dějin, které by jinak patrně upadly do zapomnění. Vypravěčský jazyk nepostrádá humor, ale také hlubší zamyšlení nad někdy podivně se otáčejícími koly lidských osudů.

K ilustracím byly s laskavým svolením rodiny použity perokresby Franci Musila st., které svou vtipnou výtvarnou zkratkou umocňují celkový dojem. Na obálce upoutá dokonale formovaný jeskyňář – úžinář, přelézající ze zadní strany na přední a drápající se k sintrové misce se skutečnými jeskynnými perlami, jak je zachytil objektiv fotografa Františka Krejčí.

Knihu o rozsahu 93 stran vydalo Muzeum Blansko za finančního příspěvni ČSOP – Pozemkového spolku Hády. Upřimné díky sponzorům, technickým redaktorům i všem, kteří k jejímu vydání jakkoli pomohli. Kniha je zatím k dostání u vydavatele a počátkem r. 2010 by se měla rozšířit i na další distribuční místa.

Slavnostní křest se odehrál 11. prosince 2009 v Hudebním salónku blanenského zámku, zaplněném jeskyňáři z blízka i dále. Úvodem promluvila ředitelka muzea Mgr. Eva Nečasová a poté Prof. Rudolf Musil. Úlohy kmotry se ujala paní Vlasta Musilová a k dobré náladě zahrála skupina KNIR (Kulturní nezávislá iniciativa Rudice).

Přeji knižce, aby si našla pevné místo v knihovničkách krasových nadšenců, a jejímu autorovi pevné zdraví a nekončící vypravěčskou nit!

Obálka knihy „Jeskynní perly Chárónovy“.
Foto: Jan Flek

Slavnostní křest knihy proběhl v krásném prostředí Hudebního salónku blanenského zámku.
Foto: Jan Flek

TOP 10 – Nejdelší a nejhlubší české jeskyně v roce 2009

Daniela Bílková

Deset nejdelších krasových jeskyní v ČR:	Pořadí	Kód jeskyně	Název jeskyně	Délka (m)
	1	K230 12 10 J02081	soustava Amatérské jeskyně	cca 34900
		K230 12 10 J03240		
		K230 12 10 J03260		
		K230 12 11 J05510		
		K230 12 11 J05530		
		K230 12 11 J05630		
		K230 12 11 J05640		
		K230 12 12 J08080		
		K230 12 12 J09000		
	2	K230 12 15 J10110	systém Býčí skála – Rudické propadání	cca 13000
		K230 12 16 J11850		
	3	K230 12 10 J00250	Sloupsko-šošůvské jeskyně	4890
	4	K203 12 10 J03240	Punkevní jeskyně	4750
	5	K220 34 10 J00001	Javoříčské jeskyně	cca 4000
	6	K322 27 10 J00001	systém Jeskyně Na Turoldu – Liščí díra	2800
		K322 27 10 J00004		
	7	K112 87 11 J00007	Koněpruské jeskyně	2050
	8	K230 12 16 J11310	Jeskyně Výpustek	cca 2000
	9	K112 87 25 J00029	Jezerní Ementál (Ementál)	1884
	10	K230 12 18 J14220	Ochozská jeskyně	1750

Deset nejdelších pseudo-krasových jeskyní v ČR:	Pořadí	Kód jeskyně	Název jeskyně	Délka (m)
	1	P164 42 2D J00028	Teplická jeskyně	1065
	2	P164 42 2DJ00091	Bloková chodba	455
	3	P164 42 2D J00081	Tundra a Dunivá propast	405
	4	P164 42 2B J00004	Jeskyně pod Luciferem	400
	5	P151 71 1B J00007	Jeskyně u Rozhraní	396
	6	P321 90 1B J00019	Cyrlka	370
	7	P123 20 4H J00001	Brněnská jeskyně	400
	8	P162 39 2B J00002	Valhala	cca 300
	9	P321 90 1B J00001	Kněhyňská jeskyně (Kněhyňská propast)	280
	10	P321 90 2C J00001	Ondrášovy důry	217

Deset nejhlubších krasových jeskyní v ČR:	Pořadí	Kód jeskyně	Název jeskyně	Denivelace (m)
	1	K212 06 10 J00008	Hranická propast (Propast)	289,5
	2	K230 12 12 J09000	Propast Macocha	190
	3	K230 12 15 J10110	Rudické propadání	173
	4	K230 12 10 J02081	Nová Amatérská	133
	5	K230 12 12 J08180	V Meisselově závrtu	130
	6	K230 12 12 J08220	V Dámském závrtu	125
	7	K230 12 13 J09011	Daňkův žlíbek	124
	8	K230 12 13 J09031	Kajetánův závrt	120
	9	K230 12 13 J09050	Harbešská	120
	10	K230 12 17 J13180	Větrná propast	114

Deset nejhlubších pseudo- krasových jeskyní v ČR:	Pořadí	Kód jeskyně	Název jeskyně	Denivelace (m)
	1	K212 06 10 J00008	Hranická propast (Propast)	289,5
	2	K230 12 12 J09000	Propast Macocha	190
	3	K230 12 15 J10110	Rudické propadání	173
	4	K230 12 10 J02081	Nová Amatérská	133
	5	K230 12 12 J08180	V Meisselově závrtu	130
	6	K230 12 12 J08220	V Dámském závrtu	125
	7	K230 12 13 J09011	Daňkův žlíbek	124
	8	K230 12 13 J09031	Kajetánův závrt	120
	9	K230 12 13 J09050	Harbešská	120
	10	K230 12 17 J13180	Větrná propast	114

Pozn.:

*Hloubka * je vertikální vzdálenost od vchodu k nejhlubšímu bodu jeskyně (systému).*

Denivelace je vertikální vzdálenost nejvyššího a nejhlubšího bodu jeskyně (systému).

Granát v Macoše

Hynek Pavelka

Neobvyklý nález učinili v úterý 3. února 2009 pracovníci České geologické služby Brno při geofyzikálním měření na dně propasti Macocha. V suťovém kuželu poblíž Červíkových jeskyní objevili ruční granát z výzbroje armád USA a NATO typu M26. Prostřednictvím vedoucího provozu PJ byl následujícího dne k nálezu přivolán policejní pyrotechnik, který granát na místě zajistil a odvezl k likvidaci. Podle jeho informací se jednalo o originální plášť granátu s podomácku upravenou výplní ze střelného prachu, železných úlomků a hřebíků, jehož funkčnost zůstala zachována a mohla ohrozit náhodného nálezce.

Nebezpečný nález v suťovém svahu nad Červíkovými jeskyněmi v Macoše. Foto: archiv ČGS

Významné „devítky“ ve zpřístupněných jeskyních a kolem nich

Jan Flek, Karel Drbal

1519 – 490 let	nejstarší nápis v Jeskyni Na Špičáku
1609 – 400 let	první popis Jeskyně Výpustek v díle D. Crolia: Praefatio ad. lib. Sigmaturis ...
1669 – 340 let	vydání díla J. F. Hertoda z Todtenfeldu: Tartaro – Mastix Moraviae ...
1829 – 180 let	sestup horníků z Vilémovic do Macochy
1879 – 130 let	objev jeskyně Eliščiny
1889 – 120 let	objev Šošůvských jeskyní
1889 – 120 let	expedice Othmara Skály do Macochy
1899 – 110 let	objev jeskyně Wankelovy ve Sloupských jeskyních
1909 – 100 let	objev jeskyní Punkevních
1909 – 100 let	objev Nové Kateřinské jeskyně
1929 – 80 let	proražení „odvodňovacího“ tunelu na Punkvě
1949 – 60 let	postup v Černé propasti ve Sloupsko-šošůvských jeskyních proti vodě
1949 – 60 let	vyhlášení „Přírodní rezervace Chýnovská jeskyně“
1949 – 60 let	objev dalších částí Jeskyní Na Pomezí
1959 – 50 let	zpřístupnění Koněpruských jeskyní veřejnosti
1969 – 40 let	objev Amatérské jeskyně
1969 – 40 let	nový objev v Malém výtoku Punkvy
1979 – 30 let	založení České speleologické společnosti
1989 – 20 let	objevy ve Sloupské větvi Amatérské jeskyně, celkem 1 200 m chodeb
1989 – 20 let	objevy ve Skleněných dómech v Punkevních jeskyních (v Objevné chodbě a Katedrále Moravského krasu)
1999 – 10 let	vyhlášení Bozkovských dolomitových jeskyní národní přírodní památkou

Pisatelova ctihodná tetička byla touto nádhernou pohlednicí Sloupských jeskyní z roku 1901 jistě velice potěšena.
Archiv Speleodata

Áno, zázraky sa predsa dejú

Kinga Székely

Stalo sa to práve pred päťdesiatimi rokmi, keď sa môj život po návšteve jednej veľmi zaujímavej jaskyne Maďarska jedným švihom zmenil. Stredobodom môjho života sa stali jaskyne, ktoré riadili moje ďalšie skutky. Popri jaskyniarskych radoostiach a opojení z objavov som veľmi skoro spoznala význam snáh predchodcov, podľa ktorých spravovanie jaskýň a ich účinná ochrana je možná len pod hlavičkou štátom riadenej inštitúcie. Niečo také však nebolo ani u nás a ani v okolitých štátoch.

Vždy mi nesmierne vadilo a výslovne rozčúľilo, keď jaskyniarstvo bolo považované za extrémnu činnosť a vyplnenie voľného času niekoľkých pomätencov. Takých, ktorí sa cítia dobre len v chlade, v blate a tme, riskujúc niekedy vlastné životy. Žiaľ, výsledkom správ niekoľkých nešťastí je stotožnenie sa mnohých s udalosťami, popísanými v povestnom diele A. Camusa Pád (La Chute): „A výslovne som nenávidel jaskyniarov, keď som musel vidieť na titulných stranách periodík, ako sa bezočivo chvastajú svojimi odpudzujúcimi výsledkami. Aby sa niekto usiloval dostať do osemstometrovej hĺbky pod zem, riskujúc aj to, že sa mu zasekne hlava do skalnej pukliny (alebo lievika, ako to títo pomätení vraievajú), niečo také môže byť len podujatím zvrhlíka alebo človeka s poškodeným mozgom. Za niečím takým sa musí skrývať zlo.“

Oveľa menej slov, okrem škandalózných udalostí, padne o hodnotách jaskýň. Ani o zvláštnych danostiach prírody, ktoré svojou pozoruhodnosťou núkajú zážitok na celý život a sú zdrojom rôznych poznatkov. Málokto vie, že v hĺbkach odkrytých podzemných priestorov umožňujú štúdium vrstevného sledu a geologickej stavby hornín. Morfologická rôznorodosť a zvláštny svet minerálov jaskýň umožňuje nahliadnuť do hydrologických a klimatických pomerov geologickej minulosti zeme. Výplň jaskýň môže ukrývať jedinečné paleontologické a archeologické nálezy.

K uzavretému podzemnému svetu sa prispôsobujú zvláštne živočíšne druhy a osobitná mikroklima zohráva svoju úlohu pri liečbe niektorých respiračných chorôb dýchacích ciest, alebo trpiacich chorobami pohybového ústrojenstva.

Obyvateľstvo krasových oblastí si len zriedkavo uvedomuje, že za pitnú vodu môže ďakovať aktívnym, alebo občasne aktívnym jaskyniam, v ktorých preteká voda. Dôležitú úlohu zohráva pritom ich výskum a ochrana za účelom zabezpečenia kvality krasových vodných zdrojov.

Málokedy sa spomenie, že jaskyne nás sprevádzajú celou našou históriou, veď pre našich predkov boli obydľím, úkrytom, alebo slúžili ako pohrebiská a kultové miesta. Spájajú sa s nimi báje a mýty, rozprávky, a svojim estetickým dojmom vplývajú nielen na bežného človeka, ale sú inšpiráciou pri literárnej tvorbe, výtvarnom umení a komponovaní hudobných diel.

Napriek veľkému prírodovednému, historickému a hospodárskemu významu jaskýň sa sotva nájde krajina, ktorá s nimi zaobchádza náležite k ich významu, kde sa nimi nielen pýši, ale štát navyše vynakladá financie aj tým spôsobom, že ich riadením poverí samostatnú odbornú organizáciu. Vo väčšine krajín je táto činnosť rozkúskovaná, pomerom závislostí iných činností potlačená od úzadia, a poverené inštitúcie jaskyne neobhospodarujú samostatne, ale kumulovane s inými činnosťami so záťažou na svoju spoločenskú bázu, bez vzájomnej súvislosti a bez angažovanosti poverených osôb.

Vo viacerých krajinách je založenie odbornej organizácie, poverenej správou, starostlivosťou a trvalým využívaním jaskýň len snom. Nie je dôležitá veľkosť takejto organizácie, ale jej samostatnosť, aby reprezen-

Dr. Kinga Székely při debatě s českými kolegy při jejich návštěvě Maďarska v r. 2002. Foto: Josef Bílek

tovala primárne spoločenské záujmy jaskýň a jednotný pohľad na ne bez hospodárskych cieľov, a aby pre jej prácu bola charakteristická dôslednosť, systematickosť a kontinuita.

Žiaľ, posledné desaťročia nepriali snahám takéhoto charakteru. Keď nemálo krajín, vyhovárajúc sa na nepriaznivé hospodárske ťažkosti, sa svoje stávajúce inštitúcie snažilo zľučiť, redukovalo stavy zamestnancov a rušilo ich, je až neuveriteľné, že v Českej republike vytvorili samostatnú speleologickú inštitúciu.

Keď zvest' o jej vzniku došla aj ku mne, s veľkou radosťou, skoro sa chváliac, som túto informáciu o tejto nezvyčajnej udalosti rozširovala. Moje srdce však cítilo hlbokú horkosť, veď celý svoj život som bojovala za vznik takejto inštitúcie u nás a až potom som požiadala o dôchodok, keď som sa vzdala nádeji.

Hľa, ale vytrvalosť plodí výsledok! Viem, že to nie je dielom náhody, ale je výsledkom dlhoročnej práce, vytrvalosti a mnohoročných skúseností množstva ľudí, vrátane už aj neaktívnych, ale držiacich sen pri živote. Poznajúc udalosti, úspechy a utrpenia niekoľkých desaťročí, môžem len s najúprimnejším uznaním vyznať svoj obdiv pred každým, kto sa pričinil o samostatnosť. A skláňam hlavu aj pred vyšším vedením, ktoré pochopilo dôležitosť takejto inštitúcie a vzalo na seba rolu zakladateľa.

Samozrejme si nemyslím, že vznikom Správy sa všetko hneď zmení, okrem prevádzkovania a obnovy infraštruktúry sprístupnených jaskýň sa hneď pristúpi k rozsiahlym výskumným programom a k vybudovaniu monitorovacej siete, k dostupnosti všetkých informácií vznikne obrovská databáza a začne sa s vydávaním populárno-vedeckých publikácií, alebo že sa rozbehne financovanie vedeckého výskumu jaskýň. Vydobytím samostatnosti sa veci jaskýň v Českej republike dostal priestor k budovaniu, k čomu je samozrejme potrebný aj určitý čas. Úloha je obrovská, zodpovedná a dosiahnuté výsledky v budúcnosti nebudú ovplyvnené vonkajšími vplyvmi. Veľa závisí od vôle a vytrvalosti. K tomuto želám veľa úspechov a podporu a uznanie jaskyniarskej verejnosti.

Autorka článku dr. Kinga Székely je geografkou a bez nadsázky „první dámou“ maďarské speleologie s mezinárodním věhlasem. Jejím odborným polem je zejména historie, dokumentace a ochrana jeskynních systémů. Je dlouholetou, nyní již emeritní ředitelkou Speleologického institutu Ministerstva životního prostředí v Budapešti.

(Příspěvek přeložil z maďarštiny pan Pavol Horváth, odborný pracovník v oborech ochrana přírody, světové přírodní dědictví a jeskyňářství v Banického múzea v Rožňavě na Slovensku.)

Exkurzi českých jeskyňářů do maďarské jeskyně Béke v roce 2002 vedla Kinga Székely (druhá zleva). Foto: Josef Bílek

Výběr z tisku

Z přehledů novinových článků za rok 2009 vybírala Barbora Šimečková.

Na Špičáku je málo netopýrů

ct24.cz | 8.2.2009 | rubrika: Regionální | strana: 0 | autor: ČT24

Špičák (Jesenicko) - Nemilé překvapení čekalo ochránáře přírody v jeskyni Na Špičáku na Jesenicku. Během pravidelného sčítání netopýrů narazili jen na necelou šedesátku zvířat, předpokládali přitom mnohem vyšší čísla. Podobně monitorují odborníci každoročně asi 900 zimovišť v republice.

Nejčastějším zimním obyvatelem jeskyně Na Špičáku je netopýr vrápenec malý. Při jejich monitoringu asistovala i studentka Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem Marie Matulková. Sčítání netopýrů je součástí její bakalářské práce: „Je to pro mne úplně poprvé. Mohu si dnes prozkoumat díry, kam se jindy nedostanu a mám k tomu úžasný výklad.“ Odborníci prohlíželi důkladně celou jeskyni, nezapomněli na žádnou chodbu, na žádnou skulinu. Dříve se netopýři během sčítání měřili, vážili a dokonce i kroužkovali, dnes už se provádí pouze bezkontaktní monitoring, aby se zvířata co nejméně rušila.

Jeskyně Na Špičáku má za sebou poměrně nákladnou opravu a právě proto tu loni příliš mnoho netopýrů nebylo.

Letos se ale měli vrátit v hojnějším počtu, alespoň takový byl předpoklad odborníků. Nestalo se, v podzemním labyrintu zimuje jen necelá šedesátka zvířat. Jiří Šafář z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR v Olomouci uvedl: „Je to lepší než loni, čekal jsem však ještě lepší výsledek poté, co tady byla provedena krásná rekonstrukce. Myslím, že netopýři cestovky zaspaly a nedaly dostatečné avízo ostatním netopýřům, že je to tady hezky upravené.“ Ivana Foitová ze Správy jeskyně Na Špičáku dodala: „Já bych řekla, že netopýrů je méně, protože se nám sem letos nastěhovala kuna s tchořem. A ti se netopýry živí.“

Po Špičáku se ochránáři přírody přemístili do jeskyně Na Pomezí a tady si výrazně vylepšili náladu. Napočítali rekordní počet - přes 900 netopýrů.

Zato během „Evropské noci netopýrů“ v září 2009 by byli odborníci s výskytem netopýrů v Jeskyni Na Špičáku jistě spokojeni! Foto: Ivana Foitová

V jeskyních na Olomoucku vystoupí pěvkyně i loutky

denik.cz | 4.4.2009 | rubrika: Ostatní | strana: 0

Olomoucko - Na loutková představení nebo recitál mezzosopranistky zvou v nové sezoně jeskyně v okolí Olomouce. Ty nečekaly tak jako ostatní památky na první dubnový víkend a otevřely s předstihem. Již ve středu se tak mohli vydat do podzemí první nadočkávní zájemci.

V Javoříčských jeskyních v posledních letech zaznamenali úbytek podobných zájezdů. Hospodářka Eva Sedláková se domnívá, že to způsobují současné slabé dětské ročníky. Jak to bude letos, se však odhaduje jen těžko. „Já jsem optimistka. Třeba letos pojedou lidé méně do zahraničí a budou více vyhledávat české památky,“ míní Sedláková. Turisté zaplatí v Javoříčských jeskyních sto dvacet korun za delší okruh a sto korun za kratší variantu trasy. Důchodci, děti a invalidé mají výraznou slevu. Návštěvníci se také mohou těšit na zajímavé akce. „Na druhou dubnovou sobotu chystáme druhý ročník loutkového představení skupiny Loutkadlo z Mohelnice. Bude to krátký průřez pohádkami doplněný spoustou písniček. Akce je zdarma, počet lidí je však limitován, proto je třeba zamluvit si vstupenky předem,“ upozornila Sedláková.

Pozadu s kulturním programem nezůstávají ani v Mladečských jeskyních. I letos si budou moci milovníci hudby přímo v podzemí vychutnat několik koncertů s nevšední atmosférou. Jako první zazpívá sedmadvacetého dubna mezzosopranistka Virginie Walterová s klavírním doprovodem. „Vstupné jsme zvedli jen o dvacet korun, z šedesáti na osmdesát korun pro dospělé. I tak zůstává vzhledem k ostatním památkám nízké. Zdražení jsme plánovali už delší dobu, jeskyně mají nákladný provoz zejména kvůli energiím,“ uvedla vedoucí Mladečských jeskyní Drahomíra Coufalová.

Největší českou propast obdivoval nejvyšší Čech

Blesk | 22.4.2009 | rubrika: Čechy / Morava | strana: 6 | autor: (op)

MACOCHA – Nejvyšší muž ČR Tomáš Pustina, který měří 226 cm, poznává vlast. A včera zamířil na výlet do Moravského krasu. Nejprve si prohlédl Punkevní jeskyně.

„Ty chodby jako by byly stavěné přímo pro Tomáše. Jsou vysoké 226 cm, takže se tam tak akorát vešel,“ prozradili lidé z Tomášova doprovodu. Pustina si pak přijel prohlédnout propast Macocha. Z Horního můstku propasti, která je hluboká 138 metrů, se podíval na její dno s jezírkem. „Doufám, že mě můstek udrží,“ žertoval Tomáš.

V Mikulově otevřeli Jezerní dóm

Brněnský deník | 2.6.2009 | rubrika: Zpravodajství | strana: 7 | autor: (win)

Mikulov/ Nízká hladina spodní vody v jeskyni Na Turoldu odkryla loni po pětadvaceti letech Zlaté síně. Pracovníci správy jeskyně tak mohli začít s usazováním točitého schodiště do dvánáctimetrové propasti. Lidé se tak dostanou alespoň do Jezerního domu, a to čtyřiatřicet metrů pod úroveň vchodu. „Kromě schodiště jsme udělali nové osvětlení, máme i podvodní světla,“ představil novinky vedoucí správy jeskyně Jiří Kolařík. „Nyní jsou tam zhruba dva metry vody, která prozatím nestoupá. Takže nepředpokládáme, že bychom Jezerní dóm uzavírali,“ dodal Kolařík. Podle jednoho z průvodců Jaroslava Rakušana je o mikulovskou jeskyni celkem velký zájem. „Jezdí k nám lidé třeba z Ameriky, Kanady i Austrálie,“ dodal.

*Jezerní „dóm“ po dokončení úprav v roce 2009.
Foto: Jiří Kolařík*

Pěvecké sbory mezi krápníky

Mladá fronta DNES | 9.6.2009 | rubrika: Jižní Morava | strana: 4 | autor: (duch)

ZPĚV V JESKYNI

Moravský kras - Netradiční koncertní prostory si o víkendu vybrali členové smíšeného pěveckého sboru Rastislav Blansko. Spolu s kolegy z mužského rakouského sboru MGV Mautern si v oblecích a večerních róbach zanotovali uvnitř Punkevních jeskyní v Moravském krasu. „Zpívalo zde asi třicet hostů a čtyřicet členů Rastislavu. Přímou u jezírka zazněla Fibichova Jarní romance nebo sbor Židů z Verdiho Nabucca. Bylo to kouzelné,“ pochvaloval si výkon kolegů dirigent Rastislav Jaroslav Martinásek.

Bouře izolovala návštěvníky jeskyní

deník.cz | 1.7.2009 | rubrika: Z domova | strana: 0 | autor: Karolína Opatřilová

Blanensko - Silná bouře a prudký liják zatopila nejedny prostory na Blanensku. Na pomoc hasičů čekaly stovky návštěvníků Punkevních jeskyní. Nemohly se totiž dostat zpět ke Skalnímu mlýnu.

Bouře se přehnala během pouhých patnácti minut. Přesto mají hasiči plné ruce práce. Jednotky z Blanska, Černé Hory i Brna míří do Punkevních jeskyní v Moravském krasu.

Cesta ke Skalnímu mlýnu se totiž změnila v říčku. Turisté se tedy nemohli dostat pryč. „V jeskyních problém není. Voda tekla venkem, a to po cestě ze Sloupu. Lidé tu čekali, až přijedou hasiči a pomohou jim, aby se dostali zpátky ke Skalnímu mlýnu,“ popsal situaci vedoucí Punkevních jeskyní Hynek Pavelka. Nakonec někteří turisté zdolali překážku sami.

*Lokální bouře dokázala během několika minut zpustošit okolí provozní budovy Punkevních jeskyní. Její následky odklízejí (zleva) Josef Jarušek, Miroslav Blažek, Hynek Pavelka a František Kleveta.
Foto: Jiří Hebelka*

Koněpruské jeskyně navštívilo za 50 let přes 5,4 milionu lidí

ceskenoviny.cz | 30.7.2009 | rubrika: Cestování | strana: 0 | autor: ČTK

Koněprusy (Berounsko) - Ukázky činnosti vody ve vápencích starých přibližně 400 milionů let, četné paleontologické nálezy i penězokazeckou dílnu z 15. století uvidí návštěvníci Koněpruských jeskyní na Berounsku. Veřejnosti se podzemní prostory poprvé otevřely 2. srpna 1959. Za tu dobu jimi prošlo přes 5,4 milionu lidí, to je v průměru téměř 109.000 návštěvníků za sezonu, řekl dnes ČTK vedoucí Správy Koněpruských jeskyní Alexandr Komaško.

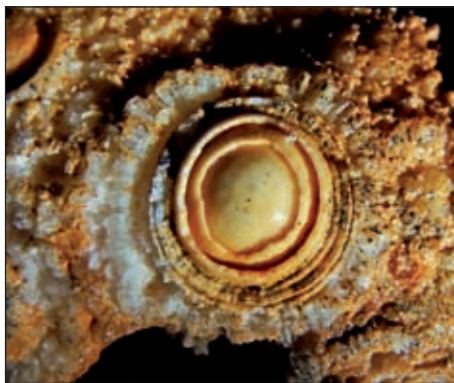
Každého návštěvníka do Koněprus podle něj přivede něco jiného. „Někdo chce vidět jeskyni, někdo se chce v létě jenom ochladit. Jiný chce vidět, jak země vypadá zevnitř, konfrontovat si povrch a vnitřek. Někdo třeba slyšel o tom, že se tady našly kosti a chce se na ně podívat. Samozřejmě, že k nám také jezdí odborníci, kteří je chtějí vidět na vlastní oči,“ dodal.

Na prohlídkovou trasu dlouhou 620 metrů a vedoucí dvěma patry v současnosti vyrazí 500 až 700 návštěvníků denně. Uvidí například největší krápník Českého krasu nebo nejstarší výzdobu jeskyní v Českém krasu starou přes 1,5 milionu let. Raritou jsou takzvané koněpruské růžice tvořené kromě jiného i čirým nebo mléčně zbarveným opálem. Vznikaly v době doznívání tropického až subtropického klimatu. „Tento typ výzdoby není zatím popsán v žádných jeskyních na světě,“ dodal Komaško.

Návštěvníci si mohou prohlédnout také kopie kostí, které byly v jeskyních nalezeny. Nejstarší patří opici makak, která tady žila někdy před 600.000 lety. Našly se zde i kosterní pozůstatky ženy pohřbené přibližně před necelými 13.500 lety.

Prohlídková trasa vede jeskynními chodbami přes několik domů s krápníkovou výzdobou a končí ve svrchním patře, kde byla v 15. století tajná penězokazecká dílna. Platilo se tehdy stříbrnými mincemi. Padělatelé plíšky na mince razili z měděných pásů, které potom stříbřili. Do jeskyní se dostávali zřejmě drobným komínem. Kdo dílnu provozoval, se ale neví, v místních kronikách o tom není žádný záznam, uvedl Komaško.

Koněpruské jeskyně objevené v roce 1950 podle něj ještě všechna svá tajemství nevydaly. Část chodeb je vyplněna hlínou a sedimenty. Odtěžit je bude podle Komaška náročné časově i finančně.

Charakteristická výzdoba Koněpruských jeskyní – slupičkovitý korodovaný typ výzdoby zvaný koněpruské růžice.

Foto: Alexandr Komaško

Citace z návštěvní knihy na www.caves.cz

Vybírala Barbora Šimečková

18.03.2009 15:24

Seriál o jeskyních s nadšením vítám, a psal jsem i do televize, že je to vynikající nápad – něco jako Rozhlédni se člověče, které bylo věnováno rozhlednám. Nicméně když se nad tím zamyslím, tak mě trochu mrzí, že v seriálu dostanou prostor jen některé jeskyně, a na jiné se nedostane. Já bych nechal natočit 13dílný seriál, ve kterém by měla svůj prostor každá turisticky přístupná jeskyně. Ale to je jen můj názor, vybraných 7 jeskyní je pořád lepší, než jak se říká drátem do oka.

S pozdravem Luděk Vojna

Odpověď: 19.03.2009 13:21

Děkujeme za Váš příspěvek. Televizi napište i po shlédnutí pořadu, třeba vznikne pokračování.

Ivana Mrázková

07.06.2009 10:41

Dobrý den, nedávno jsem s manželem byla na výletě v jeskyni Na Špičáku. Bylo to naprosto úžasné, tak krásnou a zajímavou jeskyni jsem dlouho neviděla, zejména profil chodeb byl úchvatný. Prohlídka a povídání průvodce bylo moc zajímavé. Jen mě mrzí, že prohlídka byla tak krátká. Určitě bych „zvládla“ víc. P.S. Máte velmi dobře a přehledně zpracované stránky o jeskyních. Kéž by to tak pěkně a přehledně měl i památkový ústav o objektech ve své správě. Ann

Odpověď: 08.06.2009 12:53

Vaše pochvala a zájem nás velice těší. I v dalších zpřístupněných jeskyních ČR vás čekají krásné zážitky.

Ivana Mrázková

05.11.2009 20:27

Dobrý den, víte něco o bezedné propasti nedaleko Osoblahy? Prý má jít o nějakou trhlinu do hloubi asi 150 metrů. Existuje jakási ručně psaná zmínka z poloviny 19. století. Něco spouštěli dolů a nedosáhli dna. Díky. Adam V.

Odpověď: 27.11.2009 10:15

O propastech v této oblasti není mým kolegům nic známo. Kdybyste mohl specifikovat zdroj nebo poskytl další informace, byli bychom Vám vděční. V Osoblažském výběžku je známa Matějovická jeskyně (též Venušina, Fénixova). Patří do skupiny pseudokrasových jeskyní. V tomto případě se jedná o jeskyni vyvinutou v křídovém vápnitém pískovci. Chodby v Matějovické jeskyni jsou přes 30 metrů dlouhé a dosahují až 4 metry na výšku. Hloubka jeskyně je 20 metrů. Tolik informace od J. Fleka a R. Mlejnků.

Ivana Mrázková

25.12.2009 18:18

Dobrý den! Rád bych se zeptal, zda je možné někde získat podrobnou mapu České republiky s vyznačenými polohami krasových i pseudokrasových jeskyní. Mapa, která je zde na stránkách, sice celou ČR zahrnuje, ale její rozlišení není dostatečné k určení přesnější polohy jednotlivých jeskyní. Byl bych tedy vděčný za jakoukoliv informaci, kde nějakou podobnou, ale podrobnější mapu získat, či jestli někde není alespoň databáze GPS souřadnic všech známých jeskyní. Děkuji. Najlvin

Odpověď: 27.12.2009 22:47

Mapu, která je na internetu, máme také v tištěné podobě. Pokud chcete nějakou z jeskyní nalézt – prolézt, nejlépe Vám poradí příslušná místní ZO ČSS (viz www.speleo.cz). Přesné souřadnice vchodů všech známých jeskyní ČR jsou součástí budované „Jednotné evidence speleologických objektů“ (JESO), kterou tvoří Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Není mi ale známo, že by tyto souřadnice měly být veřejně dostupné.

Ivana Mrázková

POD POKLIČKOU

Letos se mezi kandidáty na uveřejnění „Receptu roku 2009“ strhla nevídaná bitva. Dámy se rozplývaly nad pudinkovými řezy Hanky Baštýřové, kterými je oslnila na únorové poradě hospodářek v Průhonicích – nersrovnatelně více než obsah porady. Naproti tomu gurmáni Příbyl a Drbal sveřepě prosazovali Bratislavské rohlíčky paní Zvonárové. Aby ne, vždyť je při loňské odborářské exkurzi na jeskyni Driny vymetli z talířů dřívě, než zbytek osazenstva autobusu stačil dojít od parkoviště.

Jelikož naše redakce je známa svou nestranností a zároveň náklonností k čemukoliv sladkému, rozhodli jsme se dát prostor oběma táborům. Přejeme Vám tedy dvojnásobnou dobrou chuť!

Pudinkové řezy hospodářky Baštýřové z Chýnova

(Rodinný recept na slavnostní moučník od babičky Baštýřové prozradila po třiceti letech mlčení!)

Těsto:

500 g hladké mouky
100 g cukru krupice
1 prášek do pečiva
2 vejce
50 g Hery, másla ap.

Pár lžic mléka, aby těsto bylo tuhé asi jako linecké těsto.

Sklenička (300 g) rybízové marmelády, 2 plechy 30 x 50 cm vymazané tukem.

Pudink:

2 prášky pudinku
1 l mléka
4 lžice cukru

Citrónový led:

150 g moučkového cukru
šťáva z jednoho citronu
2 lžice horké vody

Těsto rozdělíme na dva stejné díly. Rozprostřeme na plech a upečeme placky. (Pozor, někdy se placka po ohřátí v troubě srazí, potom stačí asi po minutě z trouby vyndat a přitlačit těsto rukou ke krajům, ale hned ze začátku pečení, později ztuhne a už se s tím nic nenadělá.) Po upečení jemně nožem odlepíme ode dna plechu. Jednu placku necháme na plechu tak, jak se pekla, a nalijeme na ni horký pudink. Druhou placku přiklopíme „dnem“ (tou stranou, kterou ležela na plechu) vzhůru. Opatrně přitlačíme, aby se pudink roztekl do stran. Povrch potřeme kyselou marmeládou a citrónovým ledem. Plech s pudinkovými řezy pak dáme odležet na několik hodin, potom roztržené okraje odstraníme a řezy nakrájíme na malé kousky.

Recept na Bratislavské rohlíčky Jarmily Zvonárové z jaskyne Driny

60 dkg hladká mouka

2 ks Palmarin (v ČR Hera)

2 ks smotana pochůťková kyslá

štipka soli

Plnka: lekvár, tvaroh, mak, ořechy.

Všetko spolu spracovať a trikrát po 15 minútach preložiť ako cesto na pagáče. (Pozn.: u nás jako na listové těsto – vyválit do obdélníku, delší strany přeložit podélně na střed, potom delší konce příčně opět na střed a přeložit napůl.) Cesto nechat odležet v chladničce aspoň od večera do rána. Potom rozkrájame bochník na 8 kúskov. Každý vyválame na kruh asi 30 cm, pokrájame jako pizzu na 8 dielov. Na každý diel dáme plnku a od vonkajška zarolujeme ako rohlíček. Pečieme v peci a ešte teplé balíme v múčkovom cukri.

Srdečné uvítaní od kolegů z Jaskyne Driny při exkurzi v květnu 2008 – třetí zleva Luboš Příbyl u stolu s Bratislavskými rohlíčky. Foto: Jiří Hebelka

Dva bratři

Jeskyňní pohádka od Ladislava Slezáka

V jednom jeskyňním království žili, byli dva bratři. Jak to v pohádkách bývá, ale nejen tam, jeden byl prvorozený a ten druhý přišel na svět až po něm. Dnes bychom to nepovažovali za nějakou tragédii, hlavně, že byli zdraví a měli se k světu. V pohádce bylo všechno jinak.

Prvorozený, budoucí král, byl od malička zahrnován všemi pozornostmi a péčí hodnou budoucího vladaře. Hned po narození byl usazen na to nejlepší místo v klenbě jeskyně. Královští rodičové pečlivě dohlédli, aby v místech, kde bude budoucí vladař vyrůstat, absolutně nic nechybělo. A tak se i stalo. Malá kapička, právě narozený královský synek, si hověla v přepychu a pomalu z ní vyrůstal maličký princ. Vzdělání rodičové mu dali jméno Stalaktit. Důvěrná chůva mu směla říkat „Titek“, poddaní si nesměle a s úsměvem šeptali cosi o „brčku“. On také postupem času tak trochu brčko připomínal. Byl vytáhlý, rovný, ale jaksí bez barvy. Byl až průsvitný, jak vyrůstal v té věčné jeskyňní temnotě. Jeho samolibost prvorozeného byla tak bezmezná, že mu něco docela ušlo.

Čerstvě narozený „Titek“ ještě v peřince. Foto: Petr Zajíček, Amatérská jeskyň

Jednoho krásného ticha a temna zjistil Stalaktit, to již byl králem jeskyňního království, že se k němu ze dna jeskyně vypíná mohutný bratr Stalagmit. V této době se odehrála ještě jedna významná událost. Do jeskyňního království vstoupili lidé. Světla jejich pochodní oslnila oba udivené bratry. V očekávání, co bude následovat,

V královské rodině se totiž objevil další potomek, také syn. Dali mu jméno Stalagmit a určili odpovídající místo. V jamce, v podlaze jeskyně, přímo pod jeho starším bratrem. Místo bylo určeno tak, aby druhorozený netrpěl pocitem méněcennosti, aby bratrovi nezáviděl, a tak se předešlo – až budou dospěli – nežádoucím pŕtkám o královský trůn. Maličký Stalagmit si v jamce nestěžoval. Trpělivě snášel odkapávání přebytné vody, kterým jej jeho bratříček častoval. Ba dokonce byl vděčný za tu přehršli dobrot, padajících z královské tabule hojnosti. A nejen to. Ze samé dobroty ještě rozdával do okolí.

Čas ubíhal v desetiletích, staletích a tisíciletích. Stalaktit narůstal do krásy a velikosti, dokonce i zesílil a dostal zdravou barvu. Stalagmit zatím vyplnil svoji jamku a konečně vykouknul do jeskyňního království. Byl udiven, jaká krásna je všude kolem něho, kam až oko dohlédlo. Přesto mu bylo jaksí teskno. Byl sám. Ohlížel se po nějaké společnosti a hle! V maličkém rybníčku kolem něho se choulily jeskyňní perličky, které si při každém dopadu kapky vody vesele poskočily a daly se do tance. V jejich veselé společnosti tak Stalagmit prožil svá jinošská léta. Nabíral na síle a velikosti, až z něho byl pěkný „otesánek“. Jeho robustní postava již pořádně převyšovala dno jeskyně. Občas dostal i návštěvu. Tetička Punkva se přehnalala kolem a dokonce mu věnovala i pozdrav ze sousední, sluníčkové říše. Marně se ji snažil trochu pozdržet a popovídat si s ní. Vymluvila se, že moc spěchá.

stáli jako zkamenělí. Lidé si je v údivu prohlédli a odešli do tmy. V jeskynní říši opět zavládlo ticho, rušené jen zvukem kapek vody a hvízdáním netopýrů, kteří se do jeskyně nepozorovaně vkradli za lidskými vetřelci. Král jeskyně Stalaktit najednou pochopil, jak jeho povýšenecké a pyšné chování vůči vlastnímu bratrovi zatvrdilo jeho krápníkové srdce. Ve snaze co nejrychleji tuto křivdu napravit se snažil svého bratra dotknout a spojit se s ním v bratrském objetí. Stal se zázrak. Stalaktit a Stalagmit se spojili v jeden mohutný sloup. Tak skončil tisíciletý život obou královských bratrů. Ohromný krápníkový sloup od té doby nese celou kopuli jeskynního království, nad níž – na zemském povrchu – žijí poctiví a pracovití lidé. Tuto vlastnost jim závidí a zlostí se užívá král pekel, sám Lucifer.

Ten se jednoho dne tajně vypravil i do jeskynní říše, aby tam kul pikle. Když spatřil krápníkový sloup podírající klenbu, přišel na ďábelský nápad. Zničit sloup, aby se klenba zřítíla a pohřbila i lidi z povrchu země. Bušil do sloupu kopytem, šlehal jej ocasem, ale sloup vzdoroval. Ani se nehnul. V tom s ohromným lomozem dorazila tetička Punkva a zaplavila jeskyni. Lucifer, aby se neutopil, rychle šplhal po sloupu vzhůru až ke stropu jeskyně. Tam se vši silou držel po celou dobu, než voda opadla. Pak si s úlevou oddechnul a chtěl slézt dolů. Ale co to? Nějak to nejde. Čert se cuká, ale od sloupu se odtrhnout nemůže. Za tu dobu, co seděl nad vodou a držel se křečovitě sloupu, aby nespadl do vody, vytvořila se na živém sloupu vrstva sintru, která čerta ke sloupu pevně přitmelila. Stal se tak jeho součástí a v průběhu dalších věků v něm zmizel docela.

Jeskynním královstvím dnes proudí skupinky návštěvníků, kteří obdivují nesmírné krásy podzemního světa. Z jednoho sloupu, mohutného stalagnátu, škvírečkou vykukuje Lucifer a sprádá svoje nekalé plány. Lidičky, braňte se jeho nekalým svodům! Také dobří bratři, Stalaktiti se Stalagmiti, vám budou nápomocni!

Tato pohádka – nepohádka se opravdu stala. A jestli ne, tak už konečně přestanu chodit bátat do jeskyní.

Lucifera navždy pohltilo sintrové objetí obou bratrů v mohutném stalagnátu. A dobře mu tak.
Foto: Jan Flek, Salmírův Sloup v Předním dómu Punkevních jeskyní

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
AV ČR	Akademie věd České republiky
BDJ	Bozkovské dolomitové jeskyně
CEV	Centrum ekologické výchovy
CK	cestovní kancelář
CO₂	oxid uhličitý
ČBÚ	Český báňský úřad
ČESON	Česká společnost pro ochranu netopýrů
ČGS	Česká geologická služba
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
ČRo	Český rozhlas
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
ČSS	Česká speleologická společnost
ČT	Česká televize
GIS	Geografický informační systém
GÚ AV	Geologický ústav Akademie věd
CHKO	chráněná krajinná oblast
ISBN	International Standard Book Number (Mezin. identifikační číslování knih)
ISCA	International Show Caves Association (Mezin. asociace zpřístup. jeskyní)
ISPROFIN	Informační systém programového financování
IZS	integrovaný záchranný systém
JNŠ	Jeskyně Na Špičáku
JNT	Jeskyně Na Turoldu
KaJ	Kateřinská jeskyně
KČT	Klub českých turistů
MK	Moravský kras
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NHM	Naturhistorisches Museum (Přírodovědecké muzeum ve Vídni)
NPP	národní přírodní památka
NPR	národní přírodní rezervace
OBÚ	Obvodní báňský úřad
OPJ	Oddělení péče o jeskyně
ORC	Olomouc Region Card
OSPKOP	Odborový svaz pracovníků kultury a ochrany přírody
PO	příspěvková organizace
PP	přírodní památka
PR	přírodní rezervace
SCHJ	Správa Chýnovské jeskyně
SCHKO	Správa chráněné krajinné oblasti
SJ ČR	Správa jeskyní České republiky
SJMK	Správa jeskyní Moravského krasu
SJNP	Správa Jeskyní Na Pomezí
SJNT	Správa Jeskyně Na Turoldu
SZAJ	Správa Zbrašovských aragonitových jeskyní
UIS	Union internationale de Speleologie (Mezinárodní speleologická unie)
ÚIS	Ústřední informační služba
UP	Univerzita Palackého
ZAJ	Zbrašovské aragonitové jeskyně
ZCHÚ	zvlášť chráněné území
ZO ČSS	Základní organizace České speleologické společnosti

Foto na zadní straně obálky:

„A duch se vznášel nad vodami...”

Unikátní mikroklimatický jev v jícnu Hranické propasti se po příválových srážkách v červnu 2009 podařilo zachytit šťastnému autorovi objektivem kolegova fotoaparátu (jeho vlastní odmítl v tom okamžiku poslušnost).

Foto: Jiří Šafář

Zpřístupněné JESKYNĚ 2009. Ročenka Správy jeskyní České republiky.

Vydala Správa jeskyní České republiky, Květnové nám. 3, 252 43 Průhonice, v srpnu 2010, nákladem 650 výtisků. 1. vydání.

Sestavila: Barbora Šimečková.

Tisk: Reprocentrum a.s. Blansko, www.reprocentrum.cz

ISBN 978-80-87309-08-7

Neprodejné.

